

Poštnina v kraljevini S. H. S. pavšalirana.

Leto XXXV.

Številka 5.—8.

SLOVENSKI PRAVNIK.

—♦♦♦—
Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

—♦♦♦—
Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“.

1921.

VSEBINA.

1. Nekrolog kralja Petra I.	97
2. <i>Dr. Francè Goršič</i> : Agrarske zadruge na Slovenskem	98
3. <i>Univ. prof. dr. Metod Dolenc</i> : Kazenskopravno zakonodajstvo po prevratu in Slovenci	114
4. <i>Živojin M. Perić</i> , prof. prava na Univerzitu u Beogradu: Medjunarodno Privatno Pravo i rat (u odnosu na Srbiju)	128
5. <i>Univ. prof. dr. Rado Kušej</i> : Cerkevna avtonomija in naša ustava	137
6. <i>Dr. Milan Škerlj</i> : Osnutek zakona o advokatih in advokatskih pripravnikih	145
7. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Dokler mu živi prejšnji bračni (zakonski) drug, ne more katoliški vernik skleniti v tozemstvu veljavnega novega braka (zakona), najsi je inozemec in najsi mu je bil prejšnji, v tozemstvu po rimsko-katoliškem obredu sklenjeni brak v inozemstvu razvezan. (§§ 34, 36, 62, 67, 94, 111, 115, 119 o. d. z.)	155
b) Ali je razdružitev lastninske skupnosti po § 830 o. d. z. z dražbo skupne stvari nedopustna radi škode, ki bi iz tega nastala za drugega solastnika, ali pa radi sedanjih valutnih razmer	158
c) Izključna podsodnost okrajnega sodišča ni podana, ako tožba ne uveljavlja odškodnine zgol iz kršenja najemne pogodbe, marveč tudi iz drugega naslova. (§ 49 št. 5 j. n.; §§ 1109 in sl. o. d. z.)	164
d) Kdaj spada zavarovalna polica v zapuščino? (§ 812 o. d. z.; §§ 97, 104 izvensp. post.; § 133 zak. od 23. decembra 1917, št. 501 d. z.)	166
e) Določba družabne pogodbe, da sme družabnika zastopati v zadevah družbe z o. z. samo sodružabnik, nasprotuje zakonu. (§§ 39, 4 zak. od 6. marca 1906 št. 58 d. z.)	168

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXV. V Ljubljani, avgusta meseca 1921. Štev. 5—8.

Njegovo Veličanstvo kralj

Peter I. Osvoboditelj

je dne 16. avg. popoludne umrl
v 78. letu svoje starosti.

Ob njegovem mrtvaškem odru
se je ves jugoslovanski narod še
s posebno globoko hvaležnostjo
zavedal, da ga je za vedno zapu-
stil največji njegov sin, ki je narod
svoj ljubil vse svoje dolgo življenje
z edino vročo željo, da ga spasi,
osvobodi in ujedini. Po neznan-
skem trpljenju svojem in svoje
vojske je to nalogo dovršil na
srečo Srbov, Hrvatov in Sloven-
cev, resnično ujedinjenih v lepo,
močno državo.

Večna čast in slava prvemu
jugoslovanskemu kralju Petru I.
Osvoboditelju!

Agrarske zadruge na Slovenskem.

Dr. Francè Goršič.

Že enkrat in sicer tistikrat, ko sem govoril o agrarskih zadrugah in njihovi upravi pri nas Slovencih (Slov. Pravniki XXVI., leto 1910., str. 321. nasl.), sem izrazil mnenje, da je bila »Slovenecem« gmajna to, kar je bila Nemcem »almenda«, ki se je pri nemških doseljencih na slovenskih tleh imenovala »gemeine Mark«. Prilastek tega nemškega tehničnega naziva je postal samostalni. Takšen je prešel v slovensko besedišče. Prvotno je bil v tem imenu zajedniški značaj agrarske zadruge imenitno naglašen. Ta pomen je beseda »gmajna« ponekod ščasoma izgubila. Na Gorenjskem ga nima več. Gorenjcu je »gmajna« gozd v občē, to se pravi, zgolj označba za tisto kulturno vrsto je, ki jo imenujemo v pisnem jeziku gozd. Svet, ki ga označim z oznamenilom »gmajna«, je Gorenjcu zmerom gozd, toda ni, da bi moral biti ravno skupni gozd, ampak je lahko in je najčešče zaseben gozd. Govoré na primer, da hodi vsak kmet v svojo gmajno po drva. Gre za dvakrat prenesen zmisel, čigar prvi prenos je bil takrat izvršen, ko so izraz »gmajna«, ki je drugod pomenjal tudi pašne zadruge, umejili na gozdne zadruge t. j. na skupne gozdove. Na goratem in gozdnatem gornjem Kranjskem je bil ta proces menda zgodaj izvršen. Ako n. pr. v kamniškem okraju stopiš na kak višji vrh, ti terenski pregled v en mah izčara toliko fantazije, da je bilo njega dni za naseljevanje na tem ozemlju malo dolinskih oaz, dočim je bil ves ostali obširni prostor z gozdovi pokrit. Večje paše so bile le visoko gori v planinah, kjer so ščasoma nastale planinske zadruge. To pravico so imenovali »planino« in določali deleže po številu glav govedi. V dolini pa pašnih almenđ nič ali skoraj nič ni bilo. Skratka,

almende so bile v teh krajih le gozdne skupnosti. In vendar je gmajna tudi v teh krajih prvotno pomenila prav isto, kar je bilo Nemcem almenda. Te trditve ne oslabi čisto nič ugovor, da imamo dandanes obilo parcelskih skupkov, ki jih imenujejo »gmajna« ali »gmajnica«, ki niso gozdovi, ampak travniki in njive. Deminutiv »gmajnica« služi često za označbo onetnim travnikom n. pr. v davčni občini zaloški kamniškega okraja, kjer uživa komaj 90 arov velik travnik (parc. št. 207.) »po desetinah« enajst posestnikov tako, da kosi prvih devet vsak po eno leto zapored (ti imajo deleže po 2/20), a zadnja dva kosita vsako deseto leto skupaj (ta dva imata vsak 1/20); obsed tvori v tem primeru dvajset deležev enajsterih posestnikov, a ometa se travnik vsako 10. leto, zato velé: »letos gremo po desetino v gmajnico« (zaradi oznamenila »obsedno zemljišče« = Rück-sitzliegenschaft glej mojo razpravo »Napake izročilnih pogo-deb« v Slov. Pravniku XXX., leto 1914., str. 97.—98.) Na »gmajnici« v sosednji občini mlačanski (travniki parcele št. 200., 201. nasl.) je nastalo zaselje, ki se imenuje »Gmajnica«. Po ustnem izporočilu smemo sklepati, da gre v teh primerih za nekdanje, seveda majhne, gozdne skupnosti, katerih člani so gozd izkrčili in tla izmeliorirali, vsled česar se je moralo uživanje upravičencev prilagoditi novi kulturni vrsti. Kako bi si inache mogli razlagati dejstvo, da v teh krajih nimajo nikakega posebnega termina za »ometne« travnike? (O nazivalu »ometni travnik« sem razpravljal posebe v članku »O pomenu glagola ometati v pravnem imenstvu«, ki izide v Slov. Pravniku). Primerov, da se imenujejo kompleksi travnikov in njiv po domače »na Gmajni« in slično, je na Gorenjskem obilo, n. pr. v kamniškem okraju: v vodiški Bukovici »Na gmajnskih njivah«, na špitališki Beli »Na spodnji gmajni«, na Hudem in v Radomlju »Na homški gmajni«, na loški Veliki Lašini »Na gorjni gmajni« in »Na spodnji gmajni«, v vodiški Vesci »Na gmajnicah« itd.; tu sem spada tudi ljubljansko predmestje »Na gmajni« (okoliš Opekarske ceste), — toda tudi v vseh teh primerih moreš po ustnih izporočilih in krajevnem položaju zaključevati, da so bile te parcele nekdanj gozdovi in prejkone sami skupni gozdovi. Ti primeri niso nikaki protido-kazi proti naši trditvi, marveč celo podpirajo podmeno, da se

je prvotni pomen gmajne kot agrarske zadruge prenesel na skupne gozdove kot gmajne kat' exochén. Nadaljni ali drugi prenos zmisla s pomenom gmajna = gozd vobče (t. j. kulturna označba »gozd«) je proces, katerega žive priče smo sami mi, ki čujemo govorico kmetov.

Kjer so imeli že v starini velike komplekse skupnih pašnikov, tamkaj tega jezikovnega razvoja ne poznajo. Na Notranjskem in na vsem Krasu se je naziv »gmajna«, ki je gotovo tudi tukaj prvotno pomenjal vsako skupnost, izspecializiral ravno za pašne zadruge t. j. za skupne pašnike, in v vseh teh krajih rabijo oznamenilo »gmanjski jus«, da označujejo ž njim pravico do skupne pašnje. V teh delih slovenskih dežel ne prištevajo skupnega gozda »gmajni«, ampak imenujejo ga »skupni gozd« in pravico do njega »gozdni jus«. Še manj povoda so torej imeli, prenašati besedo »gmajno« na gozd vobče.

Kakor vsa slovenska pravna zgodovina, tako je tudi zgodovina naših agrarskih zadrug čisto v nemar puščena stvar. Še bolj nam mora biti žal, da nimamo znanstveno ugotovljenih spoznatkov o agrarski zadrugi, ker je hkrati zanemarjen tudi važen del naše agrarske ustave. Dasi se pravni sociolog izpostavi opasnosti, da ga bodo dolžili deduktivnega postopanja, si vendar ne morem kaj, da ne bi pri tej priliki omenil nekoliko podmen, ki nimajo druge namere nego to, da podnetijo znanstveno raziskovanje zgodovine agrarskih zadrug na Slovenskem. Jasno je pred vsem, da je bila rodbinska zadruga slovenski tip, a almenda, gemeine Mark ali gmajna nemški naselniški (bavarski) tip imovinske skupnosti. Razlika je bila ta, da se je solast slovenskih zadrugarjev raztezala na vso nepremakljivo imovino zadruge, na vso dédino ali baštino, dočim je bila individualna lastnina Nemcev do hiše in vrta in menda tudi do njiv, do slednjih vsaj deloma (troometno gospodarjenje, ometanje v gevanah), že razvita, ko so se naseljevali v naših krajih. Nadaljnja razlika je bila, da so tvorili zadrugarji rodbinsko in često tudi hišno zajednico, dočim je imela nemška almenda bolj značaj soseske.

Tisto veliko vprašanje, ki so nam ga naši pravni zgodovinarji dolžni znanstveno razrešiti, je vprašanje, kedaj je bil

gmanjski tip uveden v slovenske kmetije. Gotovo je seveda, da se je zgodilo to več stoletij potem, ko so bili Slovenci posejli svoje nove pokrajine. Nemški pravni zgodovinarji trdijo, da je mogočno nemško cerkveno in posvetno veleposestvo okoli l. 1000. pogoltnilo vse svobodnjake. Ni oporekati, da je bilo število njih veliko, ki so se komendirali (s komendacijo izročili) mogočnim zaščitnikom, toda zdi se, da ni poginil ves svobodni kmetijski stan Slovencev, katerih male posesti so bile ob vznožju alp številne, ampak da se je zlasti v Karantaniji ohranil še svobodni kmet, čigar obstanek ni bil preslab niti ni izključno zavisel od milosti državnih uradnikov. Napram troometnemu gospodarjenju Nemcev je bila slovenska zadruga brez dvojbe višje razvita stopnja agrarske ustave. Spojitev obeh oblik v eno samo je bila izključena. Še potem ni mogel nastopiti čas takega izenačevanja, ko si je bil Nемец priboril popolno zasebno last njiv in travnikov, zakaj ovira je bila že samo ta prevelika, da je nemško kmetstvo rapidno propadalo. Ako upoštevamo, da so se krčile tudi vrste slovenskih svobodnjakov, tedaj vidimo, da ni bilo prilike, da bi se bili obe kulturi izravnali.

Najstarejši podatki o korporacijah v Kamniku in Kostanjevici sezajo nazaj v konec srednjega veka in so, čeprav se listine tičejo meščanskih svoboščin, dokaz, da je tip agrarskih zadrug obstajal, in težko je misliti, da bi se bil izcimil ta tip v mestih prej, nego na kmetih. Upoštevati nam je tudi dejstvo, da so slovenske večje obstale do leta 1525., ko jih je nadvojvoda Ferdinand do konca zatrl, predkazavši sodstvo graščinski gospodi, da je torej v prvi četrtini 16. stoletja s samostojnim kmetijskim sodstvom prestala tudi kmetijska avtonomna uprava v župah. Ako vzamemo vse te momente v pretres, se da zagovarjati podmena, da so slovenske kmetije propadale zaradi sistematičnega naseljevanja Nemcev, da je prva kriza, ki pa je pustila še mnogo slovenskih svobodnjakov, trajala do približno l. 1000. (zadružna doba), da so potem slovenske zadruge le počasi propadale, ker so imeli Slovenci še samoupravo in samosodstvo v župah, da pa so nemile prilike (propast sodišč, nesrečni kmetijski panti itd.) nekako do konca 16. stoletja podjarmile do malega vse slovenske kmete (tlačanska

doba), iz katere dobe se je kmet zopet počasi dvigal do današnjega stališča s pomočjo odvez (almenska doba). Ravno »gmajne« so bile sukcesivne koncesije zopet se dvigajočemu kmetškemu stanu.

Problem ometnih travnikov in njiv na spolovini ni nič manj težak. Tudi tukaj nimamo nikakih znanstvenih doznatkov, na katere bi mogli opreti svoje zaključevanje. Domneva se, da so nastale te parcele po tem potu, da je več posestnikov sotrudno krčilo gozdove, bodisi tako, da so ti vdeleženci že lastovali gozd, bodisi tako, da so ledino z okupativnim krčenjem stoprv posedli. Zakaj leže na Dolenjskem takozvane njive na spolovini često na mejah katastrskih občin, bi bilo pojasnjeno, ako bi se dokazalo, kar se dosedaj samo zdi, da so se namreč ometne parcele večinoma stoprv potem izcimile, ko je več sosedov po skupnem sklepu melioriralo skupno ledino.

O izenačevanju slovenskega pa nemškega tipa gospodarjenja ni moči govoriti, marveč proces se je izvršil tako, da so najprej propadle slovenske zadruge, da je slovenski kmet postal nemški tlačan, in da so ga kot nemškega tlačana po potu odvez začeli gospodarsko osvobojevati ne več kot slovenskega zadrugarja, ampak kot asimiliranega gmajnarja. Da je dobi prve gospodarske osvoboditve tako brzo sledila doba narodnega probujenja, to je našega kmeta usposobilo za politični boj, v katerem se je ob razsulu Avstrije izkazal za dorastlega. Kot asimiliran gmajnar pozna slovenski kmet razen gozdnih in pašnih agrarskih zadrug in razen ometnih parcel zgolj individualno lastnino. Res pa je, da je v njem še močno prepričanje, da se od prednikov podedovana zemlja ne sme deliti. Nikdar pa menda ni bila gmajna akcesorij slovenske dedine v zadrugi.

Svoje podnete njim, ki jim je pravne zgodovine mar, naj s tem zaključim. Stvar je nujna, ker bodo pač v doglednem času vse agrarske zadruge v agrarskih delitvenih postopanjih razdeljene. Čas hipotez je minil, treba nam je znanstvenih raziskovanj o zgodovinskem razvoju agrarstva.

Kdor je o razmerah poučen, gotovo potrdi, da je mnogo še sedaj obstoječih in v zadnjih 40 letih od lokalnih komisar-

jev za agrarske operacije razdeljenih agrarskih skupnosti obstalo že pred kodifikacijo o. d. zakonika. Že prej sem se bil obrnil ob nekatere, ki imajo meščanski značaj in mnogo skupne zemlje in ki se sklicujejo na pismene podelitve, svoboščine in štatute, ki sezajo časovno v srednji vek. Te zadruge so ohranile ponosno ime »korporacija«, a tudi temu ustrezen značaj. Razen teh so pa tudi kmetske agrarske skupnosti, katerih obstoj se more zasledovati v 17. stoletje. Večina današnjih agrarskih zadrug je seveda nastala pri odvezah služnostnih pravic kmetov šele v 19. stoletju, torej po uzakonitvi našega o. d. zakonika. Toda celo ta stvar še ni čisto nič preiskana. Tako vemo o agrarski zadrugi le malo več, nego to, da je institut nemškopravnega počela, realna skupnost, ki nje članstvo poteka iz deleža pri obsednem zemljišču, ta delež pa je trajno zvezan s posestjo upravičenske kmetije tako, da postane z golim dejstvom hkrati solastnik kompleksa zemlje, ki tvori obsedno zemljišče, kdor postane lastnik upravičenkega posestva.

Čeprav je bil ustroj nemškega občnega prava, obsed navzlic temu uzakonjevateljem o. d. zakonika ni bil ljub, ker so perhorescirali vsakršno domače pravo. Pittreichova zasluga je (Zur Geschichte des Immobilienrechtes seit der Kodifikation), da sploli vemo, da so zakonotvorci ta ustroj zares poznali. Poznali so ga, toda pustili so ga na cedilu tako, da so izrekli v §u 503., ki ima napis »Uporaba teh določb na druge služnosti«, »da je pri pravicah lova, drvosečnje, kamenoloma in drugih služnosti istotako razmerno ravnati, kakor je ukazano giede pravice pašnje. Ako pa kdo meni, da more te pravice utemeljiti s solastnino, tedaj je o sporih, kadar bi radi tega nastali, odločati po načelih, ki so v poglavju o skupnosti lastnine«. Ta § je enakoglasen §-u 288. zahodnogališkega zakonika in Martinijevega osnutka, toda tamkaj se je nahajal tudi še naslednji vmesni stavek, ki ga v o. d. z. ni in ki se je glasil — glej naslednje razprte besede: »ako pa kdo meni, da more te pravice utemeljiti s solastnino, tedaj te pravice niso služnosti, marveč naravne posledice lastnine, in tedaj je, kadar bi radi tega nastali spori, odločati po načelih, ki so v poglavju o skupnosti lastnine.« Vrhu-

tega so uzakonjevatelji o. d. z. izpustili ves § 287., ki je še določal: »Občina, ki je pridobila kako pašno pravico, je sicer upravičena, svoje prebivalce poljubno pustiti, da pasejo; kdor pa ne stanuje v vaški marki dotične občine, je iz pašnje izključen«. Pittreich zaključuje, da je bila uzakonjevateljem o. d. z. znana le pašna agrarska zadruga in da so razločevali dva primera: prvi primer, kadar pasejo vsi kmetovavci dotične občine, in drugi primer, kadar pase le več posestnikov dotične občine brez ozira na občinsko ustavo. Mnenja so bili, da v prvem primeru ni nobenega zasebnopravnega razmerja, ampak da je razmerje javnopravno. Drugega primera pa niso smatrali za služnost, ampak imeli so ga za način, kako uživajo pašnike solastniki. Zato so uvrstili ta primer med predpise o skupni lastnini. »Take pravice niso služnosti, ampak naravne posledice lastninske pravice«, te besede očitujejo, da niso dvomili o tem, da poteka pravica upravičencev, da pasejo, iz lastninske pravice upravičenskih zemljišč.

Zakonotvorci so prešli na dnevni red preko realnih skupnosti. Končni pasus v §-u 503. pač ni nikaka uredba naših kar nič lahko podpredeljivih agrarskih zadrug, ampak le nekakšno splošno navodilo je, nekakšna instrukcija pravnim sodiščem, naj takih pravic tistikrat ne smatrajo za služnost, kadar bi se pravdna stranka sklicevala na solastnino, marveč v takih primerih da se je treba odločiti za imovinsko skupnost. Zakaj tako, čemu tako, in prav za prav celo vprašanje: kako; vse, vse je obtičalo in ostalo negotovo. Zakonotvorci so torej čisto preprosto opustili misel, da je treba ta ustroj v zakonu urediti, in so s svojo avtoritarno veljavo zgolj priporočili, naj sodniki v gotovem primeru realno skupnost svobodno proicirajo v imovinsko skupnost ozir. v solastnino. Da je bila ta projekcija zelo šibka, nekakšna preocnitev najbolj potoglave sorte, to jih ni motilo, ampak najbolj poglobitno jim je bilo ono, da bo pravna naprava narodnega prava ob razvoj in v nemar dejana. Pravo navad se je zdelo redaktorjem popolnoma nepomembno, in dovolj se jim je zdelo, da navržejo nekakšno prehodno interpretacijo za toliko časa, da bi zadnja agrarska zadruga prestala od vpliva prava, ki ga država ukazuje. Dr-

žavni zakon se je sovražen postavil v bran domačemu pravu ter ga je v zakonu prezrl, da bi ga zatrl.

Toda naš pravni institut je životaril dalje v kljub temu, da ga je prezirala tudi veda. Mesto da bi ga bile vse sile, ki so služile avstrijskim centralistom, kar brzo pripravile ob veljavo, je institut realnih skupnosti liki ugašajoča luč še enkrat vzplamtel, ko so prišle odveze kmetskih služnosti, v čemer bi marsikdo morda vzrl maščevalno povračilo višjih sil ali vsaj zabavno vlogo tistega, ki gre prošit potem, ko je bil sam odbijal. Izprva je postalo v praksi važno seveda le to vprašanje, ali se smejo z upravičenskim zemljiščem spojeni solastninski deleži kot realne pravice prosto odsvojevati, deliti, prenašati, skratka od upravičenskega zemljišča tako odločevati, da se obsedni delež pripiše drugi hiši ali osebi. Stara judikatura je razsodila, da se sme vse to pod enim samim tem pogojem, da s tem niso prizadete pravice zemljiškoknjižnih upnikov. Ta izrek vrhovnega sodstva je bil globok urez v realnopravni značaj agrarskih zadrug. Pomen je bil namreč od juridičnega bistva nekam drugam preložen, na zaščito tako zvanih pošteno pridobljenih pravic tretjih oseb, da le-te ne bi prišle v škodo. Praksa je s tem implicate zavrgla načelo realne vezanosti in proicirala na navadno imovinsko skupnost, ki je odsvojljivost deležev omejila le raz zemljiškoknjižno-tehnično motrišče publicitetnega principa in temu principu ustrezajoče praktične pravičnosti.

Tako je ščasoma prišla zakonodaji in vеди s kontermino proti agrarskim zadrugam še judikatura na pomoč. Agrarske zadruge so bile stoprv sedaj v popolnem razsulu. Odpri glavno knjigo katerekoli katastrske občine, ki vsebuje kako agrarsko zadrugo! Malokateri primer opaziš, da bi sodniki one dobe ne bili dovoljevali, da so deleže obsednih zemljišč zadrugarji odsvojevali, delili, izročevali, prenašali, odpisovali. Kaos je nastal v teh glavnih knjigah, tisti velikanski nered, ki je bil eden poglavitnih povodov okvirnemu državnemu zakonu pa deželnim zakonom o agrarskem delitvenem postopanju po lokalnih komisarijih, zakaj prevladovalo je že mnenje, da se glavne knjige brez kapitalne operacije nikoli več ne bodo spravile v red. Niti enoten ni bil način odpisovanja, kadar so razteleše-

vali stare obsede, ampak ravnali so zelo različno. Često so za odpisane deleže kot pravice otvorili nove knjižne vložke, ki so tako rekoč v zraku obviseli, zakaj poočititi pravico, da je s tem zemljiščem združen delež do obsednega zemljišča, zato ni bilo mogoče, ker zemljišča ni bilo. A v lastninskem listu so za lastnika vpisali kaj radi kar fizično osebo, s čimer so seveda med agrarske zadrugarje kooptirali neupravičence. Skratka, razmere so postale nejasne.

Teorija se ni brigala niti za zakonodajo niti za judikaturu. Niti knjištvo niti nauk se v onih časih nista nič pečala z ničemer drugim nego s spisanimi zakoni, v katerih realne skupnosti niso bile urejene. Ko je zaradi zakona o osnavljanju novih zemljiških knjig vprašanje vknjižbe realnih skupnosti postalo pereče, stoprv sedaj, vendar pa šele nekako okoli leta 1885., so se začeli zajemati za agrarske zadruge nekateri znanstveniki (Pittreich, Pfersche, Randa, Reich in dr.). Ko se je teorija zganila, je bilo že vse zamujeno, zakaj osnavljatelji zemljiških knjig niso dočakali nobenega pomembnega izcimka, marveč so svoje delo dovršili, preden je teorija sploh kaj dognala. Teorija pa je vrhu vsega ostala tako nepopolna, da je Pittreich v svoji prej rečeni razpravi ugotovil, da so nerešena prav vsa važna vprašanja in sicer:: ali je konstrukcija sploh dopustna, da se solastnina, ergo lastnina, nekako tako stvarnopravno zveže s posestjo neke druge nepremičnine, kakor na pr. pravice zemljiških služnosti; ali se mora in zakaj se mora dopustnost, vezati na realnopraven način solastnino, umejevati na pašne in gozdne skupnosti; ali se sme ta vez pogodbeno ustanoviti ali je marveč treba, da mora vez nastati na drug način, morda celo na tak način, da dandanes takega postanka sploh več ni. Dalje so še vprašanja, kako je mogoče razvezati realnopravno vez in sploh imovinsko skupnost, češ, solastniki so kajpada imovinska skupnost po XVI. poglavju drugega dela o. d. zak., toda uživalne pravice so takega značaja, kakršnega imajo zemljiškooknjižne služnosti. Ko tudi gospodarski značaj (§ 485. o. d. zak.) veli, da naj bodo take pravice od gospodnje stvari in od služne stvari neodločljive, pa nasprotuje temu načelu časovna razveza skupnosti (§ 831. o. d. zak.), zlasti razveza zaradi smrti. Skratka: juris-

prudenca ustroju realnih skupnosti ni bila kos. Vse konstrukcije so se izjalovile in so omahovale sedaj sem sedaj tja.

Pri tolikšnem zanemarjanju zakonodaje, judikature, vede in nauka ni bilo prav nič čudno, da ni bilo nobene trdne podlage, ko so začeli delati nove zemljiške knjige. Kakor da bi hotela zmedo nalašč večati, je muhasta usoda dejanske razmere pri agrarskih zadrugah na Slovenskem včasih do nejasne mere zamotala. V prvi vrsti mi je tukaj omeniti oni znani primer s Krasa, ko se je pojem agrarske zadruge s pojmom politične občine, oziroma po letu 1850. s pojmom podobčine, ki je bila pripojena upovečani občini, samo zategadelj skontaminiral, ker je v teh krajih, zlasti na prejšnjem Notranjskem, veljal za upravnika agrarske zadruge tako zvani »podžupan«. Zajemljivo je, da ta-le upravnik realne skupnosti često ni bil politični podžupan, t. j. tisti občinski odbornik, ki so ga volili po občinskem volilnem redu volilni upravičenci podobčine kot samostalnega volilnega okrožja, marveč naš upravnik je bil le načelnik takozvanega gospodarskega odseka, organa, ki je imel zgolj gospodarskotehnično področje, ne pa niti najmanjšega stika s področjem političnega podžupana. Naravnost naključje je bilo, kadar sta bili obe funkciji združeni v eni osebi, politični podžupan in načelnik gospodarskega odseka. Ljudska etimologija, da ne rečem analogija, je prenesla naziv »podžupan« od političnega podžupana na načelnika gospodarskega odseka, ker je menda funkcije zadnjega smatrala za bolj tehtne od funkcij političnega podžupana. Da je načelnik gospodarskega odseka zadobil to prevago, k temu mu je prav gotovo pripomogel ugled, ki ga je imel kot upravnik vaških realnih skupnosti, na notranjskem Krasu navadno dveh in obeh bogatih z obširno zemljo, namreč gmanjske, t. j. pašne ter gozdne zadruge. Pa to je posebnost s Krasa.

Poglavitno je to, da je marsikod v naši domovini uprava agrarskih zadrug pomešana z upravo javne ali občinske imovine. Da je treba takšno promiskualno gospodarstvo javne dobrine pa zadružnih naprav razločiti, za to sem zastavil svoj čas pero v »Slov. Pravniku« l. 1910. (XXVI.) str. 321. do 330., vendar pa moram pristaviti, da sem tistikrat o agrarskih zadrugah malo več vedel, kakor kar sem bil na kranjskem in

primorskem Krasu videl. Kasnejše moje službovanje na Dolenjskem in Gorenjskem me je dovedlo do prepričanja, da je na Kranjskem vobče še živa zavest, da so agrarske zadruge zasebnopravni ustroji, sporadično pa naletiš na primere, ki govore o javni dobrini ali o občinski lastnini. Mnogo češče pa najdeš primere, kjer »župani« upravljajo »gmajne«.

Zajemljivo poroča o pašnih zadrugah na Štajerskem Martin Žunkovič v svojem delu »Die Slaven ein Urvolk Europas« (6. izdanje, str. 40.): »Ker poznam razmere v svoji domovini, naj jih tukaj objavim, kakor sem jih videl in poizvedel, zakaj vredne so, da jih otmem pozabljenju. — Kjer je v občini skupna paša, oskrbuje gospodarstvo »župan«, čigar posel ometajo vsi pašni upravičenci med seboj za eno leto. »Župan« vdinja občinskega pastirja, pregleduje število pasoč se živine, da ne bi kdo nepristojno ali nenavadno mnogo živine gonil na pašo, on pobira zakupnino pašnih zakupnikov, oddaja gnoj, ukazuje raboto, kadar jo je treba na gmajni opraviti (jarek izčistiti, ograjo ali plot popraviti itd.), in odrajtuje zemljiški davek. O vseh svetih se zbere »sosečka« vseh upravičenih sosedov in tudi občinski pastir pride na ta zbor, ki ga »župan« kakor treba pogosti in mu položi račun o svojem upravljanju; pastirja plačajo takoj z žitom, kakor je bilo dogovorjeno, včasih tudi deloma z denarjem; mezdo preračunajo po številu odrasle pašne živine; poteni se pogovore o predlogih, tožbah in drugih stvarnih rečeh. Na to se posel za prihodnje leto odda tistemu, na katerem je vrsta.« Ne dvomim o tem, da je tukaj »sosečka« v prav isti obliki chranjena, kakor je na Zgor. Štajerskem ohranjena kot »Nachbarschaft«, t. j. po analogiji korporacij. Meni se zdi, da soseske (sosečke) ni spravljati v zvezo z občino, kakor sicer trdi Pittreich, niti ne morem pritrditi Žunkoviču, da je ta-le »župan« še zadnji izvorni ostanek najstarejše občinske organizacije; marveč zdi se mi mnogo bolj verjetno, da je ime načelniku soseske zato ostalo, ker je bila uprava »soseske« z upravo občine pomešana dolge dobe, zlasti tačas, ko je bil krog »sosedov« pa »občinarjev« v mali občini popolnoma enak.

Da na slovenskem Štajerskem razmere niso drugačne, kakor na Kranjskem, mi potrjuje d o p i s z naslovom »K a j

je soseska« (»iz pravniških krogov na Štajerskem« v »Slov. Narodu« z dne 13. aprila 1921., št. 82.), kjer člankar tarna, da so razmere zelo zamotane, pledira proti zasebno-pravnemu značaju »sosesk«, in zahteva, da se drugi dodatek h kranjskemu občinskemu redu razširi na štajersko ozemlje, dotlej pa se ravna po »stari šegi« in »ukazu«, t. j. sklicevanju volivcev, ki imajo vsak po en glas in ki odločajo z večino vseh enakovrednih glasov. Člankar navaja naslednje primere. Leta 1877. sta se zaradi svojih »gmajn« sprli Šmarjeta in Trnovlje pri Celju, toda deželni odbor in namestništvo v Gradcu sta rzsodila, da nima občina s premoženjem sosesk ničesar opraviti, češ, § 11. obč. r. pravi: »Pravice do lastnine in užitka, katere imajo celi razredi občanov ali posamezniki, ostanejo kakršne so«. Leta 1875. je občinski odbor v Št. Pavlu pri Preboldu prodal neko zemljo od soseskine gmajne s privoljenjem soseskinih volivcev. A leta 1884. je v neki soseski (kateri?) soseskin župan (torej isti »župan«, ki ga Žunkovič navaja) sosedom »ukazal«, ki so se zbrali in na »sajah« (sejah) sklenili, naj se neki kos soseskine zemlje proda. Na to je kupnoprodažno pogodbo podpisal »župan« te soseske (ne predstojnik občine), razen njega pa še dva soseda, a občinski predstojnik je pogodbo potrdil s pristavkom, da se je sklenila po stari šegi, t. j. po ukazu (sklicanju) volilnih upravičencev. Sosed, ki je proti veljavnosti kupne pogodbe tožil, je pravdo na vrhovnem sodišču izgubil. Leta 1889. so na Dunaju prisodili občinskemu odboru teharskemu upravo gmajne ledinske soseske. Nekateri posestniki teharske vasi ali soseske »Za ledino«, to je zemljišča okoli cerkve Sv. Štefana na Teharjih, so se bili tožili s teharsko občino, ki sega od Štor do Zavodnje pa od Bukovega žlaka do Gore, Bavča in Srebotnika ter Žirovišč. Šlo je za to, ali je Ledina last Teharčanov kot soseske nekdanjih plemičev (primeri Turopolje!) ali pa je last vse občine. Na zadnji inštanci je bilo razsojeno, da je lastnica Ledine samo soseska, ne občina teharska, da pa ima oskrbovati Ledino in gospodariti na njej občinski odbor z županom; vendar dohodki gredo soseski.

Iz rečenih primerov sledi, da moramo vprašanje lastnine gmajn strogo ločiti od vprašanja uprave gmajn. Gotovo je

bil čas, ko je vprašanje uprave često odločilno, zmerom pa kot važen znak vplivalo na razsojanje vprašanja, čigava je lastnina gmajne. Kako se je vprašanje o lastnini reševalo, ko so osnavljali nove zemljiške knjige, o tem bom obširno govoril. Posehmal je vprašanje lastnine rešeno. Kjer je še dandanes dvomno, tam je nejasnosti položaja kriva zgolj uprava, ki je ni imel v rokah izvoljeni ali sodno imenovani upravnik (§ 836. o. d. zak.), marveč kak drug funkcionar, dasi javnopraven organ, katerega pa so sodišča (primeri odločbo vrhovnega sodišča dunajskega od 6. aprila 1909, opr. št. Rv. VI. 43/9) vedno držala v tem poslu, ker so »smatrala dosednji dolgoletni način upravljanja obsedne zemlje za pritrjevanje pretežne večine upravičencev« (§ 833. o. d. zak.).

Dospeli smo do tistega prvega tipa, ki se krije s prvim primerom uzakonjevateljev našega o. d. zak., s primerom namreč, kadar pasejo vsi kmetovavci dotične občine, in ko baje ni nikakega zasebnopravnega razmerja. Stvar si moramo tako predočevati, da je bila doba, ko je obsežala občina gotovo število kmetov, ki je vsakemu od njih pristajal neki delež vaške marke. Krog kmetov-posestnikov je bil enak obsedu gmajnarjev-upravičencev. V tej dobi je bilo samo oh sebi težko, razločevati javno dobrino, oziroma občinsko imovino od zasebne lastnine neke zadruge, katere člani so bili vsi občinski posestniki. Še laže se je bilo odločiti za pojem javne dobrine tam, kjer so bile razmere komplicirane, kakor na Krasu. V teh krajih je prišla razlika do zavesti ljudi mnogo kasneje in često šele v 19. stoletju, ko so se v občini naseljevali novodobni kočarji (bajtarji, kajzarji). Ne bo od škode, ako pri tej priliki mimogrede opozorim tudi še na to, da je starejša oblika slovenskih kočarjev, takozvanih podružnikov (prav za prav podružnikov, t. j. članov poddruštva) še popolnoma v tajnost skrita partija naše pravne in agrarne zgodovine. V naprej je bilo gotovo, da se bodo zemljiškknjižni komisarji kaj radi odločevali za projekcijo agrarskih zadrug na javno dobrino, saj so redaktorji o. d. zak. naravnost tirali stvar v to smer, ker so trdili, da spada ta primer v politično zakonodajo. Izvzeli so kot primer zasebnega prava (§ 503. o. d. zak.) le drugi primer, kadar bi se kdo v pravdi skliceval na solastnino. Kolikokrat

so se komisarji odločili za rečeno projekcijo, se dandanes pač ne da več dokazati, ker se nesporna trditev vseh udeležencev, da gre za javno dobro, po tolikih letih ne da več varno pretresovati. Nikakor pa ni dvomiti, da se je včasi poizvedbeni zapisnik pod sodnikovim vplivom ponemiloma sestavil in podpisal tako, da je svet, scilicet obsedno zemljišče realne skupnosti, javna dobrina. Toda ako sodimo per exclusionem na podlagi primerov, o katerih bomo še govorili, se nam zdi, da so bili primeri vendarle bolj pičli, nego so si morda to stvar svoj čas predstavljali uzakonjevatelji o. d. z., ki seveda niso niti sanjali o tem, da bodo »gmajne« delale preglavico še čez sedemdeset let pri spisovanju novih zemljiških knjig.

Več pa je bilo menda primerov, v katerih so komisarji za osnavljanje zemljiških knjig do konca domislili misel o občinski lastnini. V poizvedbenem zapisniku so ugotovili, da je dotični pašnik ali gozd »od pamtiveka« last občine, ker ga uživajo vsi občinarji. Za lastnico zemljiškoknjižnega vložka so vknjižili politično občino. Od primerov, katere sem izsledil, naj opozorim na dva zelo znamenita primera, katera sem bil omenil tudi že v »Slov. Pravniku« l. 1910. XXVI., str.330. Mesto postojnsko (prej trg) je vknjiženo za lastnika na zemljišču, ki leži na gori Soviču, na mogočnem oboku, ki openja slavno postojnsko jamo, katera bi po vsej pravici morala biti last postojnskih upravičencev, toda pripetile so se bile napake, ki so postojnsko pašno zadrugo pripravile ob to bogastvo na korist erarja. Trg ilirskobistriški (prej vas) je vknjižen za lastnika precejšnjega skupka ograd nad Suško rebrijo (tik nad trgom). V obeh primerih, v postojnskem in bistriškem, se da dognati, da v času, ko so se osnavljale postojnske in bistriške zemljiške knjige, krog občinarjev nikakor ni bil identičen s krogom upravičenskih posestnikov, marveč ta-le krog je bil mnogo manjši od onega. Kjer so bile razmere take, se je ožji krog kar brzo znašel v zajednici skupn'h interesov; kjer pa so se gmajnarji tako organizirali, tam je bila od kodifikatorjev za prvi primer priporočena projekcija na javno dobro izključena. V teh primerih se je bilo odločiti za zasebnopravno ureditev, in zelo interesantno je, da so sodniki iztaknili rešitev, ki je bila prej omenjenemu javnopravnemu razmerju najbolj blizka in

sorodna: proglasili so občino za zasebnopravno lastnino obse-
dnega zemljišča. Udeleženci se največkrat tej ureditvi niso
zoperstavljali. Morda se jim je zdelo katerikoli še imenitno,
da je ugledni komisar to stvar tako upreprostil. Posledic tak-
šne vknjižbe pač niso poznali, in neznana jim je bila druga
ustrezna rešitev knjižnotehnične zagonetke. V teh primerih je
bila politična občina (podobčina) predstavnic občinske marke.
Realna skupnost je bila proicirana na zasebno lastino ob-
čine. Ustna izporočila pripovedujejo o tej in oni taki občini,
da so trajali prepiri še dolgo vrsto let, ker so se domačini branili
prihajačev. Največkrat je bila stvar tako se uredila, da so
začele občine dajati ves svet v zakup, a zakupnino so spre-
jemale med občinske dohodke.

Na primorskem Krasu niso redki kraji, kjer je praksa
ravno kar rečene primere pognala v drugo strugo. Odvisno je
bilo od tega, ali so znali upravičenci odločno varovati svoje
interese, pa od tega, ali se je komisar dobro zavedal dejstva,
da je upravičencev primeroma malo in da morajo te predpra-
vice ostati le njim, ki so beati possidentes. V poizvedbenih za-
pisnikih bereš včasih, da so upravičenci kaj strumno protestirali
proti temu, da bi obsedno njihovo zemljišče vsak užival. Zahte-
vali so od sodišča, da stvar tako uredi, da jih bo tudi posehmal
to zemljišče uživalo njih 10, 15 ali tudi več, nikdar pa ne pre-
mnogo. Tu imamo še le tisti drugi primer, ki so ga uredniki
o. d. zak. smatrali za način uživanja solastnikov, t. j. za na-
ravne posledice lastnine. Sledeč avtoritarnemu navodilu so
sodniki v zadovoljnost udeležencev vknjiževali za lastnike
ugotovljenih deležev obsednega zemljišča imenoma navedene
upravičence, torej lastnike brez nobene realne vezi. Glede ce-
lote veljajo ti solastniki za eno samo osebo (§ 361 o. d. zak.) in
tvorijo imovinsko skupnost po XVI. poglavju drugega dela
o. d. zak. Projekcija na solastnino brez realne vezi bi se lahko
imenoval ta primer.

Na ozemlju nekdanje kranjske kronovine najdemo redoma
neko drugo rešitev težkega knjižnotehničnega vprašanja, tisto,
ki jo je bilo po Pittreichovem izporočilu kot eno od dveh pri-
poročljivih oblik nasvetovalo predsedništvo okrožnega sodi-
šča v Ogrskem Gradišču in ki dokaj dobro spaja obadva zna-

čilna momenta, imovinsko skupnost in realno vez. Po tej instrukciji so imela sodišča agrarske zadruge smatrati ali za korporacije — to je dalo menda povod, da so ponekod v alpskih deželah vknjiževali soseske t. zv. Nachbarschaften za lastnice, in se po mojih mislih Pittreich moti, ker spravlja ta pojav v zvezo z nazorom kodifikatorjev, t. j. s projekcijo na občino — ali pa za realno vezano imovinsko skupnost vsakočasnih lastnikov upravičenskih kmetij. Realno vezanemu značaju agrarskih zadrug ustreza gotovo najbolj zadnja rečena vknjižba. V lastninskem listu B obsednega zemljišča so kot lastniki deležev brez krstnih in rodbinskih imen vpisani »vsakokratni lastniki« gotovih, po knjižnih vložkih označenih t. j. upravičenskih zemljišč, a v posestnih listih A vložkov za upravičenska zemljišča je vknjiženo, da je »s posestjo tega zemljišča združena solastninska pravica« glede obsednega zemljišča po nekem in sicer istem deležu, ki je z vlomkom izražen v lastninskem listu rečenega zemljišča. Kako poočitovati realno vezane imovinske skupnosti v mejah veljavnega občnega zemljiškoknjižnega zakona, to vprašanje je raz zgolj knjižnotehnično stališče s tem povoljno rešeno. V toliko je formalni zakon prekosil materialno pravo, ki realnih skupnosti ni bilo izobličilo v svojski pravni institut. Ni torej tako napačen izrek, da so realne skupnosti plod — zemljiškoknjižnega prava, ki je odrinilo prejšnje projekcije izvojevavši pravnemu institutu priznanje svojskega obstoja, toda — se vpraša — po kakem potu, če se postaviš na stališča prava države t. j. našega o. d. z.? Po potu nadaljne projekcije solastnine na realnopravno vezano solastnino. Materialno pravo je v zadregi in ne ve, kam bi od same vrtavice. Vpičeno je v protislovju in ne more nikamor.

Duh in namen realnopravne vezi ter gospodarski razlog da bodi vez večna v prid upravičenski domačiji, ti momenti so v zadnjem desetletju minulega stoletja judikaturu pritirali do obotavnega, potem pa nekako od l. 1900 dalje povsem trdnega spoznatka, da je pravilno zgolj načelo neodločljivosti pravic, ki potekajo iz obseda. Gotovo ni bil brez vpliva tudi pomislek, da je postajal nered v jedva osnovanih zemljiških knjigah zmerom večji, ker so tako nepremišljeno in često odpisovali dele-

že od upravičenskih zemljišč. Ker veda ustroja realnih skupnosti ni kreirala niti gojila, je bilo treba z dialektično premetenostjo ustvariti konstrukcijo za bastarda, ki je kmalida terjal novih zakonov. Poslužili so se nalične metode (analogije) pa §-a 485. o. d. z. ter so izrekli, da glede izprememb osnovne imovine ta § ne velja zgolj za služnostne pravice, marveč z vseni posledicami neodločljivosti, neprenosnosti in nedeljivosti prav tako tudi za agrarske zadružne deleže, češ, to so stvarne pravice, ki morajo liki pritekline na večne čase združene ostati s posestjo upravičenskih kmetij. Judikatura je s tem proicirala realno skupnost v služnost.

Razen kmetskega preužitka ga na Slovenskem ni pomembnega pravnega ustroja, da bi bil bolj v nemar puščen, nego je agrarska zadruga oziroma v širšem smislu: realna skupnost. Seveda agrarske zadruge nimajo bodočnosti, ker se da planinska pašnja organizirati izdaleč bolj moderno, a ostale agrarske zadruge se rušijo kot žrtve denarnega gospodarstva pod sekalom lokalnih komisarjev, ki jim je mar agrarskih operacij. Prihodnja zakonodaja morda tej pravni napravi ne bo posvečala mnogo pozornosti, toda kar nič ni dvomiti o tem, da bo treba gotovih prehodnih določil. Mnogokaj pa se že ne tiče tako zvanega živečega prava, ampak že spada v delavnico pravnega zgodovinarja, ki ima veliko polje pred seboj, da izsleduje vprašanja, katerih sem se gori le dotaknil. Na to opozoriti, se mi je zdela dolžnost, ker je treba položiti temelje naši agrarski ustavi.

Univ. prof. dr. Metod Dolenc.

Kazenskopravno zakonodajstvo po prevratu in Slovenci.

C. Beccaria je pred poldrugim stoletjem zapisal v svoji sloveči razpravi »dei delitti e delle pene« besede, ki veljajo pač še danes: »Druga pot sprečiti zločinstva je ta, da naj se izvršujoča oblastva interesirajo bolj za izpolnjevanje zako-

nov kakor pa za njihovo prelamljanje . . . Kakor vladar z velikim aparatom in pompom, s strogostjo ukazov, s prepovedjo pravičnih in nepravičnih pritožeb tistim, ki se čutijo poгаženim, navadi podložnike na to, da se boje bolj oblasti kakor pa zakonov, tako bodo cna hotela iz te bojazni pribaviti si več dobička, kakor je za lastno in javno varnost koristno.« Te misli so mi prišle na um, ko sem čital prvi po vidovdanski ustavi sprejeti zakon o radu in redu, a tehnična stran izvedbe propisov tega zakona mi je narekovala naslednje vrstice. Povdarjam, da mi je ideja popolnega ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev sveta, da me niti najmanje ne vodijo motivi separatizma, ako pokažem nekatere napake tehnične narave, katere so zagrešili po mojem prepričanju naši zakonodajalci glede kazenskopравnih zakonov. Teženj naših državnih separatistov ne odobravam in skoraj bi raje dejal s Ciceronom: Errare malo cum Platone, quam cum istis vera sentire. Ali po načelu, da naj se iz napak učimo, mislim, da ne bo odveč, ako spregovorimo o slabih navadah — kakor se danes že lahko reče — našega zakonodajstva.

Slovenci, smelo rečem, bridko občutimo, da se pri zakonih, ki veljajo v prvi vrsti našim sodiščem, ne postopa dovolj kritično, ampak da se naše legalno ustaljene sodiščne razmere prezirajo in s tem ustanavlja pravna nesigurnost, ki je prej nikdar nismo v toliki meri poznali. Evo dokazov, kako se je omalovaževalo in pogorševalo kazenskopравne razmere v Sloveniji, dasi bi to pri malo več pazljivosti prav lahko izostalo.

Naj pričnem z ukazom, ki je razširil veljavnost glave IX. in X. srb. kaz. zak. na druge pokrajine izven Srbije. Izdan je bil ta ukaz 25. februarja 1919, torej še pred sestankom privremenega narodnega predstavništva. Ali obnarodovan je bil šele 10. aprila 1919. v »Službenih Novinah«. Izvršiti ga je imel minister za pravosodje, toda izvršilna naredba, datirana od 27. maja 1919, je izšla samo za Slovenijo, za Hrvatsko in Slavonijo ne (glej Šilović, Kazneno pravo, Pripomenak). Baš ta izvršilna naredba nam je prinesla naravnost nemožne pravne razmere. Sodniki, goječ v srcu iskreno željo, dati državi oporo, so se v potu svojega obraza oprijeli ukaza in

izvršitvene uredbe, ali njih trud je moral ostati zaman spričo nesrečne vsebine naredbe. Namesto da bi se bilo določilo za določilom v avstrijskem kazenskem zakoniku nadomestilo z novim, ki odgovarja srbskemu kazenskemu zakoniku, prepustilo se je celó vprašanje, katera določila so izpremenjena in v koliko, sodnikom. Le v členu 2. citirane naredbe najdemo skromen poskus delne rešitve problema, to pa z motivacijo, ki ne sodi v zakonite predpise. Popolnoma se je opustila ureditev načelnega vprašanja: Ali naj veljata glavi IX. in X. kot inkorporirani del in s tem kot sestavni del avstrijskega kazenskega zakonika (novela), ali pa kot samostojen, na dve poglavji posebnega dela okrnjen srbski kazenski zakonik z vsemi svojimi določili splošnega dela, pri čemur pa treba pripomniti, da splošni del srbskega kazenskega zakonika v Sloveniji nikdar ni bil promulgiran.

Sicer citirana naredba ministrstva pravde nekako kaže, da se je izvršitev zamislila res po drugo navedeni poti, toda baš izvršitvena naredba je ustvarila v tem vprašanju še večji kaos! Prevezelo se je iz splošnega dela srbskega kazenskega zakonika le nekatere predpise (trihotomijo, poskus, olajšilne in obtežilne okolnosti, kazenska sredstva) drugih pa ne. Na primer, kako je s kazensko odrastlostjo, kako z zastaranjem? Kateri so politični delikti, ki spadajo pod kompetenco porote? Da je za veliko množino najnavadnejših deliktov, ki so se pri nas sodili brez dvoma pravilno, čeprav samo od sodnika posameznika (§ 312 avst. kaz. zak.), ustanovila kompetenca zbornih sodišč, je bila sicer legislativna misel brez posebnih pravnih komplikacij, ali pomenila je praktično naravnost brezprimerne potrate sodniških sil.

Naravno, da je bila prva skrb kazenskopravnega odseka stalne zakonodajne komisije ministrstva pravde, da je predložila predlog za izpremembo tega ponesrečenega ukaza. To se je zgodilo z novim ukazom z dne 4. aprila 1921 Služ. Nov. št. 75. Tudi ta ukaz ni ustvaril idealno pravnega položaja, osobito ni mogel odpraviti prej omenjene brezprimerne potrate sodniških sil, ali tako uničujoče kritike, kakor jo je prinesel iz peresa anonimnega pisca »Obzor« z dne 17. aprila t. l. št. 103 gotovo ni zaslužil. Ne omenjal bi tega, ako mi ne bi

dalo to prilike, da odločno odklanjam presojanje legislativnih del samo raz plemensko-strankarsko stališče, kar je Obzorov člankar v veliki meri zagrešil.

Drugi tehnično vsaj deloma zgrešen zakon je oni o ustanovitvi univerze v Ljubljani z dne 23. julija 1919 Služb. Nov. št. 85. Po členu 3. tega zakona naj se upravlja ljubljansko vseučilišče po zakonu in uredbah o vseučilišču v Beogradu. Ali ta zakon in njega dependentne uredbe niso bile v Sloveniji nikdar obnarodovane; sklicujejo se pa na srbski kazenski zakonik in na srbsko policijsko uredbo od 18. maja 1850, ki takisto niso bili pri nas nikdar obnarodovani. Disciplinska uredba z dne 6. aprila 1906 št. 3591 določa tudi za ljubljansko vsučilišče, da je univerzitetno sodišče pristojno za navadne prestopke, ki se kaznujejo po 3. oddelku kazenskega zakonika (scil. srbskega) na podlagi § 322 kaz. zak. in § 27 policijske uredbe. Kako se naj kvalificira disciplinski prekršaj slušalcev, ko se določila v Sloveniji veljajočega avstrijskega kazenskega zakonika križajo z onimi srbskega kazenskega zakonika? . . . Če rečemo, milejše naj velja, pridemo do kriminalnopolitično nevzdržnih posledic. Slušalec na primer, ki je ukradel svojemu tovarišu denar, ne da bi znesek dosegel hudodelstveno mejo, spada — pred univerzitetno sodišče; oni pa, ki je razžalil stražnika v službi, pa pred navadno zborni sodišče. Da pri nas nimamo policijskih sodišč in da tudi po § 27 policijske uredbe ne more priti do obsodbe prvonavedenega slušalca, ker je § 27 policijske uredbe brez dvoma po § 322 srbskega kazenskega zakonika derogiran, bodi le mimogrede omenjeno. Pri vsem tem je nastal še ta čuden položaj, da nastopi na zahtevo osumljenca nepristojnost navadnih okrajnih sodišč. Ali naša sodišča niso bila nikdar o teh predpisih univerzitetnega zakona in naredb za beograjsko vseučilišče obveščena! —

Zakon o volitvah narodnih poslancev v ustavotvorno skupščino z dne 3. septembra 1920 Služb. Nov. 195 je prinesel tudi nekaj določil, ki se tičejo kriminalnega pravosodja, a se našim pravnim razmeram kar nič ne prilegajo. Vzrok je pač ta, da so osnutku zakona kumovali srbijanski juristi, ki naših razmer ne poznajo dovolj, naši slovenski poslanci juristi pa so opustili dajati izpreminjevalne ali vsaj dopolnjevalne nasvete

misleč si: bo že kako . . . Predvsem bi bilo dobro, da bi se bil avstrijski zakon o volitvah z dne 26. januarja 1907 št. 8 drž. zak., čegar formalno veljavo je revolucijski manifest celokupne narodne vlade v Ljubljani z dne 31. oktobra 1918 vzdrževal, ukinil, ali do cela ali vsaj deloma, toda vsekakor izrecno. Potem bi bilo dobro glede progona kaznivih dejanj, ki jih je ustanovil novi volilni zakon, spraviti vsa določila v sklad s sistemom avstr. kazenskopravnega reda. Dočim pozna pri nas veljavni kaz. pr. red in naša sodna organizacija v Sloveniji zgolj javnega obtožitelja v osebi državnega pravdnika, naj bi se obtoževalo storilce, ki zagreše kazensko dejanje v smislu volilnega zakona, tudi še od političnih oblastev, verifikacijskega odbora in ustavotvorne skupščine, slednjič pa tudi od vsakega zasebnika sploh. To vse so — nova, to znači uvedbo popularne obtožbe preko glave državnega pravdnika, če prav ni tangiran osebni, ampak le splošni, državni interes. Nisem nasprotnik popularne obtožbe, ampak mislim z Gneistom, da pomislekov zoper popularno obtožbo v pravi demokratični državi ne moremo in ne smemo imeti. Pa če je bila ideja, katero je vrgel nov volilni zakon v naše kazensko pravosodje, zdrava in če se jo je hotelo v resnici udejestvovati, onda pa je bilo treba globlje poseči in podati določila, ki bi bila pri nas tudi dejanski izvedljiva. Pri nas ni preiskovalni sodnik obenem tudi obtožitelj, pri nas treba, da vsako ovadbo v volilnih stvareh presodi najprej državni pravdnik. Pri nas ne igra vprašanje nobene vloge, ali je ovaditelj volilec ali ne (kar je v smislu volilnega zakona kriterij za popularno obtožbo). Kaj naj se zgodi v tistih primerih, kjer državni pravdnik odkloni pregon — saj so v smislu ideologije našega kazenskega prava vsi dejanski stani volilnega zakona izrazito oficialni delikti —, tega nam volilni zakon ni povedal, to pa je tudi vprašanje, ki bi se v praksi le z največjimi težkočami reševalo. Politična policijska oblastva, verifikacijski odbor in ustavotvorna skupščina pa po našem pravu tudi ne bi mogli biti obtožitelji, njihove obtožbe bi zastopal brez dvoma državni pravdnik kakor tak. Vidi se torej, da so vsa ta določila za naše pravne razmere ali docela odveč ali pa veliko prešibka, da bi mogla udejestvovati v resnici to, kar je zakonodajalec hotel. Praksa

je navzlic ljutim volilnim bojem ves ta nov obtožbeni aparat ignorirala. Vsaj meni ni znano, da bi se bil v Sloveniji poskusil en sam progon v smislu določil o popularni obtožbi. Ako bi se bilo postopalo kritično, t. j. podalo določila, ki bi bila za naše sodne razmere izvedljiva, bi bile ideje volilnega zakona, ki so vsekakor dobre, našle gotovo tudi pri nas pravega odmeva. Tako pa se je cela konstrukcija teh za nas novih določil zrušila v prah brez haska, pa tudi brez škode za naše kazensko pravosodstvo.

Tudi naša, vidovdanska ustava od 28. junija 1921, Službene Novine 142 A, vsebuje določila, ki se tičejo kriminalnega prava, pa so žal takisto ponesrečena, t. j. ne da se iz njih jasno utrditi smisel zakona ali pa določila celo znane zakonodajalčeve namere sprečavajo.

Vidovdanska ustava pravi, da so postali z njeno razglasitvijo vsi »pravni predpisi«, ki bi ustavi nasprotovali, neveljavni. — Smrtna kazen se ne sme ustanoviti za čisto politična kaznjiva dejanja (čl. 9 Ust.). To je stalo tudi že v prejšnji srbski ustavi (5. junija 1903, LVIII/522). Kaj so čisto politična kaznjiva dejanja? Ali smemo šteti sem še politična hudodelstva, katera navaja uvodni zakon k avstr. kaz. pravnemu redu v členu VI. B 1—4? — Ta hudodelstva so pač naštetna na podlagi člena 11. državnega osnovnega zakona o sodni oblasti, ki pač danes za nas ne veljajo več. Sicer pa člen VI. cit. navaja kot hudodelstvo, ki spada pred poroto, tudi hudodelstvo zlorabe uradne oblasti po § 101—103 kaz. zak. iz vidika političnih hudodelstev, kar pa ni! Iz naštevanja hudodelstev v čl. VI. uvodnega zakona h kazenskopravdnem redu, pri katerih kazen ne gre nad pet let, torej ne pridemo do definicije političnih deliktov. Navadno se govori za vse delikte v poglavju IX. in X. srbskega kazenskega zakonika, da so to politični delikti. Ali med njimi so taki, ki nimajo prav nobenega stika s politiko; tako osobito skoro vsi delikti iz glave X., dočim bi nekateri delikti iz glave XI. srb. kaz. zak. lahko šteli za politične delikte. (Ravno iz glave XI. spadajo važnejši delikti v kompetenco srbske porote, dočim prvotno iz glave IX. in X. ni bilo nobeno hudodelstvo podvrženo pristojnosti porote, ter je šele zakon z dne 6. septembra 1919 odkazal delikt po § 85 srb. k. z.

v pristojnost porotnega sodišča, ako je bilo dejanje izvršeno za časa sovražne okupacije Srbije 1915—1918.) Pri vsem tem moremo priti le do zaključka, da velja za čas po vidovdanski ustavi prav tako kakor od prevrata do vidovdanske ustave razločevati med absolutnimi in relativnimi političnimi delikti in da k prvim štejemo dejanja, ki obstojajo edino v tem, da sprečavaja izvrševanja političnih pravic, druga pa so poljubni navadni delikti, ki pa imajo za svojo, svrhu doseglo kakšnega političnega cilja (L a b a n d). Le absolutno politična kaznjiva dejanja so pač mišljena pod čistimi političnimi kaznjivimi dejanji v čl. 9 vidovdanske ustave. S tem se zлага dejstvo, da je na primer že v srbski ustavi iz leta 1903. bilo identično določilo o nedopustnosti smrtne kazni kot v vidovdanski ustavi, da se je pa vendar le sedem let pozneje zakonitim potom odredila za delikte po § 85 in 85a srb. kaz. zak. smrtna kazen. Kateri bi bili tedaj čisto politični delikti po našem pravu v Sloveniji, ki ne smejo biti kaznovani s smrtjo? Gotovo smemo s F i n g e r j e m šteti sem delikte kot silovito preprečenje delovanja narodne skupščine. Za ta delikt pa avstrijski kaz. zak. itak nima smrtne kazni! Ali pomniti je, da zoper našo gori s težavo dobljeno definicijo o čisto političnih deliktih govori drugi odstavek čl. 9 vidovdanske ustave, ki izvzema primere izvršenega ali poizkušene atentata na kralja ali kraljevo rodbino, kakor da bi bili to že samo po sebi čisto politični kazenski delikti, kar pa v resnici po naši gorejšnji definiciji (L a b a n d) niso. Tisti izvzetek cika očividno na belgijsko atentatsko klavzulo in s tem na internacionalne izročitvene pogodbe, ki izključujejo sploh izročitve za politične delikte. Iz tega labirinta ne pridemo drugače, kakor da se držimo po priliki misli švicarske izročitvene drž. pogodbe od 22. januarja 1892, ki pravi, da je možna izročitev zastran hudodelstva, ako storilec dejanje pač opravičuje s političnimi motivi, a isto vendarle nosi na sebi pretežno znake navadnega hudodelstva.

Vidime torej, da prehajamo, kakor se obrnemo, iz zagate v zagato in da nas reši pri največ deliktih le nazor, da bodi vprašanje, kaj je čisto političen delikt, quaestio facti. Še večje nepravilike pri nas čakajo v praksi pri slovenskih sodiščih, kadar treba takšnega storilca soditi, da pride do zaslužene kazni.

N. pr. kaznivo dejanje obstoji v umoru političnega kolovodje ene stranke; vprašljivo je, ali je ta delikt čisto političen ali pretežno političen ali nepolitičen. Porotnikom treba seveda staviti eventualno vprašanje po smislu § 320 kaz. pravnega reda o tem, v koliki meri je dejanje politično. Saj je od tega kriterija odvisna kazen! In če porotniki potrde, da je bilo dejanje čisto politično, katera kazen nastopi? V vidovdanski ustavi je ni, v kazenskopravdnem redu tudi ne; treba bi morda bilo določila § 52 avstr. kaz. zak. analogno uporabiti, ali to sprečava čl. 8 vidovdanske ustave, ki pravi, da mora biti vsaka kazen že v naprej v zakonu izrečena . . .

Drugo vprašanje: Zakaj je po čl. 5 pri pritvoru državljana od strani »pristojnega oblastva« (v ustavi iz leta 1888 je stalo »istražnog sodija«, v ustavi iz leta 1903 pa »istražne vlasti«) dopustna pritožba na pristojno sodišče, pri stanovanjski raziskavi po čl. 11 pa na prvostopno sodišče? V prejšnjih dveh ustavah je stalo obakrat »prvostepeni sud«. Iz motivov ustavnega odbora (str. 7, 8) ne izveš ničesar. »Prvostepeni sud« je očividno zborni sodišče; saj okrajnih sodišč v smislu naše sodne organizacije v Srbiji še ni. Taka je tudi legalna interpretacija čl. 116 volilnega zakona. Pomniti je, da je tudi v matici čl. 11 vidovd. ust., namreč v ustavi iz leta 1888 stalo, da izvrši raziskavo preiskovalni sodnik, dočim je ustava iz leta 1903 to premerila v preiskovalno oblastvo, kar stoji še danes v naši vidovd. ustavi. Na to vse se ni mislilo in tako vidimo, da rešuje pritožbe glede zatvarjanja po policijskih oblastvih v smislu vidovd. ust. vedno takoj zborni sodišče in to tudi tedaj, ako okrajno sodišče vodi poizvedbe radi hudodelstva ali pregreška po § 88 avstr. kazenskopravnega reda, dasi po doslejšnjem pravu v takih primerih pritožbe sploh bilo ni, ampak je bilo policijsko oblastvo le primorano, zaprtega v 48 urah izpustiti ali pa pristojnemu oblastvu izročiti. Glede hišnih raziskav pa gre po vidovd. ust. pritožba takisto na zborni sodišče in to tudi v postopanju radi prestopkov. (Hišne preiskave v postopanju radi prestopkov niso izključene: arg. a contr. ex § 452, točka 4 kaz. pravn. reda; tako tudi L o h s i n g). Isto velja seveda tudi pri poizvedbah okrajnih sodišč radi hudodelstva in pregreškov, velja pa tudi po vidovd. ust. — *horribile dictu* —,

če je ukazalo hišno raziskavo dohodarinsko sodišče (§ 584 doh. kaz. zak.), da gre pritožba — na prvostopno (zborna) sodišče! Mimogrede omenjeno, so tudi roki za rešitev zadeve glede pripora po vidovd. ust. daljši, kakor so bili doslej po čl. 4 zak. z dne 27. oktobra 1862 št. 87 drž. zak.

Vidovd. ust. določa v čl. 13, da naj sodijo vsa kaznjiva dejanja, ki so učinjena s tiskom, redna sodišča. Zgodovina tega člena kaže, da se je hotelo odtegniti vsebinske tiskovne delikte poroti (prim. uvodni članek v Jutru II. št. 207). Stvar pa je vsled nekritičnega postopanja zakonodajstva ostala za Slovenijo taka, kakor je bila, namreč, da sodijo porotniki še nadalje. Ni odločilno namreč, kaj je zakonodajalec hotel povedati, ampak to, kar je v resnici povedal.

Postavimo se na stališče legis latae. V vidovd. ust. sami je govor o rednih in izvanrednih sodiščih. Kaj si misli ustava — zakon, ne zakonodajalec — pod izvanrednimi sodišči, to spoznamo iz čl. 109. Tam se govori o tem, da se ne sme na noben način ustanoviti »izvanredni sud« za sudjenje ali komisije za izvidjanje. Pašičev načrt je imel v čl. 70 še tretji odstavek, ki se je glasil: zakonom se može za izvanredne slučajeve propisati naročiti postopak za izvidjanje i sudjenje krivičnih dela. Ta odstavek je ustavni odbor črtal, rekoč, da bi se ta odredba mogla tolmačiti, kakor da dopušča stvarjanje izvanrednih sodišč (str. 17). Odpravljen je torej preki sod, ne pa porota. Srbija ima sicer drugačno poroto kakor Slovenija in tista tudi ni poklicana soditi tiskovne vsebinske delikte, ali ima jo! O tem, da bi bila porota ne-redno sodišče, ni niti iz zakona o poroti z dne 31. marca 1892, niti iz vidovd. ustave same ničesar razbrati. Čl. 1. zak. o poroti se namreč glasi: P o r e d državnih prvostopenih sudova, postoji u Srbiji u smislu čl. 149 Ustava za izvesna krivična dela porotni sud. Vidovd. ustava pa govori — in to je odločilno — v členih 109, 110, 112 o rednih sodiščih, pod katera spadajo brez dvoma tudi za bivšo kraljevino Srbijo porotna sodišča. Saj nihče ne more resno prerekati, da tudi porotno sodišče lahko odstavi sodnika od službe. Ako pa niti za srbijansko zakonodajo ni porota izvanredno sodišče v tistem smislu, ki ga rabi vidovd. ustava, se sme to tem manj za Slovenijo trditi. V členu 2. do 5. zakona od 21. decem-

bra 1867 št. 144 drž. zak. se more vršiti pravosodje po sodiščih za civilne osebe, po izjemnih sodiščih, vojaških sodiščih, policijskih in dohodarstvenih sodiščih. A § 8. avstr. kaz. pravnega reda navaja pa točko 3.) med sodišči za civilne osebe porotna sodišča kot redna sodišča in le preko sodišče smemo šteti za izvanredno sodišče (prim. § 431 nasl. avstr. k. pr. r.). Iz dejstva, da je vidovd. ustava navzlic drugačnim prejšnjim načrtom (Kramerjevemu, Protičevemu in Smodlakinemu) določila o poroti izpustila, se še ne sme sklepati, da je inštitut porote zavrgla. Nasprotno, oprezno stališče ustavotvorne skupščine v tem vprašanju je čisto jasno pokazalo, da se je le hotelo prepustiti uvedbo porote elastičnejši zakonodaji ob izenačenju kazenskih zakonov za celo kraljevino. Tudi vprašanje, kaj je pristojno sodišče v smislu čl. 6 vidovd. ustave, je prepuščeno kazenskopravnim zakonom, zato pa tudi § 219 avstr. kaz. pravnega reda ne govori v prilog nazoru, da je vidovd. ustava poroto za tiskovne delikte odpravila, ampak naobratno.

Vidimo torej po vsem tem, da je nekritično postopanje ustavotvorne skupščine v tem vprašanju v istini dalo sijajno spričevalo nauku B i n d i n g o v e m u: »Mit dem Momente der Gesetzespublikation . . . das ganze Gesetz ruht von nun auf sich, gehalten durch die eigene Kraft und Schwere, erfüllt von eigenem Sinn; oft klüger, oft weniger klug als sein Schöpfer, oft reicher, oft ärmer als dessen Gedanken, oft glücklicher im Ausdrucke, als dieser zu vermuten wagte, und hie und da an Stellen, wo der Autor festgefügte, dem Missverständnis spottende Satzung sah, plötzlich durch die Verkettung mit den übrigen Teilen der Norm in unheilvolles Schwanken geraten . . .«

Preidem docela ponesrečeno določilo čl. 130 vidovd. ust. o izdanju zakonov, uredb itd., »kar jih je bilo izdanih od dne 1. decembra 1918 do dne proglasitve te ustave«, ker se ne tiče kriminalne zakonodaje in pridem do zakona, katerega je narodna skupščina kot prvega dne 2. avgusta 1921 sklenila (Službene Novine št. 107a) in ki mi je dal neposreden povod za ta članek. Še enkrat poudarjam, da se v tisto vprašanje, ali je ta zakon potreben in umesten, skratka v kriminalnopolitično vprašanje, ne spuščam in da hočem sine ira et studio zgolj

tehnično stran zakonske materije z ozirom na pravne razmere v Sloveniji prerešetati.

Čudno na tem zakonu o redu in radu je že to, da pravi čl. 21: ta zakon stopi v veljavo, ko ga kralj podpiše, — a podpisal ga do danes še ni. Z ozirom na čl. 59 vidovd. ust. bi bilo gotovo logičnejše, da bi se glasil citiran član 21. »in ko ga ministrski svet v imenu kralja podpiše«. Pa to bi bila le nekaka stilistična hiba.

V čl. 2. zakona o radu in redu stoji, da se kaznuje s smrtjo ali z robijo do 20 let, kdor učini hudodelstvo po smislu čl. 1. tega zakona. Po čl. 19. je razširjena možnost usmrtitve celo na mladoletnike nad 18 letom. Ali dejanski stani po čl. 1. zak. o radu in redu so tipični, čisto politični delikti. Za take delikte pa se smrtna kazen po vidovd. ustavi ne sme ustanoviti. Izpremembe ustave bi bile le dovoljene, ako bi se bil čl. 9. ustave prvi odstavek izrecno navedel kot izpremenjen, oziroma ako bi se bil sploh ves postopek glede izpremembe uredil v smislu čl. 126 vidovd. ust. Vse to pa se ni zgodilo. Sankcije za nezakonito sklenjenje zakona ni. Menim pa, da nezakonito sklenjen zakon sploh ni zakon. Ker pa sodniki sodijo le po zakonih (čl. 119 vidovd. ust.), je najmileje, kar moremo v tem pogledu dejati, da določilo v čl. 2. zakona o radu in redu o smrtni kazni nikdar ni prišlo do pravne eksistence, da torej ne velja.

Čl. 6. ukinja uporabo določil §§ 1, 5 in 7 zakona z dne 24. maja 1885 št. 89, dokler bo zakon o redu in radu veljal. Tako pravi čl. 20 zak. o redu in radu. Dobili smo torej z ozirom na določila čl. 19, ki razširja veljavnost določil §§ 1—81 srbskega kaz. zak. za celo kraljevino, p r e g r e š k e vlačuganja, ampak le za potepuhe, pijance in obojega spola ljudi, ki izvršujejo nečisti obrt. To pomeni za sodišča v Sloveniji, ki so imela doslej dosti bolj detailirane predpise z ostrejšimi kazni, občutno obremenitev. Doslej so bili to navzlic ostrejši kazni samo prestopki, odslej pa bodo pregreški. Zato naj se take obdolžence tira od vseh okrajnih sodišč, torej tudi od periferije okrožja zbornega sodišča na sedež zbornega (deželnega ali okrožnega) sodišča, da ga tam sodijo senati štirih starejših sodnikov, dočim je doslej zadostoval en sam mlajši

sodnik pri okrajnih sodiščih in prav gotovo ni bilo nikdar nobene pritožbe proti taki judikaturi. Seveda se pa dejanski stani določil zakona o redu in radu ne krijejo povsem z doslej veljajočim zakonom in tako mora n. pr. beračenje ostati še naprej prestopček po smislu § 2. zakona z dne 24. maja 1885 št. 89 drž. zak. Sedaj pa dobimo lepo anomalijo. Čl. 6 pravi, da se potepuhi, pijanci in ljudje nečiste obrti (precizne definicije ni!) smejo po prestani kazni tudi oddati v prisilno delavnico; bliže predpise o tem naj izda minister za pravosodje. Ker pa ostane pri nas zakon z dne 24. maja 1885 št. 90 drž. zak. v veljavi vsaj za tiste delikte, ki ostanejo nedotaknjeni iz zakona od 24. maja 1885 št. 89 drž. zak., ostane za Slovenijo oddaja v prisilno delavnico glede tistih, ki so bili radi beračenja obsojeni, zadeva političnih deželnih oblastev (torej v zadnji vrsti zadeva ministrstva za notranje zadeve). Čl. 6 odst. 3 zakona o redu in radu na tem pač ni ničesar izpremenil in minister za pravosodje bo rešil to anomalijo pač najbolje tako, da izda uredbo, ki bo pustila za Slovenijo vse predpise glede oddaje v prisilno delavnico, kakor so doslej veljali.

Čl. 7 ima v mislih kaznjiva dejanja, katera obravnava avstrijski zakon z dne 27. maja 1885 št. 134 drž. zak. Ta zakon je nastal pod vplivom anarhistične propagande dejanja in je v primeri z členi 7—9 zakona o redu in radu tehnično bolje izdelan. Zopet se križajo dejanski stani obeh zakonov, zopet ostane nekaj dejanj po avstrijskih zakonih kaznivih. — In kaj je s kompetenco za sojenje vseh teh deliktov? Kaj spada pod poroto, je določeno v čl. VI. uvodnega zakona h kazenskopravdnemu redu. Politični in vsi delikti, za katere je zagrožena kazen nad 5 let, gredo v pristojnost v porote. Torej moramo delikte, ustanovljene v čl. 7 in 8 zakona o radu in redu, vindicirati za judikaturu porote. S tem pa je seveda predpis člana 19 zakona o radu in redu, ki veli, da naj se sodijo vsi delikti po tem zakonu kot nujni predmeti pred vsemi drugimi, postal iluzoren. Ker naj veljajo pri judikaturi v materialnem pogledu predpisi splošnega dela srbskega kazenskega zakonika §§ov 1—81, v formalnem pogledu pa predpisi avstr. kazenskopravdnega reda, bo treba vprašati porotnike po ob-

stoju olajševalnih okolišnosti v splošnem (circonstances atténuants) in tako pridemo do čisto novega postopanja, za katero naš kazenskopravni red sploh ni urejen!

Čl. 18. uvaja pritožbo zoper odloke državnih upravnih oblastev, torej v Sloveniji okrajnih glavarstev, oziroma mestnih magistratov, na prvostopno sodišče in za tem na kassacijsko sodišče. Načelo, da se pravosodje loči od uprave, ki je bilo izza Montesquieu-ja deloma kakor garancija nepristranosti sodnikov, deloma kot posledica umestne delovne delitve od teorije vedno zagovarjano in ki je bilo v Sloveniji do najzadnjih časov najdoslednejše izvajano, se s predpisi čl. 18 na mah zruši v prah, dasi vidovd. ustava sama v članih 47 in 48 upravno oblast in sodno oblast strogo razlikuje. Vpraša se: Na kateri podlagi naj presoja prvostopno sodišče odloke upravnih oblastev? Ali so nova dopustna? Ali sodeluje državni pravdnik pri takih rešitvah pritožb pri prvostopnem sodišču?

Kaj hoče določilo čl. 16. zakona o radu in redu — za Slovenijo? Čl. 46. srbskega tiskovnega zakona ni bil v Sloveniji nikdar promulgiran, pa tista določila pri nas niti izvedljiva niso. Po sodni organizaciji v Sloveniji ne more obtožbe podati policijsko oblastvo, pri nas tudi srbski kazenski postopek ni bil promulgiran. Sodim, da je čl. 16. navzlic poskusom rešiti ga za celo Kraljevino v čl. 19, za nas popolnoma brezpomemben in sploh nevpošteven. Isto velja v isti meri za čl. 17.

K čl. 19. pripomnimo, da se je pripetil zakonodajalcem zopet isti opustitveni pogrešek, kot ob proširjenju glave IX. in X. srbskega kaz. zakonika za celo Kraljevino, namreč: kaj pa velja tedaj, ako konkurira delikt, ki se ga sodi po avstr. kaz. zak., s takim, ki se ga mora soditi po §§ih 1 — 81 srbskega kaz. zak. v zvezi z zakonom o radu in redu? Tudi kjer se zadnji delikti sodijo pred vsemi drugimi dejanji (čl. 19. odst. 1 zakona o radu in redu), kar bi se dalo vsekakor po predpisih avstr. kaz. pravnega reda o izločitvah kazenskih zadev izvesti, mora se sodišče pri izreku kazni po predpisih avstr. kazenskopravnega reda ozirati pri poslednji sodbi na kazen, ki je bila izrečena v prvi sodbi. In če se sklopi po § 265 avstr. k. pravn. reda razsodba glede kazni, kateri predpisi veljajo, n. pr. za zastaranje izvršitve kazni?

Avstr. kaz. pravdni red ne pozna takega zastaranja, srbski pa! Da naj bi veljala vsekakor milejša določila, je stvar, ki leži na dlani; ali tendenca zakona o radu in redu, ki ustanavlja smrtno obsodbo celo za mladoletnike izpod 20 let, se s tem ne zлага, ampak bi kazala baš v obratno smer! — —

Navedel sem le glavne tehnične hibe, obravnavanih zakonov. Morebiti bo praksa našla še dosti več hib, kakor se jih pokaže ob zgolj teoretičnem razglabljanju snovi. Na drugi strani pa priznam, da mnogo mojih pomislekov zoper tehnično stran naših kriminalnih zakonov v praksi ne bo delalo posebne preglavice, bodisi, da bodo zagonetni slučaji prerediti, bodisi da bo postala sodniška interpretacija nujno ohlapnejša, kakor smo jo bili doslej vajeni. Navzlic temu mislim, da smem izreči dvoje: 1. Pozna se, da pri zakonodajstvu niso sodelovali praktiki, ki poznajo pravne razmere v Sloveniji do dobra. To bode moralo biti v bodoče drugače! Dokler drugega sredstva ni, naj se za take zakone skliče zakonodajni odsek ministrstva pravde, da poda svojo mnenje o zakonskih predlogih, to pa seveda na podlagi že prej vsem članom doposlanih in od njih preštudiranih osnutkov. V vsakem zakonodajnem odseku morajo biti zastopani veščaki iz vseh pokrajin Kraljevine, katere imajo različne zakonite predpise. 2. Najnujnejša potreba je, da se unificira kriminalno zakonodajstvo za celo kraljevino. Ako bi se to ne dalo v najbližji bodočnosti izvesti, naj se vsi ponesrečeni zakoni čimprej revidirajo in zakonitim potom popravijo.

Bojim se, da dajemo našim vnanjim sovražnikom baš s tem največ gradiva za klevetanje zoper našo državo in da ji baš s tem v veliki meri škodujemo na ugledu, ako ustvarjamo zakone, ki niso na vrhuncu zakonske tehnike, in to celo v tako važni panogi zakonodajstva, kakor je kazensko pravosodje.

Medjunarodno Privatno Pravo i rat (u odnosu na Srbiju).¹⁾

Od Živojina M. Perića, prof. prava na Univerzitetu u Beogradu.

§ I. — Kao što je poznato, pitanja i konflikti iz oblasti Medjunarodnoga Privatnoga Prava stoje, u koliko je reč o njihovoj mnogobrojnosti i o njihovom ponavljanju (fréquence), u upravnoj srazmeri sa brojem suverenih (nezavisnih) država, kao i sa rasprostranjenošću pravnih odnosa izmedju podanika pojedinih država. Što se broj nezavisnih država bude više smanjivao, u toliko će se više sužavati i samo polje primene Medjunarodnoga Privatnoga Prava. Što su odnosi medju pojedincima koji pripadaju raznim državama manje česti, manje su česti takodje i medjunarodno-privatni sporovi. Prema tome, kretanje Čovečanstva ka jednoj i opštoj državi, to je, u isto vreme, i njegovo kretanje ka iščeznuću Medjunarodnoga Prava u opšte, Javnoga i Privatnoga.²⁾ Zatim, sve ono što odnose izmedju država sprečava ili svodi na manju meru, sprečava ili svodi na manju meru i primenu Medjunarodnoga Privatnoga Prava. Kako, pak, rat sačinjava najveću prepreku razviću odnosa medju državama, to on, na taj način, sačinjava i najveću prepreku razviću Medjunarodnoga Privatnoga Prava.

§ II. — Ali Rat koji se svršio, izuzetan i izvanredan i sa drugih tačaka gledišta, takav je isti i sa gledišta Medjunarodnoga Privatnoga Prava: u mesto da spreči ili ograniči medju-

¹⁾ Ovaj rad izišao je najpre u časopisu »Nouvelle Revue Pratique de droit international privé«, n^o janvier-février 1920, Pariz. *Prevodilac.*

²⁾ O ovoj temi, t. j. o vezi izmedju stvaranja jedne univerzalne države i iščezavanja Medjunarodnoga Prava, pisac je govorio naročito u svojoj raspravi »La disparition lente du Droit international«, Zurich, imprimeurs: Art. Institut Orell Füssli, 1919 (od iste rasprave izišao je srpsko-hrvatski prevod u »Jugoslavenskoj Njivi« od Fedora Nikića, br. od Junja 1921.). *Prevodilac.*

narodna kretanja i putovanja pojedinaca i njihov uzajamni saobraćaj, i to da ih spreči ili ograniči više nego ma koji drugi, dosadašnji, rat, jer je on najveći rat za koji istorija do danas zna, on je, naprotiv, izazvao medjunarodne peregrinacije u tako velikoj meri, da će to imati za neizbežnu posledicu jednu masu konflikata iz Medjunarodnoga Privatnoga Prava. I jedino zbog ovih peregrinacija i pojaviće se mnogobrojni procesi iz oblasti Medjunarodnoga Privatnoga Prava a ne, sigurno, zbog ojačanja medjunarodne trgovine za vreme ovoga Rata: ta trgovina je, razume se, od istoga Rata pretrpela mnogo više nego od ma koga ranijega rata. Ako taj Rat nije bio upravo jedna seoba naroda, on je bio bar jedna seoba pojedinaca. I kako se isti Rat nije bio ograničio samo na Evropski Kontinent — i zato on nije ni bio samo evropski rat kao što se zamišljalo da će biti kad jednom bude nastupio —, već se je bio, naprotiv, proširio na sve Kontinente: — te je prema tome taj Rat bio svetski rat — to je on prouzrokovao bio jednu seobu svih narodnosti i svih boja.

I zbog toga naziv: rat narodnosti, kao i naziv: rat rasa nisu ovde dovoljni: to je, u samoj stvari, bio rat boja (la guerre des couleurs). Iz njega je proizašlo jedno takvo mešanje lica, da su se zakoni najrazličnijih zemalja sukobili jedni s drugim, i iz ovih sukoba će proizići jedna masa parnica za čiju razpravu će trebati mnogo vremena i mnogo truda. Srećom, mirna i miroljubiva sredstva biće za to dovoljna, i tu se neće imati potrebe da se pribegava topovima.

§ III. — Ova mnogobrojna kretanja pojedinaca izazvali su razni uzroci. Bilo je, na prvom mestu, izbeglica koje se behu povukle ispred napredovanja neprijateljskih vojsaka. To su naročito bili podanici država koje su, kao Belgija, Srbija, Crna Gora i Rumunija, imale tu nesreću da budu potpunu ili skoro potpuno osvojene i okupirane od neprijatelja, i koji behu primorani da u masama idu i da traže skloništa u tuđim zemljama, savezničkim ili neutralnim. Zatim, dolaze ratni zarobljenici čiji se broj u ovom ratu bio popeo na milione i koji, u najviše slučajeva, behu koncentrisani u logorima (Lager) izvan svojih zemalja. Najposle bilo je inter-

niranih ili civilnih zarobljenika čiji se logori za interniranje (Internierungslager) mahom nalažahu tako isto u neprijateljskim zemljama.

Dodajmo još i političke izbeglice koje behu napustile svoje zemlje još pre požara, to jest čim su stekli uverenje da će rat izbiti. Ovo naročito važi za heterogene zemlje umešane u rat, kao što su Austro - Ugarska, Rusija i Turska: veliki broj onih podanika tih zemalja koji su simpatisali državama iz suprotnih tabora bio je blagovremeno napustio svoje mesto prebivanja, u nameri da se pridruži ovim poslednjim državama, te da im pomogne bilo oružjem bilo perom. Za ovu kategoriju izbeglica rat je imao naročitoga značaja: od načina kako će se on svršiti, oni su očekivali da budu tretirani ili kao izdajnici ili kao patrioti: jednja ista radnja sadržavala je u sebi čas zlo a čas dobro, jedna apsurdnost koja najbolje pokazuje sve bezumlje događajaja kod koga su moguće takve apsurdnosti, to jest koja pokazuje sve bezumlje rata.

§ IV. — Medju ratujućim narodima koji su najviše pretrpeli od rata, srpski narod zauzima, nesumnjivo, jedno od prvih mesta. On je, relativno, izgubio najviše ljudstva i pretrpeo najviše materialne štete. Ono što je, takodje, doprinelo njegovim gubitcima u ljudstvu, to je okolnost da se je srpski narod borio i sa jedne i sa druge strane fronta, jer je u vojsci austro-ugarskoj, sa kojom se Srbija borila, bilo isto tako i Srba, podanika Habsburške Monarhije. Ne može se, sigurno, učiniti nikakav prekor ovim Srbima austro-ugarskim vojnicima, što su odgovorili svojoj vojničkoj dužnosti i vojničkoj zakletvi, ali, na nesreću, ovo je moglo samo da poveća broj žrtava srpskoga naroda u ovome Ratu. Ogroman broj palih i mrtvih koje je taj narod imao u toku Rata, broj tako nesrazmeran sa njegovom populacijom, dolazi još i otuda što, zbog potpune invazije zemlje od strane neprijatelja, broj ratnih zarobljenika i interniranih srpskih gradjana beše dostigao hiljade i hiljade, i od njih je jedan veliki deo pomro u kocentracionim logorima. Još treba dodati i ono strahovito povlačenje preko Albanije, kao i oskudice svake vrste kojima srpske izbeglice behu vrlo često izložene u Inostranstvu i pored sve pomoći dobrih i mi-

losrdnih duša, pa da se dobije ideja o ovoj saignée à blanc jednog malog naroda.

Ove izuzetne prilike u kojima su se Srbi nalazili za sve vreme Rata, objašnjavaju — i zbog toga smo ih ovde ukratko i spomenuli — fakat da su to baš oni, Srbi, koji su bili najviše rasejani u tome Ratu. Bilo ih je bez malo svuda u Evropi, čak i na obalama Arhangelska i Murmanska, bilo ih je u Africi (Tunisu, Algiru), u Americi, Aziji, naročito u Sibiru, pa čak i u Australiji. Na ovaj način Srbi behu došli, u toku Rata, u kontakt sa svima narodnostima, svima rasama i svima bojama. I kako je zbog duge okupacije njihove zemlje i njihova emigracija trajala tako isto dugo, srpske izbeglice neminovno bile su, razume se, prinudjene da stupaju i u pravne odnose sa pripadnicima onih zemalja gde su se bili našli i bavili, i ti pravni odnosi bili su najraznovrsniji, tako da ni jedna grana Medjudarodnoga Prava nije, izvesno, ostala nedodirnutu. U ovom momentu, možemo da stvorimo sebi samo jednu bledu sliku o onim vrlo komplikovanim — da ne kažemo nerešljivim — pravnim odnosima koji su na taj način, pod vladom zakona svih narodnosti, svih rasa i svih boja, postali. Veliki Rat je, kao što smo to već kazali, izmešao ne samo narodnosti i rase već i boje, i Medjunarodno Pravo od toga će takodje osetiti i na sebi uticaj i dejstvo: to će zaista biti jedno mozaičko-medjunarodno pravo.

§ V. — Tri serije pitanja i konflikata mogu se pojaviti, u principu, u oblasti Medjunarodnoga Privatnoga Prava: odnosno forme akata (forme des actes), realnoga statusa (statut réel) i ličnoga statusa (statut personnel). Što se tiče forme akata, neće biti, u opšte, velikih teškoća, jer pravilo lex fori (locus regit actum) usvojeno je ovde od zakonodavstava sviju civilizovanih naroda. Ali ipak ovo pravilo ne sprečava da forma normirana nacionalnim zakonom stranaka može, tako isto, biti upotrebljena pod tim uslovom samo da ona ne bude protivna javnom poretku države gde se pravni posao obavlja. Pri svem tom, u koliko se srpski zakon odnosi na formu braka, ima ovde jedna ozbiljna teškoća. Doista, srpsko zakonodavstvo zna samo za crkveni brak, i crkvene vlasti u Srbiji, nadležne, u načelu, za bračne predmete, sma-

traju religioznu formu braka kao jedan materialni, bitni uslov potreban za postojanje i važnost braka, tako da brak koji bi dva srpska podanika zaključila u Inostranstvu u civilnoj formi, srpske crkvene vlasti smatraju kao i da ne postoji. Ova crkvena jurisprudencija pokazuje se nepravična specialno u slučaju, kada, u nedostatku crkve u mestu zaključenja braka, zainteresovanima ne bi bilo moguće da se venčaju po verskim obredima. Da odmah primetimo da pitanje odnosno formalne važnosti brakova koje su Srbi za vreme Rata zaključili u Inostranstvu, neće se postavljati suviše često stoga što srpski podanici koji su bili izbegli ili su bili zarobljeni resp. internirani, behu, većinom, udesili da, u mestima emigracije ili u koncentracionim logorima gde su se nalazili, podignu male pravoslavne kapele, i kako je, u ovim mestima ili logorima, imalo i srpskih sveštenika, tako isto izbeglih ili interniranih, to su onda ti sveštenici davali blagoslov brakovima Srba izbeglih, zarobljenih ili interniranih, ovo, razume se, tek posle zaključenja braka pred civilnim vlastima, ako je, u dotičnom mestu, forma civilnoga braka bila *lex fori*, kao n. pr. u Francuskoj, Švajcarskoj i Ugarskoj. Na taj način su, u takvim slučajevima, bili zadovoljeni zahtevi srpske crkvene jurisprudencije. Ali postoje teškoće i pojavljivaće se, kada se bude ticalo brakova Srba izbeglih, zarobljenih ili interniranih koji su zaključeni jedino u civilnoj formi, i pitanje o važnosti ovih brakova u Srbiji imaće naročitoga značaja, ako pretpostavimo da je jedan izbegli, zarobljeni ili internirani Srbin stupio u drugi brak pre razvoda prvoga braka. Da takvi slučajevi neće biti u ovome Ratu jedino u sferi teorije, u to ne treba sumnjati. Ovde, specialno, mislimo na prestup bigamije (dvoženstva): ako bi jedan ovakav brak (to jest brak zaključen od srpskih podanika samo u građanskoj formi) bio smatran u Srbiji kao ništavan, bio, drugim rečima, smatran kao da nije nikako ni zaključen, tada neće biti bigamije; u protivnom slučaju bigamije bi bilo sigurno.

§ VI. — Što se tiče realnoga statusa (*statut réel*), pitanja iz Medjunarodnoga Privatnoga Prava, bez sumnje, neće tu biti mnogo teška. Ovde se treba prosto pozvati bilo na javni poredak (*ordre public*) bilo na volju stranaka (*volonté des*

parties). Ako se tiče odnosa iz stvarnoga prava koji bi odnos imao karakter propisa javnoga poretka, kao što su n. pr. bitne osobine pojedinih vrsta stvarnih prava, ili načini pribavljanja (modes d' acquisition) stvarnih prava, tada će imati da se primene zakoni zemlje u kojoj su stranke ugovarale ili, u opšte, uzele učešća u pravnom životu. Što se tiče sadržine ugovora, tu će imati da se održi volja stranaka ugovornica, i pri izraživanju ove volje, locus contractus, a tako i narodnost stranaka, mogu, kao što se zna, igrati značajnu ulogu.

§ VII. — Ali teškoće će biti naročito ozbiljne, ako se tiče ličnoga statusa (statut personnel), a one proizlaze otuda što je, skoro tri godine, Srbija bila potpuno okupirana od Austro-Ugara i Bugara, i što je ovaj fakat, to jest fakat okupacije, bio, sa pravnog gledišta, različno shvatan i tumačen, prema tome da li je bilo u pitanju shvatanje i tumačenje malo čas pomenutih okupatora ili shvatanje i tumačenje okupiranih. Po prvoj tezi, tezi bivših okupatora, srpska država nije postojala za vreme okupacije. To je bar bila teza austro-ugarska (bugarska teza, nesumnjivo, mogla bi biti samo još nepovoljnija po Srbe): i doista, priznanice koje su srpski činovnici, zaostali u Srbiji, potpisivali, u tom svojstvu, prilikom primanja plata koje im je davala carska i kraljevska Opšta Vojna Uprava u Srbiji (K. u. k. Militär-General-Gouvernement in Serbien)¹⁾ sadržavale su napomenu da se plata izdaja za račun »negdašnje Srpske Države« (»des gewesenen serbischen Staates«).

Ovo shvatanje osnivalo se na tom rezonovanju da je, pošto ideja države obuhvata tri pojma, pojam teritoriju, narod i vladu, Srbija, kao država, bila iščezla usled i posle njene okupacije u 1915. godini od strane neprijateljske sile: i, zaista, posle okupacije ostala je teritorija i narod, ali nije bila ostala nikakva srpska vlada koja bi vršila pravo suverenosti nad tim narodom i tom teritorijom. Suverena vlast, za vreme okupacije, bar vlast unutrašnje i faktične suverenosti, bila je u rukama okupatora. Istina, postojala je jedna srpska vlada,

¹⁾ To je u samoj stvari, s pogledom na zvanično pobijanje srpskoga novca u okupiranoj Srbiji iznosilo samo jednu četvrtinu plate.

ona na Krfu, ali ta vlada nije predstavljala nikakav suverenitet, jer su joj nedostajali teritorija i narod: ostrvo Krk kao i druga mesta (n. pr. Solun) gde su funkcionisale srpske vlasti pripadali su stranim suverenostima, a što se tiče Srba pojedinaца, vojnika ili izbeglica, i oni behu potčinjeni suverenosti tuđih država, većinom saveznika Srbije, i ako su te države dopuštale Krfskoj Vladi da vrši nad Srbima koji su se nalazili na njihovoj teritoriji izvesne atribute suverene vlasti, to je bilo samo iz čiste predusretljivosti a ne po nekom pravu.

Ali, ako bi ovo rezonovanje bilo tačno, onda bi se pojavilo to pitanje: pod koje je zakone potpadao lični status Srba u emigraciji za vreme okupacije njihove zemlje? Mi znamo da se u Medjunarodnom Privatnom Pravu lični status reguliše po nacionalnom zakonu (loi nationale) zainteresovanoga podanika: to je princip skoro univerzalno priznat, kažemo skoro, jer, po sistemu anglo-amerikanskom, lični status potpada pod primenu zakona domicila (loi du domicile). Dakle, ako Srpska Država nije postojala, za vreme okupacije Srbije, zato što nije bilo srpskoga suvereniteta, još manje su mogli postojati srpski zakoni za to vreme, a to bi dovodilo do rezultata da, dok je Srbija bila okupirana, Srbi u Inostranstvu bili su bez podanstva, bez narodnosti, bez otadžbine (Heimatslose), i lični status ovakvih lica ne može se regulisati drugojačije nego zakonom domicila (kao u zakonu anglo-amerikanskom).¹⁾

¹⁾ Slično pitanje bilo je postavljeno odnosno ličnoga statusa podanika Bosne i Hercegovine u vreme kada je Austro-Ugarska imala u ovim pokrajinama samo pravo okupacije (1878.—1908.): koji su zakoni regulisali lični status ovih lica kada su se ona nalazila u Inostranstvu? Da li su to bili zakoni otomanski [u tezi anti-austro-ugarskoj tvrdilo se, u ono vreme, da je Porta Otomanska bila sačuvala, i pored Berlinskoga Ugovora (1878.), pravo spoljašnjega suvereniteta, kao i pravo njegovoga vršenja nad ovim dvema provincijama] ili, pak, zakoni bosansko-hercegovački, koje je okupator bio izdao. Mi smo se ovim pitanjem bavili u svojoj raspravi »De la condition juridique des Bosniaques et des Herzégoviniens en pays étrangers«, oštampanoj iz »Revue de droit international et de législation comparée«, Bruxelles, 1901. — One čitaocе koje bi ovo pitanje moglo interesovati, slobodni smo uputiti na tu raspravu.

Zatim, produžuju oni koji stoje na stanovištu austro-ugarske teze, činjenica, da je Srbija posle tri godine bila restaurirana (1. novembra 1918. po n. k.), ne bi mogla niukoliko izmeniti gornji rezultat, zato što sadašnja Srpska Država nije više ona Srbija pre okupacije, sadašnja Srbija je jedna nova država koja, u pravnom pogledu, nema nikakve veze sa Srbijom od 1915. god., od koje je definitivno odvojena trogodišnjom okupacijom. I ako bi, po pretpostavci, srpski zakonodavac, posle restauriranja Srbije, doneo zakon po kome bi se, bez obzira na to da je Srbija bila de facto okupirana od 1915. do 1918., smatralo da nije bilo nikakvog prekida u pravnom životu Srpske Države, na to bi se, sigurno, u tezi austro-ugarskoj, odgovorilo da je suverena vlast bez sumnje pravno neograničena i svemoćna, ali ipak ne toliko da bi ona mogla preći preko fakata koja su stvarno postojala ili koja sada postoje, onako isto kao što ne bi mogla da smatra da su postojale činjenice koje u samoj stvari nisu postojale ili da smatra da sada postoje činjenice koje u samoj stvari ne postoje. Prema tome, suverena vlast nema moći da retroaktivno stvori jednu državu koja nije postojala, t. j. da smatra da je u prošlosti postojala jedna država koja u istini nije postojala, kao god što je, takodje, izvan moći suverene vlasti da smatra da sada postoji jedna država koja u stvari ne postoji. U svakom slučaju, takvim i sličnim zakonodavnim propisima jedne zemlje, propisima protivnim stvarnom stanju stvari, ne bi se pridavao nikakav značaj ni važnost u stranim zemljama, i oni bi imali samo za rezultat da izazovu medjunarodne sukobe kako javno-pravnoga tako i privatno-pravnoga karaktera.

§ VIII. — Sa svoje strane, Srbi su, razume se, daleko od toga da bi se mogli saglasiti sa takvim rezonovanjima. I oni, Srbi, nesumnjivo priznaju da je država jedna stvarnost i da nema zamisljenih (uobraženih) ili fantom-država. Medjutim, veli se u srpskoj tezi, čim je jedna država bila jednom stvorena i postojala, ne može ona isčeznuti usled jedne proste okupacije njene teritorije od strane neke tuđe sile: sve dotle dok okupirana država ne bi aneksijom, bila preobraćena sastavni deo države okupatorke, slučaj koji je poznat u Medjunarodnom Javnom Pravu pod imenom de-

bellatio (takva je, n. pr., bila sudbina Koreanske Carevine, koja je anektirana od Japana), država čija je teritorija osvojena i dalje pravno postoji. Sama okupacija ne proizvodi drugi rezultat do taj da vladu okupirane države stavi u nemogućnost da vrši pravo suverenosti koje toj državi pripada, ali sama nemogućnost da se jedno pravo vrši ne povlači još za sobom tu posledicu da samo pravo iščezme. Zar, n. pr., pravo svojine, kada je ono odvojeno od svoga vršenja — što se, na ime, dešava u slučaju državine tuđe stvari — prestaje zato da postoji? Ni najmanje, bar dok ne bi nastupio održaj (uzukapija). Da je okupator bio proglasio aneksiju Srbije, onda bi se pitanje o postojanju srpske države, u medjuvremenu od 1915. do 1918. god., možda i moglo postaviti, alj pošto aneksije nije bilo, to onda srpska država nije bila prestala da postoji ni u jednom momentu za vreme rečenoga intervala. Srbi nalaze da su ovi argumenti dovoljni, i ne misle da bi bilo potrebno da se pozivaju još i na tu činjenicu da je, već meseca Novembra 1916. god., ponovnim osvojenjem Bitolja i okoline, jedan deo srpske zemlje bio povraćen, i da su, počev od ovoga vojničkoga uspeha, i ona druga dva elementa, potrebna za postojanje suverene države, t. j. teritorija i narod, bila pridodata onom trećem elementu koji je već postojalo — ovde mislimo na srpsku vladu na Krfu. Moglo bi se, dakle, reći, ako bi se za to osetila potreba, da je, pravno, srpska država bila restaurirana još krajem 1916. god. reokupacijom Bitolja i okoline: od ovoga trenutka srpska država bila je vaskrsnula. Ova poslednja posmatranja dodajemo samo zato da bismo malo kompletirali ovu diskusiju, ali, ponavljamo, u tezi spskoj, srpska država nije bila iščezla ni jednoga momenta u Svetskom Ratu, i ovo tvrdjenje osniva se razlozima gore iznesenim.

I kad je, za sve vreme trajanja Rata, Srbija postojala, onda iz toga izlazi da su postojali i srpski zakoni za vreme cele te periode, i nema potrebe praviti, u ovom pogledu, razliku izmedju zakona formalnih i materijalnih, zakona koji regulišu status realni i onih koji regulišu status lični. Prema tome, ovaj poslednji, lični, status onih Srba koji behu, za vreme okupacije, izvan svoje zemlje, treba da bude stavljen pod propise srpskih

zakona. Srpski zakon bio je ostao za Srbe, i za vreme okupacije, njihov nacionalni zakon, budući srpska narodnost kao ni srpska država nisu bili prestali da postoje ni jednog trenutka za sve vreme Rata.

U svakom slučaju, nesumnjivo je da se je, za vreme okupacije, lični status onih Srba koji su bili ostali u svojoj otadžbini, posle osvojenja ove od strane neprijatelja, upravljao po srpskim zakonima. To se može reći bar za zonu Srbije koja je bila okupirana od Austro-Ugara: i, zaista, ovi poslednji behu, shodno Haškoj Konvenciji, ostavili, u načelu u važnosti sve srpske zakone i izuzeli su bili samo one za koje su smatrali da ih treba izuzeti iz vojničkih ili političkih razloga. A među zakonima koji su tako bili ostali u važnosti i bili primenjivani, nalazio se je i Srpski Gradjanski Zakonik od 1844. god., onako isto kao i drugi zakoni koji su se ticali pravnoga stanja i pravne sposobnosti srpskih pedanika. Tako, n. pr., Srbi su, za vreme okupacije, zaključivali brakove potpuno po srpskim zakonima, kako u pogledu forme (venčavali su se u svojim crkvama) tako i u pogledu materialnih (bitnih) uslova potrebnih za postojanje i važnost braka.

Preveo sa francuskoga

Branislav St. Milenković

Sekretar Ministarstva Finansia u Beogradu.

Cerkvena avtonomija in naša ustava.

Univ. prof. dr. Rado Kušej.

Člen 12. ustave je v verskem oziru uvrstil tudi našo kraljevino med moderne države. Jasno je izraženo načelo, da so različna veroizpovedanja enakopravna, in da je svoboda vere in vesti vsakomur zajamčena. Država kot taka ne pripada nobeni cerkvi ali verski družbi ali pa pripada vsem. Njena naloga se omejuje na zadeve, ki se tičejo vidnega, fizičnega sveta in našega življenja v njem, za posmrtni blagor državljanov pa naj skrbe cerkvene in verske organizacije. Pravo-

slavna cerkev je prenehala biti tudi za Srbijo in Črno goro državna cerkev, stopila je v vrsto drugih nepriviligovanih cerkvá, skupnost med njo in državo je ugasnila. S členom 12. ustave je obenem izraženo, da sta država in cerkev veličini, ki se sploh ne dasta meriti druga z drugo in da je teoretično in praktično nemogoče, da bi istovetila država svoje naloge in cilje z nalogami in cilji katerekoli cerkve.

Toda stiki med državo in cerkvijo so navzlic temu tesni in živahni. Obe oblasti imata namreč deloma iste člane in življenje cerkve se razvija povsodi v krajevnem območju države. Cerkev je že od svojega začetka ustvarjala pravo, in je po svoje urejevala različne odnošaje vsakdanjega življenja, ki po zakonih države ali še sploh niso bili urejeni, ali pa so ti zakoni nasprotovali cerkvenim načelom. Tako se je razvijala v mnogih granah konkurenca med cerkveno in državno zakonodajo, ki obstoja na primer na polju šolstva; sosebno pa na polju ženitbenega prava še dandanes.

Tam, kjer so si določbe državnega in cerkvenega prava nasprotne, imamo sicer formalno pred seboj različne pravne rede, materijalno pa sploh ne gre govoriti o pravu, temveč o u k a z u, ki ga izda država na odlagi svoje neomejene oblasti cerkvi, odnosno z a h t e v i, ki jo stavi cerkev napram državi. Vsebina ukaza je, da mora cerkev priznati zakone države in se jim pokoriti, medtem ko cerkev zahteva od države priznanje nasprotnega stališča. Rešitev konflikta med obema oblastima na pravni podlagi je nemožna, ker ne obstaja nad njima nikak pravni red, ostane tedaj le medsebojni sporazum ali pa se uveljavi samo po sebi stališče močnejšega.

Že načelo verske svobode samo pomeni kategorični ukaz državne oblasti vsem cerkvam in verskim družbam, da morajo biti druga napram drugi strpne in koncilijantne, kar po svojem bistvu in svojih verskih predpisih niso in biti ne morejo, če so o resničnosti svojega nauka prepričane. Ustava, ki je uzakonila versko svobodo, je torej že jasno začrtala pot, kako bo država določala mejo med svojim in cerkvenim območjem, namreč načeloma samostojno in po vidikih, ki jih smatra s svojega stališča za merodajne.

Odnosaji med državo in cerkvijo seveda v ustavi ne morejo biti urejeni, temveč pripade ta naloga šele bodoči zakonodaji. Ustava znači samo nekak program za ureditev teh odnosajev, ki naj bi bili v interesu obeh oblastij prijateljski in zaupni.

Teorija imenuje cerkveno - politični sistem, ki ga usvaja naša ustava, sistem pravne države. V okviru, ki ga država sama določi, so priznani cerkveni zakoni, izven njega pa imajo veljavo izključno le zakoni države, tudi če se po vsebini strinjajo s cerkvenimi. Po čl. 12. ustave so vsi notranji verski posli avtonomna zadeva verskih družb. Vprašanje, kaj spada med notranje verske posle, pa reši seveda država sama.

Težišče problema se nahaja torej v pojmu »notranji verski posli«, ozadje pa mu tvorita zgodovinski razvoj in organizacija posameznih cerkvá.

Tako nam jamčita zgodovina in organizacija pravoslavne cerkve in evangeljskih cerkva, da državi ureditev razmerja do njih ne bo povzročala nikakih težkoč. V srbski pravoslavni cerkvi so hierarhične izpremembe, ki so postale potrebne po državnem preobratu, že vse izvršene. Zadarska in kotorska eparhija, ki sta poprej spadali pod bukovinskega metropolita, sta od 22. novembra 1919 dalje tudi v cerkvenopravnem oziru del ujedinjene srbske cerkve, odkar jima je nadbiskup Repta dal svoj kanonski odpust. Prav tako so bosansko - hercegovski metropolitni ter biskupi južne Srbije, ki so bili poprej podrejeni carigrajskemu patrijarhu, sedaj kanonično uvrščeni med srbski episkopat, čigar najvišji dostojanstvenik in predstavnik cerkve na zunaj sploh je srbski patrijarh, priznan kot tak od carigrajske cerkve odlokom z dne 19. marca (1. aprila) 1920, in prvič izvoljen 12. novembra 1920 v Beogradu. Glede metropolije v S. Karlovcih, ki je obstajala za Srbe v Vojvodini, je pomenil državni prevrat sam po sebi ujedinjenje z ostalimi deli srbskih cerkva. Tako je nastala brez ovir avtokefalna srbska pravoslavna cerkev za celo kraljevino. (Glej letopis Maticе Srbske za l. 1914 — 1921., stran 111 in 115.) Zgoditi se je moglo to le ob sodelovanju državne oblasti, s katero stoje vse pravoslavne cerkve od nekdanj v tesni zvezi. Njih razmerja do države si drugačnega nego prijateljskega niti mi-

sliti ne moremo. Pravoslavna cerkev ima za vsako državo svojo samostojno organizacijo, njeno edinstvo je le idejno in bi se moglo na zunaj pokazati le v občin cerkvenih zborih, kateri pa že dolga stoletja niso več praktični. Zato je izključeno, da bi pravoslavna cerkev kot celota mogla nastopiti s posebnimi pretenzijami napram državi.

Evangeljske cerkve pa so nastale šele v začetku novega veka; torej v dobi, ko se je že začela razvijati državna suvereniteta. Vsled tega priznavajo že od vsega začetka državo kot edino nositeljico oblasti. Evangeljsko cerkveno pravo ima veljavo in moč samo v toliko, kolikor je uzakonjeno ali priznано po državi. Evangeljska cerkev bi se uprla proti državi samo v slučaju, ako bi se ta spozabila tako daleč, da bi se vmešavala v upravo nauka in zakramentov, kar bi pa za moderno državo bilo absurdno. Evangeljska cerkev obeh veroizpovedanj je imela v stari Avstriji izvrstno ustavo, avtonomno sklenjeno v letih 1889. in 1890. na generalnih sinodah na Dunaju, v državnem zakoniku razglašeno 5. januarja 1892. pod št. 4. Treba samo prikrojiti to ustavo našim razmeram, ustanoviti višji cerkveni svet v Beogradu in potrebno število superintendentur in zadeva bo gladko rešena brez vseh zaprek tembolj, ker stoje skoraj vse evangelske cerkvene občine gmotno na lastnih nogah in ne zahtevajo od države nikakih prispevkov.

Avtonomija, ki pride pri pravoslavnih in pri evangeljskih cerkvah v poštev, ne bode državi nikdar mogla postati nevarna, ker jo je od nekdanj država sama določala.

Bistveno drugačno je stališče, ki ga zavzema rimska cerkev napram državi. Med njo in državo obstojajo že skoraj tisoč let na važnih pravnih poljih nepremostljiva nasprotja. Njih začetki in korenine segajo daleč za ono dobo nazaj, v koji se je pričel razvoj državne suverenitete. Organizacija rimske cerkve je bila v vseh podrobnostih dograjena že tekom 12. in 13. stoletja, ko so papeži kot od Boga postavljeni monarhi celega krščanskega sveta razpolagali z državami kakor s svojo lastnino. Ta moč papežev sicer ni bila trajna in je kmalu razpadla, ker je bila v nasprotju z njih duhovnim poklicem, a pod njo ustvarjena gigantična, strogo monarhično prikrojena or-

ganizacija z neomejeno in absolutno močjo papeža kot cerkvenega poglavarja obstaja še dandanes. Po njej se uveljavlja rimska cerkev uspešno kot etična velesila na celem svetu ter lahko podpira vsakega svojih ogroženih delov pri njegovem odporu proti sovražni politiki države. Po celem svetu šteje rimska cerkev tudi nebroj političnih strank, ki imajo v bistvu vse enak program. Vsaka država mora vedeti, da se nahaja glavna moč rimske cerkve izven državnih mej in da bi politika nasilnosti po današnjem pojmovanju sicer pač morala veljati za pravnoveljavno, ne pa vselej obenem za etično opravičeno. Istina je, da odloča dandanes konflikte med državo in katoliško cerkvijo vedno močnejši del, to je država, a moč, ki jo država uporablja, nikdar ne sme biti surova sila, ampak se mora ozirati na zakone morale in izhajati iz dejanske potrebe, da se država povsodi, kjer gre ali za njene ali za cerkvene koristi, ravna po prvih. Vspeh pa bo odvisen predvsem od tega, ali postopa država v soglasju s časovnimi nazori ali ne.

Zakon, ki bo določil obseg avtonomije katoliške cerkve, bo moral vse to upoštevati. Sedaj tvori v Sloveniji in Dalmaciji podlago in merilo za cerkveno samoupravo zakon z dne 7. maja l. 1874. drž. zak. št. 50., ki je pa vsled prevrata postal v mnogih določilih obsoleten ali pa vsaj temeljite revizije potreben, tako da je njegova uporaba zelo otežkočena. Zato je želeli, da ga nadomesti čimpreje novo zakonodajno delo, ki bo ustrezalo izpremenjenim razmeram in se oziralo tudi na novi zakonik rimske cerkve iz leta 1917.

Ni moj namen govoriti o smernicah, katerih naj se drži ta bodoči zakon, ki bo najdalekosežnejše politične važnosti. Tudi ne nameravam baviti se z bistvom notranjih verskih poslov, le na to naj opozorim, da smatra cerkev vso snov, ki je obdelana v njenem zakoniku, za notranjo versko zadevo in da bo Codex juris canonici na polju avtonomije, ki se bo priznala cerkvi, postal tudi za državo obvezno pravo. Zakonodajalec bo moral torej ne samo natančno poznati vsebino cerkvenega zakonika, ampak se bo moral zanimati tudi za način, kako se ga praktično uporablja; potem pa pride morda do spoznanja, da je že v čl. 12. ustave postal sam sebi nezvest, ker dopušča usvojenim veram vzdrževanje zvez z njihovimi verskimi po-

glavarji izven državnih mej le pogojno, to je po odredbah posebnega zakona.

Ako cerkve in verske družbe urejajo samostojno svoje notranje verske posle (čl. 12., odst. 3.), smejo in morajo pač tudi občevati s svojimi verskimi poglavarji neovirano v polnem obsegu zajamčene jim samouprave. Brez dvoma spadajo v ta krog vse zadeve, ki so zgolj verskega značaja in zato nikakor ne križajo interesov države. Gre včasih za težke grehe in ž njimi združene cerkvene kazni, kojih odveza je pridržana papežu (can. 894, 2245, § 3). Škofe, ki so zagrešili cerkveni delikt, sodi izključno papež (can. 1557), on edini je upravičen kaznovati jih in odstaviti. Dispense od zakonskih zadržkov ter od kanoničnih zaprek proti podelitvi ordinacije, daje praviloma papež v vseh primerih, kjer ni o njem ali po zakonu drug cerkveni organ v to pooblaščen (can. 1040, 990). Pa tudi imenovanje in prestavljanje škofov ter izpremembe v škofijskih in nadškofijskih okrožjih štejemo po obstoječem cerkvenem pravu med rezervatne pravice papeža. V vseh teh in še drugih zadevah je stik s cerkvenim poglavarjem neobhodno potreben. Pri tem je pa zveza domačega episkopata z Rimom za državo ali brez pomena (kjer se tiče nauka in grehov), ali pa ji je celo v korist (kjer gre za imenovanja in za okrožja). Možnosti, da bi ta zveza mogla postati državi škodljiva, si ob današnjih razmerah sploh ne moremo misliti.

Ustavotvorna skupščina je pri sklepanju o 5. odstavku čl. 12. najbrže imela pred očmi nevarnost, da bi dobivali naši cerkveni krogi politična navodila iz Rima. Te nevarnosti pa ali sploh ni ali pa se ji na ta način vsaj ne more priti v okom. Politični program cerkve je vseskozi konservativen in v bistvu neizpremenljiv. Posebnih navodil torej nikjer in nikdar ni treba. Izražen je na polju šolstva in zakonskega (bračnega) prava jasno v novem cerkvenem zakoniku. Izraža se vsak dan v nešteti katoliških revijah in časopisih ter v službenem glasilu rimske stolice same: *Acta Apostolicae Sedis*. In če bo hotel imeti katoliški episkopat v posamnem primeru posebna navodila za svoje postopanje, jih bo vsak čas lahko dobil od papeževega nuncija v Beogradu. Zakon, ki ga predvideva 5. odst. 12. čl. ustave, torej ni le praktično nepotreben, am-

pak bi bil proti zmislu ustave same, kolikor bi omejeval katoličanom prosto zvezo z Rimom v čisto verskih stvareh. Država, ki zajamčuje v ustavi versko svobodo, je prevzela dvojno dolžnost: 1. da ne pripušča nikake sile v prid izpolnjevanju verskih predpisov, 2. da ne brani nikomur, da te predpise vestno vrši, dokler s tem niso ogroženi njeni lastni interesi. Če ima država za avtonomijo na polju notranjih verskih poslov resno voljo, potem naj jo pošteno izvede, kajti ustavna svobočina, ki se z isto ustavo zopet jemlje, je hujša, kakor je bil sistem nekdanje policijske države, ker izpodkopava ustavi ugled in notranjo vrednost.

Povsem slično je presojati zadnji odstavek čl. 12. ustave, ki je znan pod imenom kancelparagraf. Besedilo, kakor ga nudi naš osnovni zakon, je brez vsega praktičnega pomena. Kaj naj se zgodi s svečenikom, ki proti tej prepovedi greši? Ako bi pri prihodnjih volitvah raz vseh prižnic donel poziv, da naj verniki glasujejo za kandidate, katerih politični program je od cerkvenih oblasti odobren, bi to ne značilo nič drugega kakor opomin, da se morajo upoštevati verske zapovedi vselej in povsod, torej tudi v političnem življenju. To pa naravnost predpisujejo vsi verozakoni svojim organom kot dolžnost in sledi tudi iz bistva vsake vere zahteva, da se morajo vsi njeni pripadniki dosledno ravnati po njenih predpisih. Tako pridemo na čisto notranje - cerkveno polje, na katerem pa je vsem cerkvam in verskim družbam zajamčena po odst. 3., čl. 12. avtonomija. Težko bo določiti pojem zlorabe duhovne oblasti v strankarske namene. Nameravalo se je s tem določilom očitno to, da se prepreči v cerkvah in božjih hramih vsaka politična agitacija. Toda ta namen se že radi tega ne bo dal doseči, ker mora ostati interpretacija verskega nauka in verskih dolžnosti vedno avtonomna zadeva cerkve in ker se bo vedno dala najti oblika, v kateri se bo lahko govorilo v božjih hramih v prilog gotovim političnim strankam, ne da bi se moglo govorniku očitati zlorabo duhovne oblasti.

Proti taki zlorabi nudijo itak deloma druge določbe ustave, deloma tudi ostali zakoni izdatno obrambo; ustava sosebno na ta način, da varuje svobodo vere in vesti napram vsem državljanom, da torej ne priznava verozakonom v svojem

območju nikake obveznosti; dalje na ta način, da ščiti pravico združevanja, zborovanja in dogovarjanja ter popolno volilno svobodo; končno s svobodo tiska, ki daje prilike dovolj, da se do dobra ocenijo hibe in vrline različnih političnih programov. Izmed drugih zakonov pa znači tak obrambni zid sosebno kazenski zakon s svojimi različnimi dopolnili.

Ni torej prav razvidno, kaj naj se s kancelparagrafom doseže. Na vsak način bo treba vstvariti za prepoved, ki je v njem izražena, šele primerno sankcijo, ako naj ne ostane prazna črka. Predpogoj vsake sankcije pa je jasna določitev pojma zlorabe duhovne oblasti. Vsaka zloraba je v bistvu raba proti obstoječim zakonom. Za duhovno oblast pa tvorijo merilo zakonitosti tako državni kakor cerkveni pravni predpisi. Tudi cerkvena samouprava (notranji verski posli in sosebno uprava nauka) je ustavno zajamčena. Obstoja torej velika opasnost, da se z eventualno sankcijo kancelparagrafa, ki tvori del ustave, obenem krši ustavno zaščiteni cerkvena avtonomija.

Takim opasnostim se je treba iz pravno-političnih razlogov ogniti, zato bi bilo po mojem mnenju najbolje, da ostane zadnji odstavek čl. 12 sploh *lex imperfecta*. Državnim interesom bo popolnoma ustrezno z enako ali slično določbo, kakor jo tvori § 8 sedanjega zakona z dne 7. maja 1874., drž. zak. št. 50, ki varuje državni upravi pravico, da zahteva od cerkvenega oblastva odstranitev dušebrižnikov, ki so bili radi hudodelstva ali deliktov proti tuji lastnini ali npravnosti obsojeni, ali ki so se okrivili takega ponašanja, da bi pomenilo ogrožanje javnega reda, ako bi ostali še nadalje na svojih mestih. Taka določba pa seveda ne bi bila nikak kancelparagraf, ampak le zahteva, da brezhubno živi in se vede duhovništvo, kar smeta zahtevati država in cerkev v enaki meri.

Ako se zakon, ki ga napoveduje 3. odst. čl. 12 ustave sploh ne izda in ako ostane kancelparagraf brez sankcije, bo državi ureditev razmerja do katoliške cerkve bistveno olajšana. Obenem pa ustava pridobi na doslednosti in vsled tega na zaupanju, in državljonom, ki so pred vsemi potrebnimi miru, bo prihranjeno mnogo brezplodnih bojev.

Osnutek zakona o advokatih in advokatskih pripravnikih.

Dr. Milan Škerlj.

(Referat)

V naši državi velja 6 odvetniških zakonov, ki vrejajo advokaturu v mnogih pogledih jako različno; kdo more postati advokat, kakšne dolžnosti in pravice ima, kako daje odgovor, če krši dolžnosti napram stanu, ki mu pripada, ali napram strankam, ki jih zastopa, kako so advokati organizirani, to vse je drugače vreden v vsaki izmed 5 velikih pravnih skupin, iz katerih je sestavljena naša država. Razlike so bistvene, od velike svobode v Vojvodini in tudi pri nas in v Dalmaciji pa do velikih utesnitev, kakor n. pr. imenovanje na določeno mesto, omejeno število. Potreba, da se te razlike kolikor mogoče izednačijo, se je pojavila takoj po prevratu, saj se je pokazalo da advokati iz Slovenije ne morejo zastopati svojih strank v Beogradu in Zagrebu in obratno. Prizadeži niso bili in niso še sedaj samo advokati, nego prav tako tudi njihovi klijentje. Z druge strani pa se je pokazalo, da je izednačenje jako težka stvar, ker niso samo odvetniški zakoni jako različni, nego zakoni sploh, gospodarske prilike in druge dejanske okolščine. Tudi število odvetnikov po posameznih skupinah države nikakor ni sorazmerno enako. Dočim se pri nas in v Dalmaciji, na Hrvaškem in v Vojvodini vobče ne more tožiti o pomanjkanju odvetnikov, je stvar v Bosni že drugačna in celo drugačna v Srbiji, kjer ima dovolj ali morda celo preveč odvetnikov samo Beograd in par največjih mest, v manjših krajih in zlasti v celi južni Srbiji pa silno primanjkuje advokatov.

Komisija, ki jo je postavilo ministrstvo pravde, da sestavi osnutek novega splošnega zakona za advokate in advo

katske pripravnike, je te težave šele tekom svojih posvetovanj v majniku mesecu prav spoznala in morala jih je vpoštrevati. Nastala pa je še druga načelna težava. Pojavili so se glasovi, ki so kazali, da naša advokatura ne vstreza oni advokaturi, ki jo poznajo nekatere zapadne države, zlasti Francoska in Angleška. Tam se profesionalno pravno zastopništvo deli v dve kategoriji, v zastopnike, ki pripravljajo pravdo in zastopajo stranke v vseh mogočih poslih pravne narave, in v zastopnike, ki delujejo samo konzultatorno, in pledirajo pred sodišči. Trdilo se je, da so samo zadnja kategorija res advokati v pravem pomenu besede, z idealnim poklicem, uveljavljati samo pravno stran vprašanja, ki pride pred sodišče; samo ti advokati da so služitelji pravice in pravi pomočniki sodnikov, samo oni uživajo, vezani po sila strogi stanovski organizaciji, prednost svobodne advokature, velik ugled, iz njih izhajajo najboljše glave, ki zasedajo najodličnejša mesta v državi. Pri nas da je advokat sluga svojega klijenta, ne samo njegov pravni zastopnik, nego vedno bolj njegov agent za vse. Posledica je, da se v odvetniškem stanu zbirajo tudi elementi, ki se jako oddaljujejo od vzvišenih ciljev prave advokature in s svojim poslovanjem ponižujejo ugled stanu. Tudi pri nas da treba izvesti delitev med pravnimi zastopniki na advokate v pravem pomenu besede in druge pravne zastopnike; prvi naj služijo idealom pravice in resnice s plediranjem pred sodišči, drugi, tudi jako potreben in koristen poklic, naj opravljajo kot zastopniki strank ostale pravne agende. Kdor se hoče o tem stremljenju natančneje poučiti, naj pregléda članek beogradskega advokata Vasilija Jovanoviča »O advokaturi« v prvi številki »Pravnega pregléda«.

Temu stališču se je ugovarjalo, da po zgodovinskem razvoju v naši državi take delitve nikjer ne poznamo; da bi taka delitev pri nas, kjer je narod navajen videti v advokatu svetovalca in zastopnika v vseh pravnih vprašanjih katerekoli vrste, ne bi bila niti možna, niti praktična, da se kolikor potreba in prilike zahtevajo po večjih mestih advokati specializirajo za razne stroke pravnega življenja. Priznalo se je, da so se že pred vojno opazovali v poslovanju odvetnikov po-

javi, ki so kvarili ugled in čast odvetniškega stanu in da se je to še pogoršalo med vojno in zlasti po vojni, ko mnogo odvetnikov opravlja v imenu klijentov ali celo v svojem imenu vse možne posle, ki se ne ločijo malo ali nič od poslov trgovinskih posrednikov. Ali reklo se je, da se da in mora tem izrastkom priti v okom, če se odvetnikom da obširna avtonomija in če njih stanovska organizacija z možmi na čelu, ki jim je ideal odvetništva, namreč zaščita pravice, pred očmi, neizprosno pobija vse, kar ni v skladu s tem idealom.

Velika večina komisije je pritrdila drugemu stališču.

Komisiji je bilo predloženih več osnutkov odvetniških zakonov: dva srbska, 1 hrvatski, dalje je bil na razpolago najnovejši avstrijski osnutek iz oktobra 1918 in bosanski odvetniški zakon. Za temelj razpravam se je vzel hrvatski osnutek, ki je v bistvu enak osnutku, izdelanemu v bivši Avstriji leta 1911 in že obravnavanemu v bivšem avstrijskem parlamentu. Ozirala pa se je komisija seveda tudi na druge osnutke in že veljavne zakone, zlasti na srbske osnutke in na najnovejši avstrijski osnutek.

Osnutek je enoten. V 16 oddelkih obdelava snov, ki je pri nas vrejena v odvetniškem redu, disciplinskem statutu in v naredbi o odvetniškem izpitu. Sistemu, kako je snov vrejena, mislim, da se ne da nič prigovarjati, samo 13. oddelek o penzijskem fondu bi spadal med V. in VI. oddelek.

I. Avtonomija, organizacija, nadzorstvo.

Ustanovi naj se toliko odvetniških zbornic, kolikor treba, najmanj po eno na vsako okrožje apelacijskega (višjega deželnega) sodišča. Komoro tvorijo vsi advokati, ki so vpisani v njen advokatski imenik. Naloga komore je, da čuva »ugled, čast in pravice« advokatskega stanu in da pazi na to, da advokati vrše svojo dolžnost. Organi komore so skupščina in odbor, nekaj samostojnega delokroga daje osnutek tudi predsedniku komore samemu. Službeni jezik je državni jezik. Predsednika, njihovega namestnika in člane odbora voli skupščina. Volilni postopek je podrobno predpisan, reče no pa ni, kakor je bilo doslej, da se mora glasovanje vršiti

osebno. Volitev v odbor se mora sprejeti za eno funkcijsko dobo, za prihodnjo je ni treba sprejeti. Ali sme izvoljenec sicer odkloniti volitev, odloča skupščina, ki izreka tudi kazni za neopravičeno odklonitev. Stvar je urejena povsem tako, kakor je bila že doslej urejena pri nas za volitev v disciplinarni svet. Omenim naj že kar tukaj, da so dotične določbe disciplinarnega reda sprejete tudi glede disciplinarnega sveta v novi osnutek.

Volitve se vrše z absolutno večino danih glasov, prazni ni listki se štejejo. Funkcijska doba je triletna, funkcionarji pa vrše svojo službo tudi po preteku triletno dobe do novih volitev. Odbor je sklepčen, če je navzočna polovica članov in sklepa z absolutno večino. Nemestnikov za odbornike in člane disciplinskega sveta osnutek ne pozna več.

Posebni delokrog predsednika je poleg tega, da zastopa komoro in predseduje skupščini in odboru, ta, da poskuša poravnati nesoglasja iz poslovnih odnošajev med člani komore in med advokati in pripravniki, za kar sme tudi poklicati in zaslišati stranke in take člane komore, ki bi utegnili uspešno posredovati; dalje sme opozarjati člane komore in pripravnike na njih vedenje, slednjič mora paziti, da komora ne prekorači zakonitega delokroga.

Kar se tiče delokroga skupščine, je novo, da določa vpisnino in njeno vporabo za dobrodelne ustanove komore, da odloča o uporabi denarnih kazni, in sklepa o dobrotvornih napravah komore, tudi za invalidne člane komore in pripravnike in njihove obitelji.

Delokrog odbora je precej razširjen. Pri tem morani opozoriti, da točka a) § 44., kakor jo je ministerstvo pravde sedaj objavilo, ni povsem v skladu s sklepom komisije. Sklep komisije se namreč glasi: »Da vodi imenik advokata i podjednom odlučuje o upisu u taj imenik i o odricanju kojega člana«, manjka pa v komisijskem sklepu citacije §§ 6 in 7. Izpremembra ni samo jezikovna. Pripomnim naj že tu, da tudi sicer v osnutku, kakor ga je razposlalo ministerstvo pravde, nekatere druge izpremembe niso samo jezikovne, par jih celo kvari zmisel in na enem mestu je važen odstavek

izpuščen. Pripomnim naj tudi že tu, da je komisija brojila po latinski abecedi, razposlani osnutek pa broji po cirilski abecedi. Pri citaciji bodo zaradi tega nastala nesoglasja in prav bi bilo, da se pri nas zjedini na to, da se odstavki nikoli ne zaznamujejo s črkami, nego samo s številkami. Novo je v delokrogu komore, da se sme pritoževati višjemu upravnemu sodišču in državnemu savetu zoper odloke državnih oblastev, s kojimi se zožuje advokatom priznani delokrog, da vlaga mišljenja in predloge, ki se tičejo advokature, uprave ali pravosodja. Potem je poudarjeno, da izvršuje odbor nad advokati in advokatskimi pripravniki nadzor in izreka nad njimi globe, če se ne odzovejo njegovim naredbam. Nadalje imenuje odbor delegate v »savez komor« (stalno delegacijo), slednjič pazi odbor, da nikdo ne izvršuje brezpravno advokatskih poslov in da ovaja take osebe. Izprememba napram sedanjemu stanju je v tem, da se mora skupščina sezvati ne že, če to zahteva ena petina komornih članov, nego še le, če zahteva tretjina.

Komora mora ministerstvu pravde začetkom vsakega leta poslati poročilo o glavnih točkah svojega dela, sme pa pri tem tudi naznaniti, kaj je opazila na polju advokature, pravosodja in uprave, in staviti svoje predloge. Stalna delegacija je dovoljena, ni pa obligatorna. Vanjo pošiljajo komore, ki imajo do 100 članov, dva delegata, do 200 članov tri, nad 200 štiri delegate.

Zastopstva odvetniških kandidatov po zaupnikih v skupščini in v odboru, ki bi ga bil uvel najnovejši avstrijski osnutek, komisija ni prevzela.

Odvetniškemu stanu se izrecno priznava nezavisnost. Nadzorstvo vrši v prvem redu odbor, ki sme, kakor že rečeno, odvetnike poučevati (upucivati) in opominjati in izreka nad njimi redovne kazni. Vrhovno nadzorstvo pa ima minister pravde. Izvršujoč nadzorstvo, sme razpustiti odbor odvetniške zbornice, če komora ali odbor ne izpolnjujeta svojih zakonitih dolžnosti, in v tem vstrajata kljub ponovnemu opominu in pretnji z razpustom. Sočasno z razpustom se mora odrediti izbor novega odbora tekom 15 dni in ime

novati poverjenik, ki obavlja posle, dokler jih ne prevzame novi odbor. Poverjenik ima iste pravice, kakor odbor. Zoper razpust ima odbor pritožbo na državni svet. Nejasno je pri tem, ali se morajo volitve za novi odbor razpisati v 15 dneh ali izvršiti v 15 dneh, mišljeno je menda prvo. Nekaka nesoglasnost tiči tudi v tem, da ima razpuščeni odbor pravico pritožbe, vendar je stvar težko urediti drugače.

Nadzorstvo ima nadalje minister tudi nad disciplinarskim svetom. Odbor komore mora namreč koncem vsakega leta predložiti ministru seznam prijav, ki so prišle na disciplinski svet, in seznam dovršenih in nedovršenih disciplinskih primerov. Minister sme zahtevati objašnjenje in da se odpravijo opaženi nedostatki. Če disciplinski svet ne udovolji nalogu niti na ponovni opomin, sme minister disciplinski svet razpustiti in odrediti ob enem nove volitve. Priznati treba, da so določbe sedanjega disciplinskega statuta (§ 45), kakor tudi določbe najnovejšega avstrijskega osnutka za ta del popolnejše. Minister namreč sme sedaj vsak čas sam ali po svojem organu prepričati se o poslovanju disciplinskega sveta in o stanju visečih disciplinskih primerov. Po mojem mnenju bi kazalo, da naj bi to ostalo kakor doslej.

II. Vstop v odvetniški stan.

Splošni predpisi za vstop, to je za vpis v imenik advokatov, ki je konstitutivnega pomena, se ne izpremene, razen v važni točki glede vstopa sodnikov, tajnikov višjih sodišč, državnih pravobranilcev, vseučiliških profesorjev. Sodniki okrajnih in okrožnih sodišč (zbornih sodišč I. stopnje) in tajniki višjih sodišč, ki so napravili sodniški ali odvetniški izpit in so svoj poklic kot sodniki ali tajniki izvrševali najmanj 10 let, potem državni pravobranilci, ki imajo 12 let ukazne službe, izredni profesorji prava na vseučilišču, ki imajo, kakor se glasi od ministrstva razposlani osnutek, ravnotoliko let ukazne službe (dočim je komisija rekla, da jim treba 6 let profesorske službe), predsedniki zbornih sodišč I. stopnje, predsedniki in sodniki višjih sodišč in redni pro-

fesorji prava na vseučiliščih postanejo lahko odvetniki brez predpisane vežbe in brez odvetniškega izpita. Ne morejo pa postati odvetniki oni od ravno naštetih funkcionarjev, ki so bili z disciplinsko obsodbo odpuščeni iz državne službe ali so bili z disciplinsko obsodbo postavljeni v pokoj. Sodnik sodišča I. stopnje, ki se hoče vpisati v imenik advokatov, ne more prvi dve leti imeti sedeža pisarne tam, kjer je zadnji dve leti služil kot sodnik.

Na prvi pogled se vidi nesoglasje, da naj sodnik ali tajnik, ki ima advokatski izpit, more šele po 10letni službi postati odvetnik, jasno je, da more vsakdo, kdor izpolni ostale pogoje in ima odvetniški izpit, takoj dati se vpisati v odvetniški imenik.

Važnejša pa so druga vprašanja. Po osnutku zakona o sudijama bi mogel postati odvetnik (javni pravozastupnik) vsakdo, ki je napravil sodniški izpit, in prav tako tudi vsi, ki so že stalni sodniki v trenutku, ko postane zakon o sudijama veljaven. Nasproti določa zakon o sudijama, da more javni pravozastupnik postati sodnik, če je napravil advokatski izpit in vršil najmanj 2 leti advokatsko službo. Osnutek sodniške službene pragmatike, ki so ga izdelala sodniška združenja, ureja stvar obratno: odvetniški izpit naj nadomestuje sodniški izpit. To je pravičnejše, ker bo odvetniški izpit po zakonu za odvetnike težji, nego sodniški izpit po zakonu o sudijama. Če postaneta osnutka zakona o sudijama in zakona za odvetnike zakona, ne bo dobil noben odvetnik več odvetniškega kandidata. Vsak absolviran pravnik, ki hoče postati odvetnik, bo vstopil pri sodišču, ker bo po triletni vežbi lahko napravil sodniški izpit in postal odvetnik, po zakonu za odvetnike pa bo rabil petletno vežbo in odvetniški izpit. Stvar pa tudi za sodišče nikakor ne bi bila dobra, ker bi morala sprejemati celo vrsto pripravnikov, ki že skraja ne nameravajo postati sodniki, ki bi pa vendar zasedli številčno omejena mesta sodniških pripravnikov in ki bi slednjič državo tudi mnogo veljali. To nesoglasje treba vsekakor vrediti in vidi se mi, da bi ne bilo nepraktično, prevzeti v zakon o sudijama, kar se tiče prestopa sodnikov v odvetniški stan, določbe ki jih ima osnutek zakona za odvetnike.

Opozorim naj pri tej priliki še na dve določbi zakona o sodijama, ki se tudi tičeta odvetnikov. Prva je, da sme sodnik vedno prositi za penzioniranje; če ima 30 službenih let, se prošnji mora ugoditi. V tem primeru, torej če ima 30 služ. let, sme postati advokat, ne da bi izgubil penzijo. Po zadnjem odstavku člena 27. zakona o sodijama pa ne more disciplinsko penzionirani sodnik skozi pet let biti penzionist in advokat, nego samo eno ali drugo. Če je torej disciplinsko penzioniran sodnik z 11 službenimi leti, more po preteku pet let postati advokat in obdržati penzijo; če pa je sodnik moral zaradi bolezni z 11 leti v pokoj in postane, ko se mu zdravje zboljša, advokat, izgubi penzijo. Tudi to nesoglasje treba odpraviti, nesoglasje ni samo glede penzije, nego tudi v tem, da po osnutku odvetniškega zakona disciplinsko penzionirani sodnik sploh ne more postati odvetnik.

Eden članov komisije za setavo osnutka zakona za odvetnike je v odvojenem mišljenju k osnutku zakona za odvetnike zahteval v zmislu vloge, ki jo je komisija prejela, da naj se vseučiliškim profesorjem prava dovolj poleg profesure tudi izvrševanje advokature ali samo pred sodišči in v okviru predmeta, ki ga predavajo, češ, da bi bilo to koristno tako za povzdigo ugleda advokatskega stanu, kakor za znanstveno in pedagoško delo profesorjev. Komisija temu naziranju ni pritrdila. Isti član komisije je nadalje zahteval, da naj se tudi ženske pripuste k odvetništvu. Komisija je prepustila rešitev razvijajočim se prilikam in času, izključen bi pa po mojem mnenju vpis ženske v odvetniški seznam za sedaj ne bil, ker se v zakonu z besedo državljan razumejo splošno moški in ženske.

Nadalje je isti član komisije v svojem posebnem mnenju trdil, da ni v osnutku govora o advokatih »penzionistih«. Sicer da bi se moglo reči, ker jim ni zabranjeno, lahko postanejo advokati, to pa ni dovolj, reklo naj bi se izrecno, da smejo biti penzionisti, ki izpolnjujejo pogoje za vpis »postavljeni« za advokate, če niso prišli v penzijo na prošnjo. Meni zahtevke ni jasen. Osnutek zakona za odvetnike izrecno izključuje samo disciplinsko penzionirane uradnike, torej zlasti sodnike, in ne morem dvomiti, da smejo drugi penzi-

jonisti biti vpisani v imenik advokatov. Z osnutkom zakona o sodijama pa se ravno ta zahtevke ne strinja. Vidi se mi pravilna rešitev ta, da vprašanje, ali ima kdo penzijo ali ne, pri celi stvari sploh ne pride v poštev. Gre samo za to, ali je vzlic temu, da ima penzijo, sposoben, da izvršuje advokaturco, za ta del pa itak določa § 4., da ne more postati odvetnik, kdor radi duševnih ali telesnih hib ne more sam izvrševati odvetniških poslov. Odbor in komora bosta torej vedno imela priliko preiskati, ali naj vpišeta penzionista ali ne. Vprašanje konkurence penzionista z neimovitimi advokati tudi ne more biti odločilno, ker slednjič je, če že hočemo o tem govoriti, imovit mlad advokat brez dvoma neprijetnejši konkurent nego star penzionist. Za ugled odvetniškega stanu pa zadosti skrbi določba, da disciplinsko penzioniran državni nameščenc ne more postati odvetnik.

Omenjeni član komisije se slednjič protivi določbi osnutka, da naj sodniki nižjih sodišč tekom 2 let po izstopu iz sodniške službe, ne morejo postati odvetniki na mestu, kjer so zadnji dve leti služili. Glavni razlog zoper to določbo mu je to, da zakon o sodijama nima slične odredbe glede prestopa odvetnika v sodniško službo. Izkušnja pa uči, da odvetnik vsaj pri nas redko kedaj postane sodnik, nadalje, da je kot konkurent sodnik pač edino nevaren le, če postane odvetnik tam, kjer je bil nazadnje sodnik. Zato mislim, da treba to določbo vzdržati; če treba naj se za odvetnike, ki postanejo sodniki, odredi isto, imelo bi to itak samo akademični pomen.

Jako važna je določba § 4., da ne more postati odvetnik, kdor je s svojim »delom« napravil se nevrednega zaupanja. Pripomnim naj takoj, da vztreza ta določba težnjam odvetnikov samih in da je jako potrebna, da se dobi zakonit temelj za izključitev sumljivih elementov. Zbornice so imele doslej težave odkrižati se takih prosilcev za vpis, o katerih so že naprej vedele, da ne spadajo v odvetniški stan. Težje pa je, najti pravo besedilo za tako določbo. Nemški izvirnik, iz katerega je ta določba prevzeta, pravi, »Der eine Handlung begangen hat, die ihn des Vertrauens unwürdig macht«. Ne gre torej samo za občni glas, ne samo za govorico, nego ute-

meljiti se mora dati z dejanjem. Ali je samo govorjenje prizadete osebe, njene izjave itd., tudi dejanje, to bo treba presoditi po primeru. Vsekakor pa je imela komisija veliko težave najti na našem jeziku primeren izraz, odločila se je za besedo »rad«, »ko se svojim radom učinio nedostojnim poverenja«. »Rad« pa ne pomeni, vsaj redno ne, enega samega dejanja, nego to, kar pomeni naša beseda delo, zakon bi bil torej po besedilu manj strog, nego je nameravano, ker o tem komisija ni dvomila, da se lahko tudi z enim samim dejanjem izgubi zaupanje. Veliko oblast, ki je s to določbo dana odboru, je bilo treba nekoliko omejiti; to se je zgodilo na ta način, da je dana odboru dolžnost, da v primerih, kjer sumi o dostojnosti zaupanja, pošlje spise disciplinskemu svetu, torej sodišču. To reši stvar po načelih disciplinskega postopka in odbor se mora pravomočni rešitvi disciplinskega sveta pokoriti. Kandidatu pa, ki mu je disciplinski svet odrekal, da je vreden zaupanja, ne gre potem zoper odklonitev vpisa nikakeršna pritožba več.

Važna je tudi določba § 4, da ne more biti odvetnik, kdor vrši za plačo državno, drugo javno ali privatno službo, razven službo honorarnega vseučiliškega profesorja ali učitelja na strokovni šoli. Kako daleč sega ta določba glede privatne službe, zlasti ali naj ta predpis, ki ga za odvetnike, ki so že vpisani, popolnjuje predpis § 32, izključuje stalno plačo odvetnika kot pravnega konzulenta večjih podjetij, je dvomljivo, ustanoviti bo morala praksa. Pripomnim naj tu še, da je omenjeni član komisije glede spojivosti odvetniškega poklica z drugimi opravili v svojem odvojenem mišljenju nasprotnik, da bi smel biti odvetnik obenem obč. predstojnik (»kmet«), in predsednik občinskega sodišča. Tu je težko zavzeti stališče. Pri nas bi bilo po mojem mnenju na kvar javni upravi, ko bi se odvetniki ne smeli udeleževati v občinskih zastopih, bodisi tudi kot načelniki. V Srbiji pa, kjer je občinski zastop obenem občinsko sodišče, se res ne vidi primerno, da bi bil odvetnik ob enem sodnik. Treba bo za razmere v Srbiji posebne določbe.

Če odbor odreče vpis v imenik odvetnikov, gre pritožba na skupščino, od skupščine na »vrhovni sud«. Manjka

pa sankcije, če komora ali odbor ne izvršita odloka vrhovnega sodišča. Ta konflikt, ki se je v bivši Avstriji dejanski pojavil, rešuje zadnji avstrijski osnutek na ta način, da sme predsednik višjega deželnega sodišča, če odbor tekom 14 dni ne izvrši vpisa, zapriseči kandidata in sam izvršiti predpisane prijave in oglase, na kar sme kandidat seveda izvrševati odvetniško prakso. Zdi se mi, da bi bilo praktično prevzeti to določbo v novi odvetniški zakon.

(Konec prih.)

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Dokler mu živi prejšnji bračni (zakonski) drug, ne more katoliški vernik skleniti v tozemstvu veljavnega novega braka (zakona), najsi je inozemec in najsi mu je bil prejšnji, v tozemstvu po rimsko - katoliškem obredu sklenjeni brak v inozemstvu razvezan. (§§ 34, 36, 62, 67, 94, 111, 115, 119 o. d. z.)

(Odločba od 19. aprila 1921, Rv 72/21, ki se ž njo potrjata sodbi deželnega sodišča v Ljubljani od 16. junija 1920, Cg I 125/20-4 in viš. dež. sodišča v Ljubljani od 4. decembra 1920, Bc 95/20-4.)

Katoličanka A se je poročila leta 1914. v Ljubljani po rimsko-katoliškem obredu z B, ki je bil evangelsko-avgsburške veroizpovedi, a kot Alzačan takrat nemški državljan, vsled česar je A postala nemška državljanica. Ta brak je l. 1917 deželno sodišče v Strassburgu razvezalo. Vsled versaillske mirovne pogodbe je pripadla Alzacija francoski državi in je A dobila od vladnega komisarja v Strassburgu spričevalo o ženični sposobnosti. Ker je rimskokatoliški župnik ni hotel poročiti z našim, katoliškim državljanom C, je sklenila l. 1919 s C civilni brak na ljubljanskem magistratu.

Na inicijativo knezoškofijskega ordinarijata se je uradoma uvedlo sodno postopanje glede veljavnosti civilnega braka.

Stolsedmorice, odd. B, je potrdil enako se glaseča sodbena izreka spodnjih stopenj iz nastopnih razlogov:

Prizivno sodišče potrja prvosodno sodbo, izrekajočo neveljavnost med A in C sklenjenega braka, in utemeljuje svoj izrek v eno roko z bračnim zadržkom katoličanstva v zmislu dvornih dekretov od 26. avgusta 1814 zb. pr. z. št. 1099 in od 17. julija 1835 zb. pr. z. št. 61, v drugo roko z nadaljnjim bračnim zadržkom prešuštva v zmislu § 119 odz.

Sodbo prizivnega sodišča pobijata tako branitelj bračne vezi, kakor imenovani stranki.

Toda je prizivna razsoja pravilna, dasi njena obrazložitev ne ustreza povsem zakonu.

Pritrditi je sicer revizijama, da po prizivnosodnih lastnih ugotovitvah in po stvarnem položaju, razvidnem iz spisov, bračni zadržek zaradi prešuštva ni podan. Sklicevanje priz. sodišča na določbo § 119 o. d. z. ni umestno, ker se ta določba tiče razvezanih brakov nekatoliških krščanskih vernikov (§ 115 o. d. z.). Vpoštevana je namreč le zakonska določba o prešustvu po § 67 o. d. z. Ta bračni zadržek je javnopravnega značaja in je po § 94 o. d. z. ob njegovem obstoju uradoma preizkusiti veljavnost braka. Imenovana določba pravi, da brak med osebama, ki sta vskupne doprinesli prešustvo, ne velja, da pa mora prešustvo biti dokazano pred sklenjenim brakom. Po tej določbi tedaj ne zadošča, da je že pred sklepom braka bil podan dokaz o dejstvu prešustva vobče, nego treba, da je že tedaj bilo dokazano prešustvo baš z ono določno osebo, s katero naj se sklene drugi brak. Prizivno sodišče pa samo ugotavlja in se njegove ugotovitve strinjajo s spisi, da je ob razvezi braka po deželnem sodišču v Strassburgu s sodbo od 20. decembra 1917 dognalo in v navedeni sodbi ugotovljeno bilo zgolj prešustvo na strani A. Vsi daljnji podatki, iz kateri sklepa prizivno sodišče, da se je prešustvo A zgodilo baš s C, nudijo za dokaz takega prešustva pač gradivo, ni jih pa istovetiti z izrekom pristojnega oblastva o dognanem dokazu, kakršen izrek zahteva zakon. Priznanje na župnem uradu, ki se nanje še sklicuje prizivna sodba, da je vrh tega sklenjenemu braku sledilo. Zategadelj pa, še uvažujé predpis § 99 o. d. z., po ka-

terem je domneva vedno za veljavnost braka in mora biti bračni zadržek, da učinkuje kot razlog za razveljavo braka, popolnoma dokazan, zakonskih potrebnost za bračni zadržek po § 67 o. d. z. ni moči šteti za podane in je nasprotno mnenje prizivnega sodišča pravno pomotno.

Pravilen pa je izrek prizivnega sodišča, kolikor vidi v ugotovljenem, s spisi skladnem in nespornem dejstvu, da je pred predmetnim brakom, čigar neveljavnost je v razsoji, bila A pripadajoča ves čas katoliškemu veroizpovedanju, dne 2. maja 1914 po rimskokatoliškem obredu poročena z B, ki še živi, bračni zadržek javnopravnega značaja, kateri povzroča neveljavnost drugega braka. Ni sicer pravilna prizivnosodna označba tega bračnega zadržka kot zadržka katoličanstva, ki sta ga uvedla dvorna dekreta od 26. avgusta 1814 zb. pr. z. št. 1099 in od 17. julija 1835 zb. pr. z. št. 61. Ta dvorna dekreta se nanašata le na prejšnji brak nekatoliških krščanskih vernikov; ako se tak brak glede vezi razveže, sme razvezani nekatoliški del ob življenju nasprotnega dela skleniti brak le z nekatoliško osebo. V navzočem primeru pa prejšnji brak baš ni bil brak med dvema nekatoliškima osebama, marveč je bil ženski del katoliškega veroizpovedanja in je bil brak tudi sklenjen po rimskokatoliškem ritu. Pravilno je ob navzočem primeru uporabljati zakonski predpis o zadržku bračne vezi po § 62 o. d. z., slovom katerega sme biti mož hkrati oženjen le z eno ženo in žena omožena le z enim možem v zvezi s § 111 o. d. z., slovom katerega se more vez veljavnega braka razdreti samo s smrtjo enega bračnega družeta, tudi če je le eden del ob času sklenjenega braka katoliške vere. Toda ker je tudi ta bračni zadržek javnopravnega značaja in povzroča neveljavnost braka, sklenjenega navzlic zadržku, je gola nepravilnost prizivnosodne označbe zadržka brez vpliva na sodbeni izrek.

Revizija strank se sicer sklicuje na sodbo deželnega sodišča v Strassburgu od 28. junija 1917, s katero da se je brak med B in A razvezal; čim da je pristojno inozemsko sodišče pravnomočno razvezalo brak, ne obstoja več zadevni bračni zadržek za drugoimenovano, ki je bila do nove poroke nemška državljanica. Toda brak med tedanjjo tozemsko A in inozemcem B je bil po rimsko-katoliškem obredu sklenjen v Ljub-

ljani v območju obč. drž. zakonika. Posledice bračne pogodbe je torej po § 36 o. d. z. presoati tozemskim sodiščem zgolj po obč. drž. zakoniku. Tega pravnega položaja ne izpreminja omejena sodba deželnega sodišča v Strassburgu, izrekajoča razvezo tega braka. Pravnokreposti v zmislu procesualnih predpisov tej sodbi za območje naših zakonov ni priznati z ozirom na §§ 79, 80, 81 št. 3 izvrš. r., ki odreka rabsodilu vnanjega oblastva izvršljivost, ako se tiče izvršilni naslov osebnega stana našega državljanin in ga je izvršiti zoper njega. V materijelnopravnem pogledu pa ta sodba ne more imeti moči, da bi izpreminjala zakon, ki je iz javnopravnih ozirov prisilno obvezen in odtegnen dispoziciji strank. V tem pogledu tudi § 34 o. d. z. ne daje A kot tuji državljanici kakih izjemnih pravic, ker uravnava ta § zgolj osebno zmožnost tujcev za pravna opravila, tu pa ne gre za tako zmožnost A, izviraajočo iz njene osebne kakovosti, marveč za dejstvo obstoječe bračne vezi. Revizijama potemtakem ni bilo ugoditi. Ur.

b) Ali je razdružitev lastninske skupnosti po § 830 o. d. z. z dražbo skupne stvari nedopustna radi škode, ki bi iz tega nastala za drugega solastnika, ali pa radi sedanjih valutnih razmer.

Okrožno sodišče v Celju je s sodbo od 23. decembra 1920 Cg I 183/20/8 začasno zavrnilo tožbeni zahtevek, da mora toženka priznati, da se skupnost lastnine, obstoječa med tožečo in toženo stranko glede posestev (v dveh zemljiškoknjižnih vložkih) razdere v zmislu § 830 o. d. z. potom javne dražbe.

Razlogi.

Glasom cenilnega zapisnika imajo zemljiške parcele (travniki in njive) predmetnega posestva površino 210 a, 63 m². V zvezi s poslopji tvorita obe zemljišči gospodarsko enoto, na kateri se lahko preživi ena rodbina s poljedelstvom.

Razdružitev skupnosti solastnik glasom § 830 o. d. z. ne sme zahtevati ob neugodnem času, ali v škodo ostalih solastnikov, ampak mora biti v takem slučaju tudi zadovoljen s primernim odlogom prodaje.

Na podlagi izpovedbe toženke kot stranke je sodni dvor glede premoženjskih in gospodarskih razmer toženke ugotovil, da toženka drugega premoženja nima, kakor 6/8 predmetnega posestva, da dobiva od svojega očeta, ki je že 75 let star in ki poseduje na Kranjskem neko malo posestvo, le malenkostno pomoč in da se toraj toženka živi izključno le od predmetnega posestva in sicer na ta način, da redi svinje, 1 kravo in 1 konja in da ima dva gospoda za najemnika.

Sodno znano pa je, da so valutne razmere v sedanjem času silno spremenljive, da je vrednost denarja nekaj zelo nestalnega in negotovega in da je premoženje najbolj varno naloženo v nepremičninah.

Sodno znano je dalje, da je vrednost zemljišč zelo poskočila v razmerju h gotovemu denarju, tako da je zelo verjetno, da bi se dobilo za predmetno posestvo, ki je bilo dne 19. 12. 1918 sodno cenjeno na 49.830 K 25 v, pri dražbi gotovo najmanj 200.000 K ali pa še več.

Že iz tega se vidi nestalnost denarne vrednosti, kajti če bi se bilo posestvo takoj že leta 1918 prodalo, bi se na noben način ne doseglo tako visokega izkupila; obe stranki bi bili sedaj torej očitno oškodovani, ako bi ne bili dotično izkupilo takoj zopet vtaknili v kako drugo nepremičnino, kar pa ni vsakokrat lahko mogoče, ampak dostikrat odvisno le od dobre prilike.

Jasno pa je tudi, da bi se toženka, ki ne razpolaga z gotovimi sredstvi, pri tako visokih cenah ne mogla uspešno udeležiti dražbe in da bi toraj prišla ob svoje zemljiške deleže, katere bi morala zamenjati za gotovi denar, ki pa ima, kakor zgoraj navedeno, le dvomljivo in nestalno vrednost, in kateri njej in njeni rodbini ne bi mogel nuditi tako sigurne eksistence, kakor zemljišče, na katerem že delj časa urejeno gospodarsko življenje lahko teče v starem tiru naprej.

Ker je toženka do 6/8, torej pretežni del solastnica zemljišča in ker sedaj dejansko na tem zemljišču in od njega živi, kakor je že poprej s svojim rajnim soprogom živela veliko let, bi toraj ona veliko večjo škodo trpela, ako bi morala posestvo sedaj zapustiti, kakor tožiteljici, ki imata vsaka samo eno

osminko tega zemljišča in ki ne živita na tem posestvu in od njega, ampak imata očitno druge zadostne vire dohodkov za svoje preživljenje.

Da ostane toženka, dokler trajajo sedanje nestalne gospodarske razmere, na posestvu, je toraj za toženko naravnost eksistenčno vprašanje, zato se mora reči, da sta stavili tožiteljici svoj zahtevek na razdružitev skupnosti sedaj ob neugodnem času in v očitno škodo toženke; veliko primerov iz vsakdanjega življenja in iz sodne prakse kaže, da se v vojnem in povojnem času skoraj vsak prodajalec zemljišč čez nekaj časa kesa, da je prodal.

Pritrditi je toraj toženki, da se razdružitev skupnosti za enkrat še odloži.

Višje dež. sodišče v Ljubljani je s sodbo od 26. 2. 1921 Bc II 9/21/4 ugodilo prizivu tožeče stranke in tožbenemu zahtevku.

Razlogi.

Tožiteljici sta vknjiženi kot lastnici na predmetnih zemljiščih, vsaka do 1/8, toženka pa do 6/8. To ni prerekano. Ugotovljeno pa je tudi in se ne izpodbija, da se navedeno posestvo, ki tvori gospodarsko enoto, ne da deliti v naravi med solastnike, da se toraj utegne izvršiti delitev zgolj potom sodne dražbe temeljem § 843 o. d. z. V zmislu te zakonite določbe in po § 830 o. d. z. stavljenemu tožbenemu zahtevku ugovarja toženka, da se uveljavlja ob neugodnem času in njej v škodo. Trdi namreč, da živi s svojo nedoletno hčerko R. na tem posestvu in od njegovih dohodkov, od dohodkov, ki jih daje živina, vrt in polje. Če bi prišlo do prodaje, bi morala vse drago kupiti, izgubila bi ves hasek, ki ga uživa sedaj od posestva, vrh tega bi prišla ob stanovanje in rodbina bi bila takorekoč brez strehe. Vsled izvanrednih razmer, nastalih po vojni, bi za preživljanje in stanovanje ne zadostovala vsa kupnina, kolikor bi jo pripadlo nanjo, toraj bi bila že iz tega razloga zanjo s prodajo povzročena ogromna škoda. Dalje pa v sedanjem času sploh ni čas za take prodaje, ko je vsakdo vesel, če ima svoje imetje naloženo v nepremičnem posestvu. Vojna traja dalje, trdi to-

ženka, vsaj kar se tiče gospodarskih razmer. Tudi iz tega razloga bi bila prodaja izvršena ob neugodnem času, zanjo škodljiva, uničujoča.

Toda pritrđiti je nazorom, izrečenim v prizivu, in pritrđiti, da prva sodba ni vzdržljiva. Izhajati je od zakonite določbe (§ 830 o. d. z.), da ima redovito vsak deležnik (solastnik) pravico do razrušitve skupnosti. Ta pravica je ukinjena le pod dvema pogojeva, namreč da se razrušitev ne zahteva ob neugodnem času in ne na očitvidno škodo ostalih, razrušitvi nasprotujočih solastnikov. Pod temi pogoji bi bila dopustna razmeram primerna odložitev razrušenja, a teh pogojev tukaj ni.

Zatrjevane nestalne valutarne in gospodarske razmere, nastale po vojni, trajale bodo sigurno še dalje; gotovo je vsaj to, da ni moči niti približno vedeti ali kakorkoli ugotoviti, kdaj bodo prenehale. Zato pa bi bilo krivično, ako bi morali tožiteljici čakati na čas, ki danes niti določljiv ni, čas, ki ga je toraj smatrati za nedoglednega. Razdruževanje se pod navedeno pretvezo pač ne more v enomer in za nedogleden čas odlagati v oćigled določbi § 830 o. d. z., po kateri mora solastnik, ki zahteva razdruženje, trpeti le okolnostim primeren odlog, ki se mu ni moči izogniti.

Dalje pa je v prvi sodbi ugotovljeno in ni sporno, da so zemljiška posestva pridobila visoko vednost. Tega povišanja pa bo deležna tudi toženka enako tožiteljicam, ker je vsak solastnik deležen vrednosti, ki jo ima celo posestvo. V tem oziru pa je ravno sodna prodaja najbolj pripraven in pravičen način razdelitve. Vrednost celote pride do polne veljave tembolj, ker je dana vsem solastnikom prilika, da se dražbe udeleže in s tem varujejo svoje koristi. Ni toraj govoriti o neodvratni škodi za toženko, tem manj ker ona niti trdila ni, da se ne bi mogla uspešno udeležiti dražbe in s tem odvrniti morebitno škodo, ki bi jo imela morda z izgubo posestva.

K temu pride, da gmotne razmere tožiteljic pri rešitvi pravnega vprašanja niso prav nič upoštevne, kakor ne okolnosti, da bi toženka utegnila boljše in ugodneje živeti na posestvu kakor pa od ekvivalenta šestih osmink, kajti sedanje razmere utegnajo, kakor rečeno, trajati še več let in bi se ve-

dno odlaganje malone približalo trajnosti, kar nasprótuje določbi § 832 o. d. z. V bistvu se znači po toženki uveljavljena škoda kot izguba, ki povrh ni nadomestljiva.

Glede na to in ker ste bili tožiteljci pogodbeno obvezani za nadaljevanje skupnosti le do 1. 1. 1920, je smatrati prizivni frazlog pomotne pravne presoje za podan in ugoditi je bilo s tožbo uveljavljenemu zahtevku za razdružitev skupnosti, ne da bi bilo treba baviti se z ostalimi razlogi.

Kr. stol sedmorice, odd. B v Zagrebu je vsled toženkine revizije s sodbo od 26. 4. 1921 Rv 121/21/1 odločil, da se reviziji ne ugodi.

Razlogi.

V glavnem izpodbija tožena stranka prizivno sodbo radi nepravilne pravne presoje, ki jo vidi v tem, da se je ugodilo tožbenemu zahtevku na delitev med strankama skupnih nepremičnin, dasi je zahteva stavljena ob neugodnem času in na škodo toženke, pri tem da je prizivno sodišče stalo na pogrešnem stališču, da se sedanje negotove gospodarske razmere morejo zavleči na nedogleden čas ter povzročiti, ako bi se radi njih ne smelo ugoditi delitvenemu zahtevku, da bi bila solastnina obremenjena trajno; tudi da je napačno naziranje prizivne sodbe, da so nepremičnine sedaj več vredne nego pred vojno, in da je prezrla, da se toženka ne more uspešno udeležiti dražbe, kakor tudi, da pomenja nadaljnje bivanje na spornih nepremičninah eksistenčno vprašanje za toženko; slednjič da prizivna sodba napačno tolmači dogovor med strankama, ki da je prepuščal toženki vodstvo gospodarstva do 1. januarja 1920, ni se pa tikal pravic gléde lastnine same.

Gotovo je priznati, da so še tudi danes prometne razmere na gospodarskem polju nestalne in ne nudijo one gotovosti pri odločevanju o načinu naložitve denarnih vrednosti kakor v času pred svetovno vojno in tudi je res, da so dohodki iz zemljišč danes v obče razmeroma višji od onih naloženega denarja, vsled česar je razumljivo, da bi toženi stranki bilo bolj ugodno, da ostane še nadalje lastnica svojih nepremičninskih deležev. Vendar ta okolnost sama ne more še tvoriti zadržka delitvi,

kakor ga ima v mislih § 830 o. d. z., kajti v kljub temu ni smatrati, da je zahteva na delitev stavljena v neugodnem času ali v škodo toženke.

Da delitve ni zahtevati na škodo solastnikov, je pač razumeti tako, da razrušitev skupnosti ne sme biti zahtevana v takih okolščinah, ko bi bila v škodo nasprotniku — solastniku kot takemu — to je v njegovem razmerju do nepremičnin, odnosno v razmerju s solastniki. Ne gre pa za škodo, ki bi ga zadela sploh v drugem njegovem položaju in ki jo že po svojih posledicah prinese razrušitev sama po sebi in naj bi se zahtevala kadarkoli. In le za take posledice gre tukaj glede tožene stranke. Njeni dohodki so sedaj iz nepremičnin, tudi bode morala eventualno pustiti stanovanje i. t. d. Toda to so vse stvari, ki bodo združene z delitvijo tudi kasneje in zadevajo le osebne razmere toženke, kakor bi zadele vsako drugo solastnico v istem položaju, vsled česar ne morejo priti v poštev kakor povod za odložitev razrušitve skupnosti.

Kar se tiče pa neugodnega časa, je opomniti, da so sedaj cene nepremičninam res visoke, največ radi padle denarne vrednosti. Prav radi tega je pa pričakovati razmeroma visokega izkupila za toženkine predmetne nepremičninske deleže, katere ona lahko porabi za nakup drugih nepremičnin, katerih vrednost bode odgovarjala vrednosti njenih dosedanjih deležev, in pride na ta način do drugega istovrstnega premoženja in do istih dohodkov, kakor jih je imela dosedaj. Da se vrednost, odnosno cena za nepremičnine mogoče še poviša, ni izključeno. Da bi se pa radi tega morala odložiti razrušitev, ne gre, ker bi isti razlog mogel biti uveljavljen brez meje, kar prizivna sodba pravilno opaža.

Ni torej moči trditi, da bi prizivna sodba ne bila pravilno uporabila določbe § 830 o. d. z., vsled česar ni podan revizijski razlog po § 503 št. 4 c. pr. r.

Brez vsakega pomena za razsojo stvari je, ako se prizivna sodba ni ozirala na izpovedbo toženke glede njenih imovinskih razmer, naj si bi tudi iz iste eventualno izhajalo, da bi se dražbe s svojimi sredstvi ne mogla udeležiti, ker je to za vprašanje dopustnosti razrušitve skupnosti brez važnosti. Torej

tudi navedba prizivne sodbe, da toženka tega niti trdila ni, ne more tvoriti podlage revizijskemu razlogu po § 503 št. 3 c. pr. r., in to tem manj, ker toženka tega tudi v resnici izrecno ni trdila.

Revizija je torej neutemeljena in ji ni bilo moči ugoditi.

Dr. Juro Hrašovec.

c) Izključna podsodnost okrajnega sodišča ni podana, ako tožba ne uveljavlja odškodnine zgol iz kršenja najemne pogodbe, marveč tudi iz drugega naslova. (§ 49 št. 5 i. n.; §§ 1109 in sl. o. d. z.)

(Odločba od 5. maja 1920, Ut 43/20-1, s katero se je razveljavil sklep višj. dež. sodišča v Ljubljani od 26. marca 1920. Bc I 9/20—1, ki je bil sodbo okrožn. sod. v Novem mestu od 8. januarja 1920 Cg I 1/19—18 razveljavil kot nično.)

Toženec je imel v najem tožiteljičin hlev. Dne 6. decembra 1918 je pogorel hlev, zraven je pogorela še druga tožiteljičina last. Tožiteljica zahteva povračilo škode 9638 K in trdi, da je požar povzročil toženec po svojem hlapcu, ki da ga je bil poslal v hlev z razbito svetilko, napolnjeno z bencinom, ta svetilka da je v hlevu eksplodirala. Toženec da je torej ravnal proti predpisom glede uporabe razstrelilnih snovi. — Toženec ugovarja, da ni kriv, kajti da je bila svetilka solidna in napolnjena samo s petrolejem; požar da je nastal le slučajno ali pa iz hlapčeve neprevidnosti.

Prvo sodišče je ugotovilo krivdo toženčevega hlapca v tem, da je v hlevu zaspal in ni pazil ali na gorečo svetilko ali pa na cigareto, ki jo je kot strasten kadilec — kakor sam pravi — morda v hlevu kadil, predno je zaspal. Za hlapčevo krivdo da je odgovoren toženi gospodar po analogiji § 1111 o. d. z., ki določa, da odgovarja najemnik za lastno pa tudi za vsako poškodovanje najemnega predmeta po podnajemniku.

Prizivno sodišče je to sodbo s prejšnjim postopanjem vred kot nično razveljavilo in tožbo zavrnilo rekoč, da gre za odškodninski zahtevek iz najemne pogodbe, da take tožbe spadajo ne glede na vrednost spornega predmeta izključ-

no pred okr. sodišča (§ 49 št. 5 j. n.) in ne pred zborna sodišča (§ 104 j. n.) ter da je tako nepristojnost uradoma vpoštevati (§ 43 j. n. in § 240 c. pr. r.).

Na podlagi revizijskega rekurza je v r h o v n o s o d i š č e razveljavilo ta sklep.

R a z l o g i.

Tožiteljica sicer res navaja v tožbi, kakor to poudarja pobijani sklep, da ji je toženec dolžan povrniti toženo odškodnino za vsled požara dne 6. decembra 1918 uničeno imovino iz naslova najemne pogodbe. Toda stikoma nadaljuje, da ji je toženo povračilo dolžan i radi tega, ker je ravnal proti zakonitim predpisom glede porabe in hrambe razstreljivih snovi.

Slednja njena navedba se nanaša na rozloženo dejansko okolnost, da je toženec poslal hlapca v najeti hlev s svetilko, napolnjeno z bencinom, dasi je vedel, da le-ta lahko eksplodira, kar se je tudi zgodilo, vsled česar je baš nastal požar, ki je uničil hlev, kaščo in ondu spravljene premičnine in povzročil toženo škodo.

Na ustni razpravi je tožiteljica skladno s pripravljanim spisom nadalje navajala, da je toženec ravnal zoper zakon o razstrelilnih snoveh od 27. maja 1885, drž. zak. št. 134, ker je posedoval in uporabljal pri svojem gospodarstvu bencin, pa da je ne glede na to odgovoren za predmetno škodo tudi v zmislu §§ 449, 451 kz., ker je dal hlapcu svetilko, na kateri so bile šipe pobite. Trdila je slednjič še, da je bil hlapec strasten kadilec, toženec pa, dasi je to vedel, da ga vendar ni na večer požara niti trenotek prišel nadzirat v hlev. Pristavila je mnenje, da obstoji toženčeva odgovornost ne le po določbah §§ 1297, 1313a, 1313 o. d. z., marveč tudi §§ 1090, 1111 o. d. z.

Te tožiteljčine navedbe kažejo jasno, da svoje odškodninske zahteve ne uveljavlja zgol iz naslova kršene najemne pogodbe, marveč tudi docela neodvisno od pogodbenega razmerja, to je iz toženčevega delikta.

Isto razodeva nedvomno tudi obseg vtoževanega povračila. Najemna pogodba se je nesporno nanašala zgol na rabo hleva. Iz najemne pogodbe je tedaj škoda nastala le toliko,

kolikor toženec ne more vrniti tega v najem vzetega hleva v zmislu §§ 1109 odz. in sl. Tožba pa meri ne le na povračilo te škode, marveč tudi na škode radi pogorele kašče in premičnin, kar oboje ni bilo predmet najema, meri torej z enotnim, neločenim zahtevkom na povračilo vse po požaru nastale škode, pri čemer zahtevana odškodnina za predmete izven najemnega razmerja presega odškodnino za sam najemni predmet.

Ker se pa potemtakem tožbeni zahtevek ne opira le na najemno pogodbo in ker na drugi strani spričo enotnosti dogodka, ki tožiteljica iz njega izvaja svoj zahtevek ni moči zabraniti tožiteljici enotne tožbe, najsi tudi utemeljuje svoj zahtevek z dvojnega pravnega stališča, pogoj za izključno podotnost okrajnega sodišča v zmislu § 49 št. 5 j. n. ni podan.

d) Kdaj spada zavarovalna polica v zapuščino? (§ 812 o. d. z.; §§ 97, 104 izvensp. post.; § 133 zak. od 23. decembra 1917, št. 501 d. z.)

(Odl. od 5. maja 1920, Ut 44/20-1, ki se z njo spreminja sklep dež. sod. v Ljubljani od 4. marca 1920, R III 44/20—1 in vzpostavlja zopet v moč sklep okr. sod. v Ljubljani od 28. jun. 1920, A I 1086/19—16.)

Razlogi stola sedmorice, odd. B:

Prvi sodnik je ustrežajoč predlogu zapustnikove vdove in oporočne dedinje Marije M. izločil iz zapuščine Valentina M. njegovo polico o zavarovanju življenja, glasečo se na prinosnika, češ, slovom navedeb zaslišanih pojasnilnikov ta polica ob smrti zapustnika ni bila v njegovi posesti, marveč v posesti zapustnikove vdove, kateri jo je bil zapustnik izročil na dan poroke. Hkratu je prvi sodnik izrekel, da se bo po pravnokreposti tega sklepa imenovana polica izročila predlagateljici.

Vsled rekurza zapustnikove upnice Neže M. je rekurzno sodišče prvosodni sklep izpremenilo in zavrnilo predlog Marije M., da se ji zadevna polica kot njena lastnina izroči, to pa zlasti zato, ker iz lastne izjave vdove ni posneti, ali ji je

zapustnik izročil polico v svrhu razpolaganja ž njo ali le v hrambo, in da je zapustnikova vdova sama prinesla polico sodnemu komisarju v hrambo navzlic temu, da se je bila na predlog Neže M. dovolila ločitev zapuščine po § 812 o. d. z.; potemtakem da ni izven dvoma, da je bila dedinja na dan zapustnikove smrti res v posesti zadevne police, vsled česar je v zmislu § 97 zap. pat. ni izločiti iz zapuščine.

Zoper ta sklep podani revizijski rekurz zapustnikove vdove je v bistvu upravičen. Ni mu sicer pritrditi, kolikor odreka Neži M. kot zapuščinski upnici sploh pravico rekurza zoper prvosodni sklep; z ozirom na okolnost, da se je na njen predlog dovolila po zmislu § 812 odz. ločitev zapuščine od imovine dedinje, ji gre vsekakor pravica, da v okviru zakona varuje obseg zapuščine. Soglašati pa je z revizijskim rekurzom v tem pogledu, da predmetna polica oziroma terjatev iz nje v zapuščino ne spada.

Po tretjem odstavku § 133 zakona z dne 23. decembra 1917 št. 501, d. z. o zavarovalni pogodbi je v primerih zavarovanja glavnice za slučaj smrti v prid imetniku ali prinosniku privzeti zavarovano svoto v zavarovateljevo zapuščino le tedaj, kadar zavarovatelj ni razpolagal z zahtevo med živimi ali za primer smrti.

Da je zapustnik svoji ženi Mariji M. na dan poroke izročil polico, tej prvosodni ugotovitvi se je bilo pridružilo tudi rekurzno sodišče. V tej izročitvi pa je ravno videti v cit. § 133 v misel vzeto razpolaganje z zavarovano svoto med živimi. Da je zapustnik, izročujoč polico, imel namen, razpolagati z zavarovano polico v prid ženi, o tem je tem manj povoda za dvom, ker govori za to tudi zapustnikova oporoka, s katero je določil, da imenuje za dediča svojo ženo Marijo M. in izjavil, da je njeno vse kakor denar, vrednostni papirji in druge premičnine. Kolikor opira rekurzno sodišče nasprotno mnenje z uvaževanjem, da je vdova navzlic dovoljeni separatio bonorum prinesla zadevno polico sodnemu komisarju, je to v protislovju s spisi, slovom katerih je Marija M. izročila polico sodnemu komisarju že 8. novembra 1919, dočim se je dovolila separatio bonorum šele 23. novembra 1919.

Ko ob tem stvarnem in pravnem položaju po zmislu § 104 zap. pat. predmetne zavarovalnine — nekvarno določbam o dednih pristojbinah — ni prevzeti v zapuščino, se tudi s separatio bonorum združena sodna hramba ne more raztezati nanjo; zato je utemeljen predlog vdove na izročitev zadevne police potrebne za legitimacijo upravičenca napram zavarovalnici. Ur.

e) Določba družabne pogodbe, da sme družabnika zastopati v zadevah družbe z o. z. samo sodružabnik, nasprotuje zakonu.

(§§ 39, 4 zak. od 6. marca 1906 št. 58 d. z.)

(Odl. od 18. maja 1920, Ut 85/-1, ki se ž njo potrja sklep višjega dež. sodišča v Ljubljani od 31. marca 1920, R I 27/20-1, s kojim se je izpremenil sklep dež. sod. v Ljubljani od 17. januarja 1920, Firm. 1833 Rg C I 49/10.)

Neka družba z o. z. je v družabni pogodbi določila, da sme družabnik v družabnih stvareh biti zastopan le po sodružabnikih.

Prvo sodišče je dovolilo vpis družbe v trgovski register.

Vsled rekurza finančne prokurature je višje deželno sodišče prvemu sodišču naročilo, da pozove družbo, da spravi omenjeno določbo v sklad z zakonom o družbah z o. z. V razlogih je navedlo, da taka določba krši zakon o družbah z o. z. v nujnem predpisu 3. odst. § 39. Le ta dovoljuje, da se pravica glasovanja izvršuje po pooblaščencu, a ne dodaja nobene omejitve. Zakon ščiti družbe z o. z. pred nepotrebniimi vplivi in posegi v poslovanje od druge strani, pa bi bil gotovo dodal tako omejitev, da jo je hotel dopustiti. Kategoričnemu predpisu 2. odst. § 39, da mora vsak družabnik vsaj en glas imeti, je tudi povzeti, da nasprotuje zakonu vsaka določba družbene pogodbe, ki bi mogla nuditi priliko, odtegniti družabniku pristoječo mu glasovalno pravico.

Vsled revizijskega rekurza je stol sedmoričice odd. B potrdil izpodbijani sklep iz tehle razlogov:

Predpis 2. odstavka § 39. zakona o družbah z o. z., slovom katere mora vsakemu družabniku prjstojati vsaj en glas, je nujno obvezen, umaknjen je torej po 2. odstavku § 4. cit. zak. dispoziciji družabnikov, pa naj bi bili v tem pogledu tudi soglasni. Temu zakonitemu predpisu vsekako nasprotuje predmetna določba družabne pogodbe, po kateri smejo biti družabniki v družbenih zadevah zastopani le po sodružabnikih. Ako se izbor pooblaščenca omeji na ozki krog sodružabnikov, je taka omejitev tako vsled možnosti stvarnih zaprek kakor z ozirom na vprašanje osebnega zaupanja že ob sebi sposobna, spraviti družabnika, ki se ne bi mogel sam udeležiti občnega zbora, ob uveljavo svojega glasu v svojem zmyslu, ne glede na to, da družabna pogodba v nobeni določbi ne razodeva zaveznosti sodružabnikov na prevzem take pooblastitve.

Ker je potemtakem predmetna določba družabne pogodbe po predpisu § 4. cit. zak. brez pravnega učinka, ustreza izpodbijana odločba rekurznega sodišča zakonu in je bilo zoper njo naperjenemu revizijskemu rekurzu odreči uspeh.

Ur.

B. Kazensko pravo.

a) **»Hiša v zmyslu 2. stavka § 83 k. z. so vsi zagrajeni prostori, ki služijo kretanju in bivanju ljudi in živali in hrambi blaga in imovine gospodarja, torej tudi vrt, ki ne služi zgol botaničnim smotrom, ampak tudi osebnim udobnostim domačinov.**

Rešenje stola sedmorice odd. B od 12. okt. 1920, I. Kl. 178/20

Med fanti vasi A in B je obstajala radi deklet nekaka napetost. Neko noči so šli fantje iz A skozi vas B. Zapazili so tri fante iz B v mirnem pogovoru na vrtu Mihe V. Napadli so jih meni nič tebi nič s palicami in kamenjem. Karol K. je neusmiljeno pretepal Ludovika V. ter mu prizadjal lahko telesno poškodbo na desni rami. Ludovik V. in njegov tovariš France M. sta zbežala v hišo Mihe V. in zapahnila za seboj vežna vrata. Karol K. in njegovi tovariši so razbijali s poleni po vratih, lučali kamenje proti hiši in naposled odrinili vežna vrata s silo ter vstopili v hišo. Toda Ludovik V. in njegov tovariš sta bila že

utekla od zadaj skozi okno. Napadalci so nato odšli, ne da bi se bili izpasli nad svojimi nasprotniki.

O krožno sodišče novomeško je obsodilo Karla K. zbok hudodelstva iz § 83 k. z., češ, »da je oborožen vdrl v hišo Mihe V. in ondi in sicer na vrtu prizadjal Ludoviku V. lahko telesno poškodbo.«

Stol sedmorice odd. B je obtoženčevi ničnostni pritožbi ugodil takoj na nejavni seji v zmyslu § 5 zak. od 31. dec. 1877. l. št. 3 drž. zak. za l. 1878, ter je razveljavil izpodbijano sodbo in odpravil kazensko stvar na sodeče sodišče v ponovno razpravo in razsojo iz teh-le

r az lo go v :

Pozivom na t. 10 § 281 k. pr. r. prigovarja obtoženec Karol K. da je sicer vdrl v V. hišo, da pa ni notri nikomur sile delal. O motenju hišnega miru da zato ne more biti govora. V. vrt pa da ne uživa zaščite drugega stavka § 83 k. z. Obtoženec da je zakrivil kvečjemu prestopok po § 411 k. z., ker je na V. vrtu Ludoviku V. lahko telesno poškodbo prizadjal.

Ničnostna pritožba je v toliko opravičena, da dejanske ugotovitve sodnega zbora ne nudijo pravne podlage izpodbijanemu krivoreku.

Pojem »hiša« v drugem stavku § 83 k. z. je razumevati dakako v najširšem obsegu. Zakon sam našteva poleg hiše v istem sporedu stanovanje, poleg domačinov tudi blago in imovino gospodarjevo. »Hiša« so torej ne samo za človeško prebivanje namenjeni prostori, nego vse zgradbe in naprave, ki tvorijo obzidano ali ograjeno skupino, namenjeno izključno prebivanju, udobnosti ali gospodarskim potrebam gospodarja in njegovih domačinov. K »hiši« spadajo hlevi, skednji, kleti, skladišča, borjač; tudi samostojne stanice za ljudi ali živino ali za hrambo gospodarskih potrebščin ali pridelkov; sploh vsi zagrajeni prostori, ki služijo kretanju in bivanju ljudi in živali in brambi blaga in imovine gospodarja. Tak prostor more biti dakako tudi vrt, ki ne služi zgol botaničnim smotrom, ampak tudi ali celo izključno osebnim udobnostim domačinov in ta svoj smoter tudi na zunanje kaže. Tak vrt tik ali blizu stanovalnega

poslopja je n. pr. obzidan ali ograjen zelnik ali gaj, kjer domačini obedujejo, se sprehajajo, se odtegujejo tujim očem in hočejo biti sami se seboj. Ni pa vrt pred ali za hišo popolnoma odprto ležeči zelnik ali gaj, ki ne nudi nikakega zavetja ljudem, ki se v njem mudijo in v katerega more za potrebo vsakdo vstopiti.

Motilec hišnega miru mora ne samo v »hišo« vdreti, ampak tudi v »hiši« ljudem ali blagu silo delati. Obtoženec je po sodnih ugotovitvah sicer vdrl v hišo, a ni motri nobene sile delal. Da je obtoženec nameraval motiti Miho V. v posesti hiše in vrta v zmislu stavbe in zemljišča ali si lastiti kako pravico na stavbo in zemljišče, o tem ne nudijo sodbeni razlogi nikake podlage. Primer 1. stavka § 83. k. z. ne prihaja torej v poštev. Preostaja še nasilje zoper Ludovika V. na vrtu. Le-to nasilje bi spadalo v drugi stavek § 83. k. z., če bi onemu vrtu pristojal pojem »hiša« v gori označenem pomenu. V tem pogledu pa ni oni vrt v sodbenih razlogih zadostno opisan. Povedano je zgolj, da vrt služi namenu hišnega gospodarja kakor pritiklina hiše. Namenu hišnega gospodarja služijo kakor pritikline kmetske hiše tudi njive in gozdi in pašišča in zelniki okoli stanovalne stavbe, a zgolj zato jih zakon menda ne ščiti po 2. stavku § 83. k. z. Treba je torej natančnega opisa lege, smotra in načina uporabe vprašavnega vrta. Nadalje bo treba ugotoviti v sodbi, da je Ludovik V. sin Mihe V., torej domačin posestnika vrta, in da se je zato smel muditi na onem vrtu.

V popolnitev sodnih dejanskih ugotovitev v označenem zmislu je bilo razveljaviti izpodbijano sodbo in po uvodoma navedeni zakoniti določbi odločiti kakor je gori povedano.

Gerkič.

b) Na pisalnem stroju napravljeni spis ni »tiskovina« v zmislu zakona.

Rešenje stola sedmorice odd. B od 13. oktobra 1920. I. Kl 118/20.

Trije moški so sestavili in razširjali po dveh tipkaricah na pisalnem stroju napravljeni letak, ki je vseboval dejansko stanje hudodelstva iz § 222. k. z. Državni pravdnik je obtožil vseh pet sosterivcev radi rečenega hudodelstva pred deželnim

kakor sodečim sodiščem ljubljanskim. Le-to pa je smatralo letak za tiskovino v zmislu § 4. tisk. zak. od 7. decembra 1862. l. št. 6 drž. zak. za leto 1863, češ da je »podana metoda razmnoževanja izdelkov slovstva kakor jo zadeva navedeni paragraf« ter je po čl. VI., t. A uvodnega zakona za kaz. pr. r. od 23. maja 1873. l. št. 119 drž. zak. in § 261. k. pr. r. odpravil kazensko stvar na porotno sodišče. Državni pravdnik je vložil zoper to sodbo ničnostno pritožbo, kateri je stol sedmoric odd. B na kasacijski razpravi ugodil iz teh-le razlogov:

Pritožitelj uveljavlja ničnostni razlog št. 6 § 281 k. pr. r. Prigovarja, da je naziranje sodnega dvora napačno, da je na pisalnem stoju napravljeni spis »tiskovina« v zmislu zakona. Pisalni stroj da je dandanes vsestranski uporabljen in da nadomestuje pisanje z roko, celo v zasebnih stvareh. Spisa, napravljenega na pisalnem stroju, da torej ni smatrati za »tiskovino«.

Prigovor je utemeljen.

Po 2. odst. II. čl. razgl. pat. za k. z. (prim. tudi § 327. k. z. in § 4 tisk. zak.) je smatrati za tiskovine tako izdelke tiskarske tiskalnice kakor vse proizvode duha in upodablajočih umetnosti (slovstvena in umetniška dela), razmnožene po kameno-, kovinskem ali lesenem tisku, po kovanji, po kalupenji ali po kakoršnihkoli mehaničnih ali kemičnih sredstvih. Tiskarskih sredstev zakon ne našteva taksativno, ampak le po priliki; zahteva pa, da bodi vsako tako sredstvo sposobno in namenjeno za razmnoževanje. Z besedo »razmnoževanje« označa zakon zgol istočasno ali nastopno izgotavljenje množine istovrstnih izdelkov. To izhaja tudi iz besedila §§ 10., 110. k. z. Za strožjo kaznjivost pa ni odločilno razmnoževanje sploh in samo za se, merodajno je temveč razmnoževanje po mehaničnih ali kemičnih sredstvih. Razmnoževanje še ni torej vsako postopanje, katero omogoča, da bodi spis dostopen vsakomur; treba je, da je sredstvo razmnoževanja takošno, da je moči razmnožiti z njim spis v poljubnem številu izvodov. Predmet razmnoževanja je slovstveno ali umetniško delo. To moraš torej imeti izgotovljeno, če je naj razmnožiš. Razmožuješ pa tako, da izgotavljaš nove izvode, ne da bi pokvaril izvornik ali ga celo uničil.

Razmnoževalna sredstva so zategadelj samo take naprave, ki omogočajo izgotavljenje pripravljenega slovstvenega ali umetnostnega izdelka v poljubni množini istovrstnih izvodov, ne da bi se s tem kakorsibodi spremenila snov ali oblika naprav samih. Take naprave so n. pr. stavek ali vložek črk za tiskarsko tiskalnico, štanca ali matica za kovanje, kalup ali model za vlivanje podob. Pisalni stroj pa ni taka naprava. Ž njim sploh ne moreš razmnoževati, nego le ustvarjati. Ko ga uporabljaš, izgotavljaš sam izvirnik, ne pa odtisk izvirnika. Dakako moreš izgotoviti naenkrat več izvodov; ti so pa vsi izvirniki, ker vse naenkrat čisto novo izgotavljaš, ne da bi za te uporabljal kake matice. Se sestavo in pritiskom črk upodabljaš istočasno duševni izdelek. Tudi ko prepisuješ manuskript na pisalnem stroju, ne tiskaš ali odtiskuješ, ampak ustvarjaš zaporedoma nove izvirne črke.

Pisalni stroj ni torej niti tiskalnica, niti tiskarski aparat sploh, ni multiplikator, ampak stvaritelj. Ko je po preboju izgotavljen izvirnik v enem ali več izvodih, ne moreš spisa — izvirnika pomnožiti, moraš temveč iznova začeti. Pisalni stroj ni določen v razmnoževanje rokopisov. Namenjen je zgolj v popospeševanje in ličnejše oblikovanje pisanja. Izdelovanje, posest in uporaba pisalnih strojev so vsakomur dovoljeni, dočim je glede tiskarskih strojev in razmnoževalnih instrumentov v to potrebno posebno dovoljenje (§ 327 k. z. in § 15 obrt. r. od 16. avgusta 1907, št. 199 drž. zak.). Zgolj okolnost, da uporabljaš za natis in preboj poleg človeške roke mehanično pripravo in kemično snov (posnemni ali indigo papir), ne zadostuje za uvrstitev pisalnega stroja v razmnoževalne aparate. Saj je tudi tinta kemični preparat in krmilenje peresa mehanično ravnanje, a pisanje vendar ni razmnoževanje spisa.

Sodni dvor je potemtakem po krivici smatral pisalni stroj razmnoževalnim instrumentom. Njegov izrek, da je vprašavni letak tiskovina v zmislu čl. VI. A. uv. zak. za k. pr. r. od 23. maja 1873 št. 119 drž. zak., je pravno pomoten. Sodni dvor ni smel izreči svoje nepristojnosti. Njegova, na § 261. k. pr. r. sloneča rzsodba je po § 281. št. 6 k. pr. r. nična.

Ničnostni pritožbi je bilo torej ugoditi.

Gerkič.

c) Ništovna žaloba, koju nije potpisao ovlašten branitelj, nije pravnovaljana u smislu § 285 k. p. i ne može da bude predmetom sudskog stvarnog rješenja.

Riješenje stola sedmorice, odjeljenja B, od 7. travnja 1920., posl. br. Kl 186/20.

Stol sedmorice, odjeljenje B, kao kasacijski sud po § 292 k. pr. r., presudio je:

Zaključak okružnog suda u K., od 10. studenoga 1919, kojim je bila po § 1, br. 2 zakona od 31. prosinca 1877 br. 3/1 d. z. godine 1878 odbivena ništovna žaloba optuženika J. S. protiv presude istog suda od 17. rujna 1919, krši zakon u § 1, br. 3 navedenog zakona od 31. prosinca 1877. Taj se zaključak ukida i nalaže se okružnom sudu u K., da spomenutu ništovnu žalobu u smislu § 1, br. 3 navedenog zakona vrati optuženiku uz poziv da kroz 3 dana nanovo prikaže u dva primjerka ili istu ništovnu žalobu potpisanu od jednog branitelja ili druga pismena izvedenja ništovne žalobe potpisana od branitelja.

Razlozi.

Optuženik J. S. bio je osuđen presudom okružnog suda u K. od 17. rujna 1919, radi zločinstva dioništva u krađi po §§ 185, 186 a k. z. primjenom §§ 54, 55 k. z. na 14 dana poštrene tamnice. Protiv te presude prijavio je optuženik pravodobno ništovnu žalobu, a državni odvjetnik priziv.

Prijepis presude bio je uručen optuženiku uslijed njegovog zahtjeva dne 3. studenoga 1919, a dne 10. studenoga 1919 prikazao je optuženik izvedenja ništovne žalobe, ali bez potpisa ovlaštenog branitelja. Okružni sud odbio je taj podnesak zaključkom od 10. studenoga 1919. Vr. 315/19/17. jer da abstrahirajući od toga, što nije potpisan od jednog ovlaštenog branitelja, nije sastavljen po propisu § 2. zapravo po § 1. br. 2. zak. od 31. prosinca 1877. broj 3 l. dr. z. od godine 1878.

Protiva toga zaključka optuženik nije se pritužio na vrijeme. Zaključak je dakle stao na snagu. Priziv državnog odvjetništva nije još riješen.

Nego zaključak od 10. studenoga 1919. red. br. 17 preuranjen je i nezakonit.

Izvedenja ništovne žalbe su tek tada pravovaljana, kad ih optuženik u roku § 285 k. p. preda na zapisnik u sudu ili ih ispiše u podnesku što je potpisan po ovlaštenom branitelju (§ 39 k. p. i § 1 broj 3 z. od 31. prosinca 1877. l. d. z. broj 3 od godine 1878.).

Pomenuti podnesak optuženika nije bio potpisan od ovlaštenoga branitelja, te zato nije bio pravovaljan. Kad pak podnesak nije bio pravovaljan, nije mogao sudbeni dvor da predmet stvarno riješi. Sudbeni dvor nije smio podneska odbiti, nego je morao narediti popunjenje podneska u navedenom smislu, te stvoriti uvjet za stvarno pretresenje istog i prema propisu zadnjeg stavka § 1 br. 3. z. od 31. prosinca 1877. l. d. z. br. 3 od godine 1878., vratiti podnesak optuženiku nalogom, da nanovo podnese isti potpisan po ovlaštenom branitelju ili druga po ovlaštenom branitelju potpisana pismena izvedenja ništovne žalbe, u roku od 3 dana, u dva primjerka.

Svrha propisa § 1. broj 3 rečenog zakona nije samo, da se, što je više moguće ograniči ulaganje nepromišljenih, neutemeljenih a s gubitkom vremena i nepotrebnim radom spojenih žalba, nego je namjera zakonodavčeva prije svega, da bude žalba izvedena po licu vještu i zakonu sudskome postupku, jer se samo takav vještak može uspješno natjecati sa praktičnim sucem u razumjevanju i uporavi zakona, pak može po tome točno naznačiti suštinu pravnoga lijeka, činiti jasne prijedloge te iscrpljivo iskoristiti u optuženikovu korist dozvoljene prigovore protivna pravnih nazora sučevih.

Ali se sudski dvor nije obazirao na ovu za optuženika koristnu namjeru zakona kad je stvarno pretresao i odbio ništovnu žalbu podnešenu bez potpisa braniteljeva.

Red je bio stoga udovoljiti ništovnoj žalbi uloženoj od vrhovnog državnog odvjetništva u smislu § 33. k. p. te presuditi po § 292. k. p kao gore.

Gerkič.

d) Namen zakona od 21. marca 1918. l. št. 108. drž. zak. je, obsojenca kolikor mogoče favorizirati; treba toraj uradoma ukreniti vse potrebne poizvedbe.

Rešenje stola sedmorice odd. B od 16. nov. 1920. l. Kl 451/20.

Stol sedmorice odd. B kakor kasacijsko sodišče v Zagrebu je o ničnostni pritožbi v varstvo zakona, vloženi po vrhovnem državnem pravdnistvu zoper sklep okrožnega sodišča v Celju od 30. maja 1919. l. opr. št. Ns VI. 241/18-6, s katerim je bil odklonjen predlog obsojenca Jakoba B. za izbris sodbe imenovanega okrožnega sodišča od 28. januarja 1897. l. št. A 15-91 radi pregreška po § 486 k. z., po opravljeni javni razpravi v zmislu § 292 k. pr. r. razsodil:

Sklep okrožnega sodišča celjskega od 30. maja 1919. l. Ns VI 241/18/6, s katerim je bil odklonjen predlog obsojenca Jakoba B. za izbris obsodbe rečenega okrožnega sodišča od 28. januarja 1897. l. št. A 15/91 radi pregreška po § 486 kz., krši zakon v § 5 zak. od 21. marca 1918. l. št. 108 drž. zak.; ta sklep je razveljavljen in okrožnemu sodišču celjskemu je naročeno, da o navedenem predlogu Jakoba B. vnovič po zakonu sklepa.

Razlogi.

Spis: V 24/96, B 74/96 in Ns VI 241/18 okrožnega sodišča celjskega nudijo to-le dejansko stanje.

Jakob B. je bil s sodbo okrožnega sodišča celjskega od 28. januarja 1897. l. št. A 15/91, obsojen radi pregreška malomarne krive po § 486 k. z. v 14 dni strogega poojstrenega zapora. Njegovo ničnostno pritožbo in vzklic je vrhovni sodni in kasacijski dvor dunajski z rešenjem od 17. marca 1897. l. št. 3134 zavrnil. B. je prisojeno mu zaporno kazen dne 4. junija 1897. l. na okrajnem sodišču rogaškem prestal.

Dne 19. aprila 1918. l. je zaprosil B., da mu bodi omejena obsodba izbrisana v zmislu zakona od 21. marca 1918. l. št. 108. drž. zak. Okrožno sodišče celjsko je opravilo nekaj poizvedb. Obsojenec je trdil, da ni nobenemu več ničesar dolžan, da se je z vsemi upniki vže 1897. l. poravnal, da pa ne more predložiti vseh potrdil, ker je deloma izgubil, deloma pa jih ne more nabaviti, ker mu ni znano bivališče dotičnih upnikov;

leta 1918. da je kupil posestvo, vredno 5600 K. Županstvo v Gruškovji je potrdilo, da je obsojenec tam že od leta 1897. samosvoj trgovec, gostilničar in zemljak. Naposled je okrožno sodišče s sklepom od 30. maja 1919. l. Ns VI 241/18—6 kar odklonilo zaproseni izbris, češ, da ni dokazano, da je prosilec pouzročeno škodo po svojih močeh poravnal, in da tudi uradnega ukaza od 31. avgusta 1918. l. ni izpolnil, po katerem bi bil moral do 1. novembra 1918. l. predložiti potrdila vseh svojih nekdanjih upnikov, da so njih terjatve poravnane.

Zoper ta dne 24. junija 1919. leta vročeni sklep je B. vložil dne 27. junija 1919. l. pritožbo neposredno na višjem deželnem sodišču ljubljanskem. Le-to je zahtevalo dotične spise in vposlalo potem pritožbo s spisi vred okrožnemu sodišču celjskemu v zakonito poslovanje. Okrožno sodišče celjsko je s sklepom od 12. septembra 1919. l. Ns 241/18—8 pritožbo odbilo, ker je došla mesto najkasneje 27. junija 1919. l. šele 4. avgusta (prav 9. julija) 1919. na pristojno okrožno sodišče celjsko in je bila toraj zakašnjena.

Zoper ta 26. septembra 1919. l. vročeni sklep je B. v določenem mu 14dnevnem roku dne 8. oktobra 1919. l. vložil pritožbo na okrožnem sodišču celjskem. Višje deželno sodišče ljubljansko jo je s sklepom od 22. oktobra 1919. l. D 142/19—1 zavrnilo, češ, da bi bil moral B. svojo pritožbo zoper sklep od 30. maja 1919. l. Ns VI. 341/18—8 vložiti v 3 dneh po vročitvi izpodbijanega sklepa na okrožnem sodišču celjskem, a ne na višjem deželnem sodišču ljubljanskem.

Toda celjsko okrožno sodišče se je s svojim sklepom od 30. maja 1919. l. Ns 341/18—6 nekam pre naglilo.

Namen zakona od 21. marca 1918. l. št. 108 drž. zak. je obsojenca kolikor mogoče favorizirati. Določbe tega zakona treba toraj liberalno in blagovoljno razumevati in uporabljati. V § 5 naroča zakon državnemu pravdniku, naj kar sam ukrene potrebne poizvedbe o prošnji obsojenca in naj kar uradoma predlaga izbris, ko izve iz kakega drugega povoda za okolščine, ki morejo osnovati izbris obsodbe. Gre vsekakor vzlasti za to, da se je obsojenec potrudil povzročeno škodo poravnati. Toda ni od njega zahtevati strogega dokaza, da je vse svoje dolgovne do zadnjega vinarja poplačal. Škodo ni moral baš z

denarjem plačati. Upniki so mu morda kaj popustili ali se ž njim drugače poravnali. Zakon zahteva samo, da bodi škoda po močeh poravnana in naroča sodišču, da o tem po določbah kazenskega pravnega reda (§§ 3 in 258) preudarja in presodi, ne da bi s tem kakorsibodi ne ščitilo ne prejudiciralo pravice upnikov, ako smatra, da škoda še ni bila po močeh poravnana, naj obsojencu naznani znesek, ki ga je še povrniti in naj za položbo istega določi primeren rok. Okrožno sodišče celjsko pa je prošnjo za izbris jednostavno odbilo, ker ni obsojenec predložil v določenem roku potrdila, da je še neke dolgove resnično poplačal. Sodišče bi bilo moralo vendar preudariti, je li obsojencu sploh mogoče iztakniti dotične stare upnike, obstojajo li druge okoliščine, iz katerih je mogoče sklepati, da so bile vprašavne tirjatve že zdavno plačane, postavim, prejšnji primanjkljaj, sedanje premoženje obsojenca, verjetnost, da so se upniki sami pobrigali za svoje tirjatve, čim je obsojenec kaj pridobil, in če vsega tega ni, bi bilo moralo sodišče preračunati znesek, katerega bi moral obsojenec sodno položiti v zagotovitev še ne poravnane škode. Šele ko bi obsojenec ne položil odmerjenega zneska v določenem roku ali bi v istem roku ne izkazal plačila ostalih dolgov, bi bilo njegovo prošnjo za izbris obsodbe začasno zavriniti. *Gerkič.*

Književna poročila.

Pravni pregled. Povremeni časopis Udruženja pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenca. Knjiga I. Urednik: Dr. Dušan M. Subotić, sudija kasacionog suda u Beogradu. Beograd 1921. Str. 112. Cena za članove Udruženja 6 din., a za ostale 8 din.

Udruženje pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenca deluje prav lepo v Beogradu s predavanji, razen tega pa izdaja tudi publikacije. Izdalo je v letu 1920 svoj Almanah, v katerem je zastopanih devetero znanstvenikov z 10 razpravami, publiciralo je istega leta tudi še delo Mihajla P. Jovanovića: Pravo reprezentacije u nasledju, a za letos je sklenilo na odborovi seji dne 1. majnika, da natiska »jednu svesku sa nekoliko naučnih naslova kao povremeni spis' našeg Udruženja

u kome bi se oštampao i nastavak istorije rada našeg Udruženja od godišnje skupštine 1919. do danas.« Za urednika tega časopisa je bil izbran agilni znanstvenik dr. Dušan Subotić. Začetkom avgusta je izšel ta časopis. V njem nahajamo poleg že omenjene »Istorije Udruženja Pravnika«, katero je spisal Djordje Djordjević, in poleg društvenih pravil, osmero razprav.

Najznačilnejši pojav pri tem časopisu je pač ta, da nastopajo v njem — če se ne motim — prvič hkratu zastopniki vseh treh plemen našega naroda, in sicer od Srbov dr. Dragoljub Arandjelović, Mihajlo P. Jovanović, Vasilije I. Jovanović in dr. Dušan M. Subotić, od Hrvatov: dr. Josip Ši'ović in dr. Hugo Verk, od Slovencev: dr. Štefan Sagadin in podpisani. Zastopani so med pisatelji sodniki, odvetniki, višji upravni uradniki in univerzitetški profesorji. Članek podpisanega »O odvetniški 'imuniteti' de lege lata et ferenda« na prvem mestu, je napisan v slovenščini. Bolj splošno kot ta članek piše Vasilije I. Jovanović »O advokaturi«. Najpreje prinaša iz zgodovine odvetništva podatke iz rimskega prava, prehaja na to na moderni institut advokature ter se v zadnjem, žal nekoliko kurznornem poglavju bavi z načrtom zakona »o advokatima za Kraljevino Srba, Hrvata i Slovenaca«. Zanimivo je, da se pisatelj izreka za delitev odvetnikov na dve skupini: na sodniško odvetništvo in na tisto odvetništvo, ki se ne interesira toliko za plediranje in pravosodje, ki pa bo državljanom izven sodišča brez dvoma na veliko korist.

Z zakonodajnimi vprašanji se nadalje bavi dr. Štefan Sagadin, ki prinaša (srbsko pisano) razpravo: »Oko izjednačenja upravnih zakona«. Strokovnjak, ki se bavi skoro od početka naše države z načrti o izjednačenju zakonov v ministrstvu, ki je bilo za to kreirano, je on naravnost poklican, da širšemu pravniškemu svetu obrazloži, kako stoji pereče vprašanje glede izjednačenja upravnih zakona. Materijo si je razdelil zelo pregledno; obravnava velekritično vprašanje likvidacije dosedanjih uredb in začasnih zakonov, nadalje vprašanje o začasni razširitvi gotovih zakonov bivše Kraljevine Srbije na celo državo, zakon o centralni upravi, o državnem svetu, o glavni kontroli in slednjič o ministrski odgovornosti. Zdi se mi, da je pisatelj vrlo dobro obdelal vse te partije, a da je baš tako umešno kakor tudi odkritosrčno dal izraza za pravec, ki naj vodi zakonodajstvo: ne ustvarjajmo brez resnične potrebe novih oblastev, pa ne bodimo ozkosrčni v tem pogledu, »da mora biti sve loše, što smo zahtevali tamo preko, jer je zato propala Avstrija.«

S kazenskopравниim zakonodajstvom se še peča dr. Dušan Subotić v razpravi »Naše novo kazneno pravo«. Najpreje razloži zgodovino kodifikatornih del okrog kazenskega zakonika od l. 1908 dalje, potem pa prinaša, dejal bi, v komprimirani obliki glavne teze iz načrta za splošni del kazenskega zakonika, kakor je bil zasnovan v kazenskopravnem odseku stalnega zakonodajnega sveta ministrstva pravde v maju t. l. Na koncu svoje razprave pa zavzame kritično stališče k poedinim dolo-

čiloni načrta. Zelo umesten je njegov predlog, da naj se poskrbi za oficijelno izdajo motivov k načrtu, kajti komisija sama si ni mogla o debatah k posameznim vprašanjem napraviti sterografskih zapisnikov, ampak se je morala zadovoljiti s sumarnim protokolom. — Razprava dr. Hugona Verka »Osvrt na crnogorsko zakonodavstvo« je izpolnila občutno vrzel v jugoslovanski pravni literaturi in s tem pripomogla k pravi orientaciji o pravnih odnošajih v bivši Črni gori. —

Mihajlo Jovanović je napisal aktualno razpravo »Zakon i Uredba«, v kateri pride do zaključka, da je ustava resnično zakon nad zakoni, a »iznad svakog drugog zakona što ga ljudi sebi propišu, stoji jedan viši i od njega jači prirodni zakon To je zakon nužde.« Iz te načelne teze obravnava osobito vprašanje o veljavnosti začasnega zakona o likvidaciji moratornog stanja. — Dr. Josip Šilović je prispeval razpravo: »Vanbračna djeca«. On je poznat strokovnjak na polju zaščite dece; vsaj je malone vse charitativno delo v Zagrebu slonelo, kar se tiče organizacije, že več desetletij v prvi vrsti na njegovih ramenih. V tej svoji razpravi se bavi z novimi določili noveliranega o. d. z. ter razlaga hrvatski zakon od 13. januarja 1918, ki prinaša dobre predpise za zaščito dece, pa žal, ni bil izvršen, ker je prišel prej prevrat. Pridružujem se s po'nim prepričanjem pisateljevim izvajanjem, da je nujno potrebno osnovne misli hrvatskega zakona uzakoniti za celo našo državo.

Dr. Dragoljub Arandjelović proučava v svojem članku »O proglašavanju u ratu umrlog lica za nestalo« to vprašanje s stališča zakonodajstva za bivšo kraljevino Srbijo. Tamkajšni državljanski zakonik je v tem pogledu zelo pomankljiv, dopolnila ga je uredba o pravni likvidaciji stanja, ustvarjenega z vojno, z dne 21. junija 1920 v členih 50—58.

Pokazana vsebina »Pravnog Pregleda« naj bi vzbudila pri naših slovenskih pravnih zanimanje za Udruženje Pravnika kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Prihodnja publikacija bode cela posvečena načrtu kazenskopravnega postopnika. Upajmo, da bo tedaj, ko izide, še več Slovencev učlanjenih pri Udruženju, kakor sedaj. Slovenski pravniki pač ne smemo biti zadnji, ko gre za ujedinjenje pravnikov vseh treh plemen našega naroda v eno društvo.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Mih. P. Čubinski: *Problem izjednačenja prava u ujedinjenom kraljevstvu S. H. S. i osnovne odredbe projekta srpskog kaznenog zakonika.* Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd 1921. Str. 108.

Pisatelja Čubinskega, ki je bil še med svetovno vojno redni profesor kriminalne politike na petrograjskem vseučilišču, pa je sedaj kot begunec kontraktualni vseučiliški profesor v Beogradu, smo v tem listu že spoznali. On je bil, ki je prvi v Beogradu oglasil se zoper resnično namero beograjskih krogov, da se proširi veljavnost kazenskih zakonov bivše kraljevine Srbije na celo ozemlje kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev. Bil je torej njegov glas dobra pomoč pri akciji našega društva

Pravnika, ki je na podlagi izvršene ankete nujno odsvetoval tako proširjenje. Tisti članek iz »Arhiva za pravne i društvene nauke«, ki mu je bil predmet ugovor zoper proširjenje, je prof. Čubinski izpopolnil in ga dejal na čelo označene knjige. Kdor se zanima za vprašanja kriminalne politike, najde v tem uvodu na dvajsetih straneh gradiva, ki si ga inache v debelih knjigah ne nabere. Posebej opozarjam na jako plastično pred-očenje nasprotnega razmerja med klasično in moderno ali socijologično šolo kriminalistov. Da se pisatelj dotakne vseh evropskih projektov za novi kazenski zakon, je pri tako temeljitem učenjaku, kakor je on, samo ob sebi umljivo. Za tem uvodom k problemu prinaša naznačena knjiga posebna poglavja in sicer: Uvodne odredbe, Kazne i mere za javnu sigurnost, Kategorije vinsti i pogodbe uračunljivosti i kažnjivosti, Stepeni ostvarenja krivične volje i učešće, Odmeravanje kazne i stičaj više kaznenih zakona i više krivičnih dela, Uslovna osuda, Zastarelost, Privatna tužba, Povračaj prava (rehabilitacija). Niz teh poglavij kaže nam po sebi, da si je pisatelj stavil za nalogo, da kritično prerešeta splošni del projekta za novi srbijanski zakonik, ki je bil tiskan 1910. leta. Njegova sodba je v splošnem ugodna, seveda se v mnogih točkah, in to zelo kardinalnih, ne strinja s projektanti. Spominjam samo na lepo poglavje o smrtni kazni. Čubinski je nasprotnik smrtno kazni, pobija razloge za opravičenje smrtno kazni, a navaja iz zapisnikov o seji, ko se je smrtna kazen obravnavala v dotični komisiji, podrobnosti o glasovanju, da moramo pristati i mi njegovemu začudenju, kako se je moglo dejati, da — je bilo sklenjeno obdržanje smrtno kazni. Predaleč bi vedlo, ako bi našteval tudi samo najmarkantnejše partije, katere Čubinski drugače posmatra, kakor komisija. Naj zadostuje, da poudarim: Ali ima Čubinski prav ali ne, vedno te njegovo razlaganje zgrabi, vedno mu moramo priznati, da veje iz njega duh globokega, na temeljito poznanje zakonov in prilik oprtega iskrenega prepričanja. Mislim, da bo označena knjiga izboren pripomoček za tolmačenje novega edinstvenega kazenskega zakonika, ki se vstvari, kakor vse kaže, v resnem stiku s projektom iz leta 1910. Dr. M. Dolenc.

Arhiv za pravne i društvene nauke prinaša v 4. številki nastopne razprave: Živojin M. Perić: O šolah v pravu; dr. Dušan M. Subotić: Delitev zločincev z ozirom na antisocialno voljo; dr. Djodje Tasić: Suverenost ustavotvorne skupščine in njenih članov; dr. Relja Z. Popović: Conditio impossibilis v rimskem testamentu; Sergije Trojcki: Veljavnost zakona po posvečenju; Ivan Kavčnik: Okoli izjednačenja zakonov; Ivan V. Subotić: Statut stalnega sodišča za mednarodno sodstvo; Lj. Radvanović: Nadzor države nad občino.

Razne vesti.

V Ljubljani, koncem avgusta 1921.

— (Deželna vlada za Slovenijo) je v zmislu člena 134. ustave prenehala in na njeno mesto je stopila »pokrajinska uprava za Slovenijo«, katere vodstvo je začetkom avgusta t. l. prevzel po kralju imenovani pokrajinski namestnik minister Ivan Hribar. Za njegovega zastopnika je imenovan dosedanji deželni predsednik dr. Vilko Baltič.

— (Dr. Ivan Tavčar) je praznoval dne 28. t. m. sedemdesetletnico svojega rojstva. Tem povodom so se vsi slovenski listi bavili z njegovo osebo in njegovim skoraj petdesetletnim javnim delom: soglasno so ga priznavali za odličnega, mnogostransko zaslužnega in vsega spoštovanja vrednega moža. V slavnostni številki Slov. Naroda popisujeta dva članka posebej dr. Ivana Tavčarja kakor pravnika-odvetnika, kakor prvoboritelja za enakopravnost slovenske narodnosti pri oblastvih, urednika Slov. Pravnika v l. 1881 do 1883, popularnega pravniškega pisatelja in vzornega, nesebičnega pravozastopnika. Na Visokem, kjer so se zbrali v mnogem številu njegovi odkritosrčni čestitelji, poklonilo se mu je tudi odposlanstvo društva Pravnika, ki zna posebno ceniti jubilarjeve zasluge za narodni pravniški naraščaj. Bilo mu danih še dosti let!

— (Osebne vesti.) Iz sodne službe: Imenovani so za sodnike avskultantje Mirko Dežela, Ivan Kovač, dr. Erih Konšek, Viktor Durini, Fran Brečko, Ivan Tratnik, dr. Ljudevit Zupin, Gilbert Zupančič in dr. Dominik Drnovšek; — za avskultante pravni praktikanti Artur Mrevlje, dr. Leopold Mastnak, dr. Maks Peterlin, Avgust Habermuth, dr. Josip Godnič, Josip Rus, Ivan Mikluš, dr. Ivan Šlibar, dr. Mirko Kresnik, Franc Ustar, dr. Stanko Žitko, dr. Karl Tschinkel in Joško Bergoč. — Iz upravne službe: Imenovani so: okrajni glavar dr. Aleksander Kusy za vladnega svetnika extra statum, vl. tajnik dr. Franc Spiller - Muys za okrajnega glavarja; prov. vladni koncipisti Stanko Masič, Fran Levičnik, dr. Anton Megušar, Ivan Šubic in Ivan Milač za okrajne komisarje, v isti lastnosti sta prevzeta dr. Herbert Kartin in Stanko Novak; prov. vladni koncipisti Bogomir Kobal, dr. Alojzij Trstenjak in Janko Osojnik za vladne koncipiste. — Direktor agrarne direkcije dr. Friderik Lukan je povišan v čin načelnika v I. razredu, Albin Radikon je imenovan referentom III. razreda, dr. Jakob Štefančič tajnikom III. razreda, dr. Vinko Zorec tajnikom II. razreda. — Zač. višji finančni svetniki Ivan Perpar, Angelo Zarnik in Ivan Milohnoja in finančni svetnik dr. Fran Dorčič so imenovani za višje finančne svetnike. — Pri finančni prokuraturi sta imenovana fin. tajnik dr.

Fran Hubad za zač. fin. svetnika in finančni pristav dr. Jožef Vidmar za zač. finančnega tajnika. — Odvetniško pisarno so otvorili: dr. Juro Jan v Mariboru, dr. Karl Laznik v Celju, dr. Ferdo Pirnat v Slovenj Gradcu, dr. Slavko Vesnik (Weixl) v Murški Soboti, dr. Martin Malnerič v Ljubljani in dr. Konrad Janežič v Kamniku. — Premeščena sta notarja Hubert Završnik iz Višnje gore v Krško in Otmar Golob iz Marenberga v Kozje; za notarje so imenovani Fran Tavzes (prej v Idriji) v Logatcu, Josip Kenda v Cerknici, Rudolf Kramar v Dol. Lendavi, dr. Dušan Senčar v Prevaljah, Ferdo Križan v Murški Soboti, Štefan Šinek v Velikih Laščah, dr. Fran Prislán v Trziču, dr. Ivan Grašič v Kranjski gori, Anton Zevnik v Višnji gori, Avgust Kolšek v Marenbergu in Anton Koder v Murški Soboti. — Umrli je odvetnik dr. Jakob Rajh v Slovenj Gradcu. — Iz državne službe sta izstopila tajnik I. razr. v min. za prehrano in obnovo dežel dr. Emil Gaj in avskultant dr. Ivan Ples. Prov. vladni koncipist Anton Kosi je prestopil v službovanje dalmatinske pokrajinske uprave. — Iz imenika odvetnikov sta izbrisana dr. Karel Tschebull v Mariboru in Pavel Valjavec v Ljubljani.

— (Edmund Bernatzik.) Marca 1919. je umrl na Dunaju nagle smrti profesor državnega prava na ondodni univerzi, dr. Edmund Bernatzik.

Velepolični časi, v katerih živimo, nas ne smejo ovirati, da se spomnimo tega slavnega učenjaka, kojega delovanje, zlasti pa njegova zanimiva in bistroumna predavanja so v veliki meri pripomogla k znanstveni izobrazbi več generacij tudi slovenskih juristov. Radi tega hočem v par besedah orisati znanstveno delo Bernatzikovo, ki se je raztezalo na državno in upravno vedo, na splošno pravno teorijo in na socialna znanstvena vprašanja.

Njegovo prvo delo »Rechtssprechung und materielle Rechtskraft«, 1886, je na podlagi temeljitega poznavanja ne le avstrijske, temveč tudi francoske in nemške teorije in prakse ter globokih, do dna problemov segajočih raziskavanj razjasnilo pojme upravnega prava. Bil je eden izmed prvih, ki je spoznal, da morajo biti ti pojmi isti kakor oni vsake juristične vede, zlasti civilnega prava, ker ni funkcija upravnih organov ravno tako kakor funkcija sodnih organov nič drugega nego izvrševanje zakonov. V materijelni pravni moči je našel oni centralni institut, ki jamči upravnim aktom njihovo pravno veljavo in ki štiti državljane pred izpremembo v naziranju upravne oblasti. Že v tem delu se je pokazala bleščeča duhovitost, fina ironija, pa tudi brezobzirna resnicoljubnost Bernatzikova.

Na morebiti še popolnejši način najdemo te lastnosti izražene v njegovem drugem delu »Kritische Studien über den Begriff der juristischen Person«, katero je izšlo l. 1891. kot razprava v V. letniku revije »Archiv des öffentlichen Rechtes«. Z žgočim sarkazmom je tukaj bičal nazore takrat vladajočih nemških teorij, posebno pa teoretike, ki so zastopali dogmo volje v pravu, ob enem pa opozoril na pomanjkljivost ekstremne,

takozvane »interesne teorije«. S primerno združitvijo obeh elementov, volje in interesa, je skušal ugotoviti pojem subjektivnega prava in juristične osebe. Akoravno tudi to pojmovanje ne utegne popolnoma zadovoljiti, mora se priznati, da je to de'lo, ki žal ni izšlo kot posebna knjiga, eno najzanimivejših in najglobljih v pravni literaturi sploh, spisano v elegantnem, estetično dovršenem slogu.

Kmalu potem je publiciral Bernatzik kot profesor na baselskem vseučilišču državnopravno študijo »Republik und Monarchie«, v katerem je s historigičnega in dogmatičnega stališča na velezanimiv način razpravljaj o teli tako spornih pojnih. Ta študija, ki je tik po Bernatzikovi smrti izšla v drugi izdaji, je imela biti priprava k velikemu delu o državnih oblikah, ki pa je menda radi prerahlega zdravja pokojnika ostalo nedovršeno.

Profesor na dunajskem vseučilišču je izdal zelo dobro komentirano zbirko avstrijskih ustavnih zakonov. Njegov govor ob nastopu rektorata l. 1910. se je bavil z zelo važnim narodnostno-pravnim problemom, to so nacionalne matice. Tudi v svojih socialnih študijah se je bavil z narodnostnim problemom.

Bil je v zadnjih letih soizdajatelj revije »Oesterr. Zeitschrift für öffentliches Recht« ter tam v članku »Neues über die pragmatische Sanktion« kar najostreje žigosal juristično rabulistiko Madžarov napram Hrvatom ter njih več kot dvomljive mahinacije v vprašanju Reke. Pri raznih prilikah, kot dijak in pozneje kot zastopnik privatnih docentov v profesorskem kolegiju dunajske pravne fakultete, sem imel priložnost, prepričati se o pravičnosti Bernatzikovi napram Jugoslovenom, dasi je bil sicer strogo nemško-nacionalnega mišljenja. Markantna osebnost pokojnikova bo ostalo širšemu in ožjemu krogu njegovih učencev v nezbrisljivem spominu.

Vsueč. prof. **dr. Leonid Pitamic.**

(Teritorijalne izpremembe.) Ministrstvo pravde je občine Dol, Dolsko in Veliko vas izločilo iz sodnega okraja brdskega ter pridelilo občini Dol in Dolsko sodnemu okraju ljubljanskemu in občino Veliko vas sodnemu okraju litijskemu. Istočasno sta se pridelili prvoimenovani občini ljubljanskemu okrajnemu glavarstvu in ljubljanskim davčnim oblastvīm, občina Velika vas pa okrajnemu glavarstvu v Litiji in litijskim davčnim oblastvīm. Vsa ta oblastva prično za novo prideljene občine poslovati s 1. novembrom t. l.

(Pri mešanem razsodišču) za sojenje sporov med našimi in nemškimi državljanj glede na člen 304 mirovne pogodbe z Nemčijo je imenovan za našega državnega zastopnika dr. Dušan M. Subotić, kasacijski sudija v Beogradu.

B Kazensko pravo.

a) Hiša v zmislu 2. stavka § 83 k. z. so vsi zagrajeni prostori, ki služijo kretanju in bivanju ljudi in živali in hrambi blaga in imovine gospodarja, torej tudi vrt, ki ne služi zgolj botaničnim smotrom, ampak tudi osebnim udobnostim domačinov	169
b) Na pisalnem stroju napravljeni spis ni „tiskovina“ v zmislu zakona	171
c) Ništovna žaoba, koju nije potpisao ovlašten branitelj, nije pravnovaljana u smislu § 285 k. p. i ne može da bude predmetom sudskog stvarnog riješenja	174
d) Namen zakona od 21. marca 1918. l. št. 108. drž. zak. je, obsojenca kolikor mogoče favorizirati; treba toraj uradoma ukreniti vse potrebne poizvedbe . .	176
8. Književna poročila	178
9. Razne vesti	182

